

భారతి

మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

డిసెంబరు 1971

సంపుటము : 48 :

సంచిక : 12 :

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

వి ష యా ను క్ర మ ణీ క

డిసెంబరు 1971

అమృతధాని	శ్రీ బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రి	1
తెలుగు లిపి	శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు	3
పనికిరాని పాఠాలు	శ్రీ మంచిరాజు వెంకటరావు	15
సిరిపోడివూడ్డి తామ్రశాసనము —మడికిజేకులు	శ్రీ ముసునూరి సాంబశివరామమూర్తి	29
మృత్యోర్మా	శ్రీ నూతలపాటి గంగాధరం	49
ఆధునిక నవల : అశీరనాయకుడు	శ్రీ ఆర్. ఎన్. సుదర్శనం	52
తిక్కన అనువాదసరణి	శ్రీ కాళూరి హనుమంతరావు	57
కంప్యూటర్	డా. విశ్వనాథ అరుణాచలం	61
గ్రంథవిమర్శలు		69

అ మృత ధాని

శ్రీ తెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రి

పాడినపాటనే గళ ర

వంబును మార్చి నవత్వమంచు నే
బాడుదు'నా ! మనోరుహ వి
పంచిని వంచి రసింది పాడనా !!
బీడులలోన పైరు మొలి
పించగ కన్నులనీరు వెట్టి—ఏ
గోడునులేని జీవు లొడ
గూడి చరింపగ గోలవెట్టి—నే ! !

బ్రదుకుట కోసమే బ్రదుకు
పాటను—బాటను—నూటగా, గుదుల్
గుదులగు నంతరాయ తిమి
రోగ మహాగ్రహ దుష్టశక్తులన్
ఎదలెదురొడ్డు బాధితుల
కే—పరితాధ్వలకే—పడాళ్ళకే—
రుదితులకే—అనాథులకే—
లోగిన కాల మిదంచు నేరరా ! !

ఇక తలనంచజాలను ను
మీ అధికార నడ ప్రహేళకున్ !
ఇకవయి దీనులే—అధము
లే—మరి నీకొర కుండరోయి ! ముం
దుకు మునుముందుకున్ అడుగు
తో నడుగున్ గలుపంగవచ్చు వా

రికి తరుణమ్మిదే ! ఉదయ
రేఖల తమ్ముల తోరణాలవే !!

భావము త్రోవకే వదలి
పాటకు మాటలు మీటి క్రొత్త యం
చే విధ మేమిలేని గమ
నేచ్చయె యౌనో స్వతంత్రతంత్ర మో
యీ ! విలపింపువోలె పల
పింపును ప్రశ్నము-- నూత్నమౌను ! త
ద్భావన భావమే అమృత
ధాని యగున్ అదె నేను బాడెదన్ !!--

తెలుగు లిపి

శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు

తెలుగుభాష భారతీయదేశభాషలలో అత్యంత మధురమైనదని భాషాసాహిత్యచరిత్రలలో ప్రత్యేక ప్రశంసల నందినది. తెలుగు నిసర్గ మాధుర్యముచే కమనీయ మైనదేగాక, లిపిసౌందర్యముచే రమణీయ మైనది. అనగా, తెలుగున పాటగాని పద్యముగాని వినుచున్నప్పుడు శ్రవణానందము, అవి వ్రాతలో మనో హరమైన గుండ్రని లిపితో మండుటచే నయనానందము నొక్కమారే మనకు లభించుచున్నది.

ఆలంకారికముగా

తెలుగుభాష—కర్ణవర్షము.

తెలుగు లిపి - నేత్రవర్షము.

సంస్కృత భారతమున, తెలుగుభారతమున, కర్ణవర్షమున్నను, తెలుగుభారతమంతయు, కర్ణవర్షమే గాక నేత్రవర్షమై యున్నది.

అచ్చతెలుగులో ముచ్చటించిన—

‘తెలుగుపలుకు తీయదనమున పీనులవిందు’

‘తెలుగువ్రాలు ¹ చక్కదనమున కనులపండుగ’

ఏకకాలములో అటు శ్రోతేంద్రియమునకు ఇటు నేత్రేంద్రియమునకు అనిర్వచనీయమైన—అనందానుభూతిని గలిగించి, బ్రహ్మానందసిద్ధిని చేకూర్చు లోకోత్తర విశిష్టత — యావచ్చారిత వర్షమున— ఒక్క తెలుగుభాషలోతప్ప మఱియే యితర దేశభాషలలో లేదు. ప్రపంచ భాషలలో నేభాషయం దున్నదో పరిశీలించుట కర్తవ్యము.

నేటి మన తెలుగులిపి కేవలము తెలుగుభాషకే సంబంధించినది కాదు. అందు తెలుగు, సంస్కృత వర్ణములు రెండును గలవు—

తెలుగు వర్ణములు—ని, ఒ, చ, జ, ట, ట, ట—(6)

సంస్కృత వర్ణములు—అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ
ఋ ఌ ఔ ఋ ఌ ఔ ఋ ఌ ఔ ఋ ఌ ఔ ఋ ఌ ఔ
క ఖ గ ఘ ఙ; చ ఛ జ ఝ ఞ; ట ఠ
డ ఢ ణ; త థ ద ధ న; ప ఫ బ భ మ;
య ర ల వ శ ష స హ ణ—(50)

స్వతస్సిద్ధముగా. అటు వర్ణములుగల తెలుగు భాష ఏభయివర్ణములుగలిగి సమగ్రమైన సంస్కృత వర్ణ సమామ్నాయ ముతటిని, సంపూర్ణముగా తనలో సమ్యేళనము చేసికొన్నది. తెలుగు వర్ణములు, సంస్కృతవర్ణములు రెండును క్షీర సీర వ్యాయమున కలసిపోయి, ఏకైకమైన తెలుగుభాషగా రూపొందినవి.

ఇట్లు తత్వమములు—అనగా సంస్కృత పదములు పూర్తిగా కలిసిన మనభాషను ‘తెలుగుభాష’ అని యెటు వ్యవహరించు చున్నామో, అట్లే సంస్కృతవర్ణములు కలిసిన లిపిని మనము ‘తెలుగు లిపి’ అని వ్యవహరించుచున్నాము.

తెలుగుభాష—తత్వమ, (సంస్కృత), తద్భవ, దేశ్య పద యుక్తము—

తెలుగులిపి—తత్వమ (సంస్కృత), తద్భవ, దేశ్య వర్ణ యుక్తము—

ఆద్యమై, ఆర్ష విజ్ఞానమునకు, ఆధ్యాత్మిక విద్యకూ ఆలంబనమై, జగన్మాన్యమైన సంస్కృత భాష నామూలాగ్రముగా నాకళించుకొన్నది గావుననే—

1, ‘లిపి’ అను సంస్కృత పదమునకు, వ్రాయి, వ్రాలు తెలుగు పదములు.

యావద్భారతవర్షమున, తెలుగుభాష సంస్కృతమును, జీవద్భాషగా నిత్యవ్యవహారములో ప్రవర్తిల్లునట్లు నిల్చినది. సంస్కృతము 'మృతభాష' గాదు 'అమృతభాష' అని నిరూపించినది దేశభాషలలో తెలుగే—

లిపితత్త్వము

భాష ధ్వని ప్రధానమైనది. ఉచ్చారణ వలన ధ్వనులనుండి వర్ణము లేర్పడును. అప్పుడవి శ్రవణ గోచరములు. అనగా చెవితో వినదగినవి. అట్టి వర్ణ స్వరూపమును రేఖావిన్యాసముచే ప్రదర్శించునది లిపి. అప్పుడది నయనగోచరము. అనగా కంటికి కనబడునది. వర్ణములకు స్థిరత్వము గల్గించునది లిపి. అదియే గ్రంథములకు మూలమై సారస్వత రూపమున శాశ్వతత్వము గడించినది. వర్ణసమామ్నాయమే భాషగావున - భాష—లిపి—సారస్వతము — అవినాభావ సంబంధము గలవి.

ఇది శాస్త్ర విషయము — చారిత్రకము — ఆధునికము.

ఇక సనాతన సంప్రదాయ దృష్టితో బరిశీలించిన తెలుగులిపి తత్త్వము మహాగంభీరమైనది. తెలుగులిపి సంస్కృతభాషతో నైకృత చెందినది గావున—అధ్యాత్మికమని యీ వజ్రకే తెలిపితిని.

వర్ణములకు మాతృకలని పేరు గలదు. మాతృకాస్వరూపమే వాగ్దేవి. మాతృకలైన వర్ణములే లిపి కాబట్టి — వాగ్దేవి లిపి స్వరూపిణి. అఖిలవర్ణమయియుగ నామే మూర్తిని అప్పకవి యిట్లు వర్ణించియున్నాడు—

పీ. అస్వర మపుదల యా ఫల మిద్వయ
శ్రవణ యుగ్మం బుకారములు రెండు
కన్నులు బుత్వయుగంబు చెక్కులు యి వ
ర్ణద్వంద్వ ముభయ దంతచ్ఛదములు
వక్రమూర్త భుజములు వక్రతమాక్షరం
బులు కక్షములు నున్న లలితగళము
పటువిసర్గము లార్ద్రభవసూచకంబులు
కచవర్గములు పాణి కరదుహములు

గీ. టాదులైదును గూడఁ బృష్ఠము చతుర్థ
వర్గ ముదరంబు పంచమ వర్గజములు
జఘన మంతస్థలిపులు నూష్ణములు సంఘ
లే వహూమణి కట్టి వాగ్దేవి గొలుతు

(అప్పకవీయము—2—393)

సరస్వతి లిపి స్వరూపిణి

సంస్కృత వర్ణ సమామ్నాయము 50 అక్షరములు

అ	తలకట్టు
ఆ	నుదురు
ఇ ఈ	చెవులు
ఉ ఊ	కన్నులు
ఋ ౠ	చెక్కులు
ౡ ఌ	దంతములు
ఏ ఐ	భుజములు
ఒ ఔ	కక్షములు
అం (ం)	కంఠము
అః (ః)	స్తనములు 16

క వర్గము క, ఖ, గ ఘ, ఙ
చ వర్గము చ, ఛ, జ, ఝ, ఞ } చేతులవేళ్లు 10

ట వర్గము ట, ఠ, డ, ఢ, ణ
త వర్గము, త, థ, ద, ధ, న } వృష్ణము 10

ప వర్గము ప, ఫ, బ, భ, మ ఉదరము 5

అంతస్తలు ఊష్ణములు
యరలప, శ, ష, స, హ, ష } పాదములు 9

50

సరస్వతి లిపిస్వరూప. ఒకచేత నామెకు పుస్తకము² గలదు. 'పుస్తకం కప్పాది కర్మణి' అని అమరము. లిపిస్వరూపము పుస్తకము—అదియే సరస్వతి స్వరూపము. ఇందువలన విజయదశమినాడు మనము

2. పుస్తకబద్ధమున కప్రత్యయము చేర్చుటచే—పుస్తకమైనది. పుస్తకబద్ధము ఒకప్పుడు తెలుగున వాడుకలో నుండెనేమో. పుస్తకబద్ధభవము—పాత్రము.

సరస్వతీప్రతికమగు పుస్తకము నర్పించుచున్నామనగా లిపి నర్పించుచున్నాము—లిపిపూజ చేయుచున్నాము— అని తాత్పర్యము.

దీనివలన—సంస్కృతమునగల పంచాశద్వర్ణములు సమ్మేళనము చేసికొన్న తెలుగులిపి ఆధ్యాత్మికత్వము మన కవగాహనము కాగలదు.

లిపి సౌందర్యము

తెనుగు సాహిత్యములో తొలుత లిపి ప్రసక్తి తెచ్చినవాడు మంచెన. ఆతడు తన కేయూర బాహు చరిత్రలో కృతిపతి గుండమంత్రి ప్రతిభను యిట్లు వర్ణించినాడు.

‘సీ. వాచకత్వము, లేఖనోచితత్వము ‘సంధ్ర
లిపి’ రీతిగా నర్పలిపులయందు
ఫణితి జాతియుఁ దీప్తభంగియును దెనుంగు
బాస పోలిక నర్పభాషలందు
వదన వికాసంబు.’ (1-46.)

క్రీ. శ. 1260 ప్రాంతమునకు—‘ఆంధ్ర లిపి’ కొక ప్రత్యేకత దక్షిణదేశభాషలలో నేర్పడినది.

గుండమంత్రి తెలుగులిపిరీతిగా, తక్కిన భాషా లిపులను విశదముగా, ‘తీవ్రభంగి’ అనగా వేముగాను వ్రాయగల సామర్థ్యముగల వ్రాయసకాడని మనకు తెలియుచున్నది.

క్రీ. శ. 1400 ప్రాంతముల జక్కన వీక్ష మార్క చరిత్రమున - కృతిపతియగు వెన్నలకంటి సిద్ధసమంత్రి ‘వ్రాతనైపుణ్యమును ఇట్లు ప్రశంసించినాడు.

సీ. పా. ఆణిముత్యముల సోయగము మించిన వ్రాలు
వరుసతో నిరుగేల వ్రాయనేర్చె’

తెలుగు లిపిని—ఆణిముత్యములతో పోల్చిన మొదటి కవి జక్కనయే. ఆణిముత్యములతో నక్షరములను పోల్చుటయనగా, తెలుగులిపి చక్కదనమును గుర్తించుటయని యర్థము.

‘చక్కనైన వాగ్వైఖరిగల జక్కన
చొక్కమైన తెలుగువ్రాతలీని
చక్కదనము నొక్కి వక్కాణించినాడు.’

నాటినుండియు, ఆతని వ్రాలు—ముత్యాలకోవ వలె మన్నని అను నానుడి యేర్పడినది.

తెలుగులిపిలో నక్షరముల గుండ్రనదమునకు తోడు గుణితక్రమమున హల్లులకు చేర్చబడు స్వరసమాపక చిహ్నములు—(అచ్చులు) శరీరమునందలి యవయవములవలె, నొకదానికొకటి యవినాభావముగ నతుకుకొని యుండుటచేతనే, నీ లిపి కిట్టి యపూర్వ సౌందర్య మితర భాషలలో లేనిది—కలుగుట తటస్థించినది.

గుణితక్రమము సరిగా పాటించి వ్రాసిన వ్రాత తెల్లుండునో, తెనాలి రామకృష్ణకవి పాండురంగ మాహాత్మ్యమున కృతిపతి వేదాద్రి మంత్రి—వ్రాయనమును వర్ణించుచు తెలుగులిపి స్వరూపము నిట్లు విశద పఱచినాడు.

సీ. వట్టె, వట్టువయును, బరిపుష్టి, తలకట్టు,
గుడి, సున్న, కియ్యయు, సుడియు, ముడియు
నైత్వంబు నేత్వంబు నందంబు మందంబు
గిలకయు బంతులు నిలుపు పాలుపు
నయము నిన్పందేవతయు నొప్పు మురువును
ద్రచ్చివ్రేసినయటు తనరుటయును

3. ఇచ్చట ‘నిరుగేల వ్రాయనేర్చె’ అన్నది గమనింపదగినది. సిద్ధసమంత్రి—కుడిచేతితోనేగాక, ఎడమ చేతితోను నంతచక్కగా శీఘ్రముగా వ్రాసెడువాడట.

4. దీనినే వాడుకలో గుణితము అందురు. అందువలన వేని పదమునే వాడినాను.

5. వ్రాయనము ఈపదము ‘రాయనము’ గా మార్పరాదు. ‘వ్రాయు’ తమిళమున వర్తించుచుండి యేర్పడినది. కన్నడమున ‘బరదె—తెలుగున గూడ బరి, బరులు—అనుపదములు గలవు.

వాడుకలో—‘నీకైదు బర్లువచ్చునా’.

వ్రాయుక్రియ ‘రాయు’ అన్నచోనేటి యర్థ వ్యత్యాసము గలుగునో—‘వ్రాయనము రాయనముగా మార్చినయట్టి యర్థ వ్యత్యాస మే గలుగును. వ్రాయు—జన్య పదము లన్నియు వకార రకార సంయుక్తములు.

షడ్వర్గ శుద్ధియు, జాతియోగ్యతయును
వృద్ధి ప్రియత్వంబు విశదగతియుఁ

గీ. గీలుకొన వ్రాయనంబులు వ్రాలువాయు
గొంకు కొనరును చేతవ్వు గొనకయుండ
లలిత ముక్తాఫలాకారవిలసనమున
మతి మరున్మంత్రి వేదాద్రి మంత్రివరుండు
(1-71)

ఈలిపి సాంకేతికములను మన మీనాడు మఱవి
నాము. పట్టె అనగా గీత; వట్టువ—గుండ్రన;
పరిపుష్టి—నిండుదనము; కియ్య—యావత్తు; సుడి
వట్టువసుడి; ముడి—మాముడి, తాముడి (మావత్తు
తావత్తు); గీలక—వలపలిలక (౯); షడ్వర్గములనగా
స్వర్గము లైదువర్గములు; య ర ల వ మొదలగునవి
ఆఱవవర్గము.

తెలుగువ్రాలు ముత్యములవలె నుండుటయేగాక
ద్రచ్చివేసినట్లు—అనగా ముద్రకై చెక్కినట్లుండెడివి.
వేదాద్రిమంత్రి అంత చక్కగా వ్రాసెడివాడు.

పూర్వము బడులలో—గుణింతమును నేర్పు
నపుడు, పిల్లలకు నోటితో గుణింతమును పలి
కించి, గుంటలలోనున్న ఆ అక్షరములను దిద్దించేవారు.
కా—కాగుడిస్తే 'కి'—గుడిదీర్చుమిస్తే 'కి'— కాకు
కొమ్మిస్తే 'కు'—కొమ్మిదీర్చుమిస్తే 'కూ'—కాకేత్తుమిస్తే
'కే'—కాకైత్తుమిస్తే 'కై'—కాకోత్తుమిస్తే 'కో'—కాకు
తాముడిస్తే కత 'క్త'—కాకు మాముడిస్తే కమ
'క్మ'—ఇత్యాదిగా అభ్యాసము చేయించే విధాన
ముండుటవలన—వారు పెద్దవారైన తరువాత—
వ్రాతలలో నేవిధమైన దోషములు—చేతవ్వులు—నుండె
డివి కావు. వ్రాతయు నచ్చుగుద్ది నట్లుండెడిది.—

గుణింతము — స్త్రీవర్ణన

గుణింతముతో స్త్రీవర్ణనచేసిన మహాకవి
ప్రాథమి చూడుడు.

సీ. తలకట్టువలెమించు డళుకొత్తు నెన్నెనో
దీర్ఘమైవాలొనులో తేజరిల్లు

గుడుసాను నతనాభి గుడిదీర్ఘముగు నారు
కొమ్ము నా గేర్దోయి కొమరు మిగులు
వట్టువనుడివోలె వఱలు మే ల్బునునంబు
నేత్వమై బడపొంక మెనగు నైత్వ
మట్టురులొ నొత్వమట్లుగు కనుబొమ్మ
తొత్వంబువలె వీను లమరుచుండు

గీ. సున్న నడుము వినర్గలు చన్నుదోయి
వలపలిలకయే భుజములు ననంగ
నలరు 'గుణితంబు' వైఖరి జెలంగు నంగ
సొష్టవఘుతోడనున్న దీ సకియ యునుచు.

అకారాది గుణింతముతో స్త్రీవర్ణన పైవద్యమున
చేయబడినది.

తలకట్టు (✓) నొసలు
దీర్ఘము (—) కనుదోయి
గుడుసు—గుండ్రము (o) నాభి
గుడిదీర్ఘము (రి) నూగురు
కొమ్ము (౧) రెండు చేతులు
వట్టువనుడి (౨) నితంబము
ఏత్వము (—) జడ
ఐత్వము (ఎ) తొడలు
ఒత్వము (౧) కనుబొమలు
ఔత్వము (౨) చెవులు
సున్న (o) నడుము—(శూన్యము)
వినర్గ (:) స్తనములు.

వలపలిలక (౯) భుజములు. ఇట్లు గుణింతమువలె
నీమె యవయవము లమరియున్నవి.

స్త్రీవర్ణన—యిట్లు గుణింతముతో చేయు
టలో నెంతో చమత్కారమున్నది.

గుణింతము లిపి స్వరూపమును తెలుపునుగదా:
అది స్త్రీయవయవములతో నన్యయింపబడినది. ఇది
సహేతుకమే. సంస్కృతభాషలో 'లిపి' శబ్దము
స్త్రీలింగము—'లిప్యతే'నయో పత్రం లిపి, లిభిశ్చ.
ఇ. సీ. లిపి ఉపదేహా'. దీచిత పత్రము పూయ

బడును గనుక లిపి. ఇ. సీ—ఇ. సీ. అనగా ఇకారాంత స్త్రీలింగము — (అమరకోశము ద్వితీయకాండ క్షత్ర పర్వము. పుట. 477).

ప్రబంధములలో స్త్రీవర్ణనలన్న నేవగించుకొను నీనాటిచారికి, ఆ వర్ణనలలో నెట్టి విశేషములున్నవో వారికి పాఠకలోకమునకు వెల్లడిచేయుటకై పై పద్యము నుదాహరించినాను. ఇది మన విమర్శకులు శృంగార గ్రంథముగా నిషేధించిన హంసవింశతిలో (5—174) నున్నది. హంసవింశతిలో నిరవైతయిదు కథలున్నవి. ఈ 25 కథలు నాయికలకు పంబంధించినవే. అనగా ఒకే గ్రంథమున నిరుపదియైదు పర్యాయములు స్త్రీవర్ణన చేయవలెను. చేసిన వర్ణన చేయకుండ - హంసవింశతిలో, తత్కర్త 25 స్త్రీవర్ణనలు చేసినాడు. ముచ్చటగా, మూడాశ్వాసములలో మూడు మారులు స్త్రీవర్ణన చేసిన-చేమకూర విజయవిలాసమునకు మనము మురిపొవుదుము. కాని వింశతి పర్యాయములు వైవిధ్యముతో, స్త్రీవర్ణన గావించిన అయ్యలరాజు నారాయణమాత్యుని విశిష్టప్రతిభను మనము విస్మరించినాము. హంసవింశతి—16, 17 శతాబ్దులనాటి ఆంధ్రుల సాంఘికచరిత్ర తెలుసుకొనుట కొక గని వంటిది. ఇట్టిదే ఒకసప్తతి—దానికి హంసవింశతివలె నిషేధముద్ర యున్నది. స్వాతంత్ర్య మనుభవించుచున్న ఈశాదైనను, వాని పర్యాప్తమైన పరిశీలన జరుగలేదు. మనమేమి చేయగలము? 6.

తెలుగు ప్రబంధములలో స్త్రీ వర్ణనలను గూర్చి ప్రత్యేక పరిశోధనచేసిన - ఎన్నోఅపూర్వ-అద్భుత విషయములు బయలుపడగలవు.

చాటువులు

ప్రబంధాలలోనేగాక—చాటుపులలోను మన లిపిని గూర్చి—గుణింతాన్నిగూర్చి పృథ్వీములైన పద్యాలున్నవి. కొన్ని ఉదాహరిస్తాను.

‘వ్రాతివిగో గనుంగొనుము

పన్నియ మీఱంగ వ్రాలకేమి నా

(వ్రాలు సుధారసాలు కవిరాజుల

కెల్ల మనోహరాలు వ

బ్రాలు సరస్వతీవిమలచారు

కుచాగ్రసరాలుఁ జూడఁ జి

త్రాలు మిటారి మోహనకరాలు

మరింప దరంబె యేరికిన్

‘చేకొని రాయని బావండు

కాకాలు గుణించు పిదపకాలమునాడే

లాకేత్వ మియ్యనేరడు

దాకును కొమ్మియ్య డిట్టి ధన్యుఁడు గలడే

లాకేత్వము, దాకు కొమ్ముఅనగా ‘లేదు’.

‘ఏవ్రాలైనను వ్రాయును

దా వ్రాయుడు వ్రాసెనేని నవ్వుచునైనన్

సి వ్రాసి తావడియ్యఁడు

భావజ్ఞుడు రాయనార్యభాస్కరుఁ డెలమిన్.

‘నా’ వ్రాసి ‘సి’ కి తావడి (తావత్తు)యిచ్చిన నాస్తి’ అగును. ఈరెండును దానమునకు మహా ప్రసిద్ధికెక్కిన రాయని భాస్కరుని గూర్చునవి—అలడెన్నడును లేదు, ‘నాస్తి’ అని పలికేవాడు—కాదు—వ్రాసేవాడు కాదు.

కవుల వాదప్రతివాదాల్లోను గుణింతము ప్రయుక్తమవుతుంది.

నకారగుడి

పూర్వము నియోగిఅయిన అడిదము నూరకవికి, వైదికుడయిన—రేకవల్లి సోమప్పశాస్త్రికి వాగ్వి

6. కీర్తికేషులు సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగారు — తమ ఆంధ్రులసాంఘికచరిత్రలో వీని రెండింటి ప్రాశస్త్యమును తెలిపియే యున్నారు. వారాచరిత్ర రచించునాటికి పై రెండింటికి స్థుపరిష్కృత ముద్రణలులేవు. నేడు ప్రకటితములైనవి. కావ్యతీర్థ మద్దులపల్లి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి హంస వింశతి (వాచిక్క ముద్రణము) నే నుపయోగించినాను. వారికి నా కృతజ్ఞత.

వాదము జరిగింది. వైదికుడయిన సోమప్పశాస్త్రి ఓడిపోయి వ్యంగ్యంగా సూరకవినిట్లా ఎత్తి పోడిచినాడు.

‘బిలిబిలి పలుకులవెలదీ!

పలుగాకి ‘నకారగుళ్ళ’ పాలయితిగదే

ఇలలో వైదికవిద్య

త్తిలకంబుల కేది దారితెల్పితి వమ్మా.

నకారగుడి అనగానియోగి-‘న’కు గుడిస్తే-‘ని’.

సూరకవి ఊరుకుంటాడా? వెంటనే-‘ఆత్మ స్తుతి వరనిందా ఎఱుగని నాకూ పావలాయించి ఆ పలుగుముండకొడుక్కి పావలా యివ్వడం ఏం న్యాయంగా ఉందయ్యా’ అన్నట్లుగా ఉంది అని వ్యాఖ్యానం చేశాడు.

చ కార గు డి

సీ. గీ. ఇతరులకు మేలుకీడుల నెంచడోక

కాని పనిచేయువేళ చకారగుళ్ళు

తగులకుండగ బోవునే ధరణిజేశ!

భండనారాతిభీమ కోదండరామ!

అని చాట్రాతి లక్ష్మీనరసకవి తన భండనారాతి భీమాశతకములో ‘చకారగుడి’ అని ‘చివాట్లకు’ నుపయోగించినాడు. ‘చ’ కు గుడిస్తే ‘చి’⁷.

గుణింతము నిత్యవ్యవహారములోకూడా వాడుకలో నున్నది అని చూపుటకు పై యుదాహరణలుమాసినాను.

ఇంతచక్కని చిక్కనైన తెలుగులిపిని మన పూర్వులు ‘శరవేగము’ తో వ్రాసేవారు - అదీరాయని భాస్కరుని కాలమునుండి వచ్చినది.

ఒకనాడు నారదుడు తండ్రియైన బ్రహ్మ పద్మకు వెళ్ళినాడు. వారిద్దఱకు నీక్రింది విధముగా సంభాషణ జరిగినది-అది పద్యరూపముతో నున్నది.

నారదుడు-మ., సరి బేస్తే రిపుడేల భాస్కరులు భాషేనాథ!

పన్నెండు సరిసంఖ్యగల సూర్యులు-బేసిసంఖ్యయై వారెందువలన (11) అని ప్రశ్న.

బ్రహ్మ: పుత్రా! వసుంధరయం దొక్కడు మంత్రి యయ్యె

వైత్రా భూమిలో ఒక సూర్యుడు (భాస్కరుడు) మంత్రియై యున్నాడు.

నారదుడు: విమకొండన్ రాయనామాత్య భాస్కరుడో

అతడు విమకొండయందు - రాయనామాత్య భాస్కరుడా?

బ్రహ్మ-ఓ-

అవును.

నారదుడు-అయినన్ సహస్రకరశాఖల్లేవే-

అయితే-ఈ భాస్కరునికి సహస్ర(కర) శాఖలు -వేయి కిరణములు లేవే -

బ్రహ్మ-అవే యున్నవే-తిరమైదానము చేయుచో

రిపుల హేలిన్వేయుచో వ్రాయచోన్-

ఈ భాస్కరునికిసహస్రకరములు-వేయి చేతులు

గలవు-శత్రువులను ఖండించునపుడు, వ్రాత

వ్రాసేటప్పుడు వేయిచేతు లాతనికున్నవి -

అనగా ఒక్క చేతితోనే, వేయి చేతులతో చేసి

నంత కార్యమును వేగముగా నెరవేర్చగలడు-

అని భావము. బాణమును చేతులతో గదా

ప్రయోగింతురు - ఒక్కచేతితో వేయి బాణము

లను (శరములను) ప్రయోగించునట్లుగా-

నంత వేగముతో వ్రాయగలడు అని యర్థము-

పద్యమిది.

మ. సరి బేస్తే రిపుడేల భాస్కరులు భాషేనాథ! !

పుత్రా! వసుం

ధర యందొక్కడు మంత్రియయ్యె

విమకొండన్ రాయనామాత్య భా

స్కరుడో; టో; అయినన్

సహస్రకర శాఖల్లేవే-అవేయున్నవే-

7. ఇవి యింకా విసుంటువుల కెక్కలేదు- శబ్దరత్నాకర సంస్కరణములో నిట్టివానిని చేర్చినాను.

తిరమైదానముపేయుచో రిపుల
హేతిన్ వ్రేయుచో వ్రాయుచోన్! 8

లిపిరక్షణ - లేఖకులు

శిష్టుకరణ కులజులు

తెలుగులిపి సౌందర్యమును తరతరములుగా
వంశపారంపర్యముగా, చెక్కుచెదరక నిల్చి, సంరక్షించిన
వారు శిష్టుకరణకులజులు. వీరాంధ్రదేశమున —
ఉత్తరమున నేటి శ్రీకాకుళమండలములో నున్నారు.
వీరు చిత్రగుప్త వంశీయులగుటచేత - తెలుగు లిపిని
ఒక కళగా నుపాించినవారు. వీరి తాళపత్ర లేఖన
నైపుణ్య మనమానమైనది. వీరి సామర్థ్యమును
గూర్చి యొక చాటువును చూడండి.

ఉ. మేదినినాథు డల్గినను

మించిన కార్యము చక్కనేయు న

మోద మెల్లరంగా గణక ముఖ్యుని

సఖ్యము లెన్న యెట్లనన్

ఆదట కాలు డల్గియు 'గ'తాయు న

టన్ననుఁ జిత్రగుప్తుఁ డా

'గ' దొలగించి 'శ' మొదట

గక్కునవ్రాసి సజీవుఁ జేయఁడే.

యముడొక జీవిని—గతాయువుగా చేయమని
ఆజ్ఞ యిచ్చినా—చిత్రగుప్తుడు—ఆ 'గ'తాయువులోని
'గ'కు బదులు—'శ' వ్రాసి—ఆతనిని 'శ'తాయువు
చేయనట.

లేఖకులు

శిష్టుకరణకులజలేగాక, ఆంధ్రదేశమున నాది
కాలమునుండియు, లేఖకులే లిపి సౌందర్యమును
సంరక్షించినవారు. పూర్వకాలమున—కవి కెంత ప్రాధా
న్యముగలదో లేఖకున కంతప్రాధాన్యము గలదు.
మునుపు కవిత్వము చెప్పుట—లేఖకుడు వ్రాయుటే
గాని—కవి స్వయముగా వ్రాయు నాచారములేదు.
తిక్కనకు కుమ్మరి గురునాథుడను లేఖకు డుండినట్లు
మనకు తెలియుచున్నది. అల్లసాని పెద్దన—'ఊహ
దెలియంగల లేఖకుల' నుట్టుంకించిన సంగతి

యంద తెలుగుదురు. తెలుగులిపి సౌందర్యమునకు
ముగ్ధులై, తంజావూరి మహారాష్ట్ర రాజులు—
వారిలో ముఖ్యముగా శహజీ మహారాజు తెలుగు లేఖ
కులకు రాజ్యాంగమున నొక ప్రత్యేక నిబంధనము
చేసియున్నాడు. వందలకొద్దీ తాళపత్ర వ్రతులను
వ్రాయించినాడు.

ఈనాడు తంజావూరిలోనేగాక మదరాసు
(ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారములో (నే డిందలి
తాళపత్ర గ్రంథములు తిరువతిలోనున్నవి) నున్న తాళ
పత్ర గ్రంథములలోనున్న ముద్దులుమూట గట్టెడు
తెలుగులిపిని చూచినట్లయితే—వానిని కన్నుల కడ్చు
కొన వలసినదే.

ఇంతనాకును ప్రభుత్వమువారుగాని యితర
సాహిత్య సంస్థలుగాని—ఆగ్నేయ వారుగాని—తెలుగు
లిపి సౌందర్యమును వెల్లడించు తాళపత్రలేఖనములకు
ఛాయా చిత్రములను దీయించి, వానిని ప్రదర్శించు
ప్రణాళిక తలపెట్టలేదు.⁸ అట్టిది ఫలవంతమైన—
తెలుగులిపి సౌందర్యము భారతీయభాషలలోనేగాక
ప్రపంచభాషలలో నేభాషకులేదని నిరూపించవచ్చును.

లేఖకు డింత చక్కగా వ్రాసియు, తన తప్పు
లను త్సమించుచుని పాతక లోకము నిట్లు వేడు
చున్నాడు.

మ, తలక ట్టిత్వము కొమ్ము నేత్వమును
నైత్వం బేత్వమున్ బొట్టులున్
బలునంయుక్తపుటక్షరంబులు
విరామ ప్రాస శబ్దాదు లిం
దులఁ జేతప్పినదప్పు నజ్ఞాఁడను నన్
దూషింప కా తప్పు లొ

8. ఈ పద్య 'మప్పకవీయము' తృతీయాశ్వాస
మున అనుస్మర సంబంధ యతులకు లక్ష్యముగా
నుదాహరింప బడినది.

9. తెలుగులిపి సౌందర్యమును—తిరువతి దేవ
స్థానమున భద్రపఱువబడిన తాళ్లపాకవారి సంకీర్త
నల లిఖించబడిన రాగిరేకులపై చూడవచ్చును.

ప్పులుగా దిద్దుడు పెద్దలార మిము
నే ప్రాద్దుం బ్రశంసించెదన్'

లేఖకులు లిపి సాందర్య రక్షణమున నెంత
యభినివేశము గలవారో పై వద్యము దెలుపును.

తెలుగులిపి సాందర్యము తెనుగుభాషవలె దివ్య
త్వము నందినది.

నన్నయ—అక్షర రమ్యత

తెలుగున నన్నయ కావ్యవ్యాకరణచ్చందస్సంప్ర
హాయములకేగాక, తెలుగులిపిసాందర్యము నావిష్క
రించుటయందు ప్రథమాచార్యుడు. నన్నయకు పూర్వము
తెలుగు కన్నడభాషల కొకే లిపి యుండెడిది. 'వేంగీ
చాళుక్యలిపి' అని దానిపేరు. నన్నయకుముందు శాసనము
లన్నియు వేంగీచాళుక్యలిపిలోనే వ్రాయబడుచుండెడివి.
ఆ లిపి చతురస్రముగాను, తలకట్టు గీతలవలె
నుండుటచేతను, వ్రాతసాధనములు మాటుటచే
సంస్కరణము అవశ్యకమయ్యెను.

నన్నయ కాలమునకే తాటాకు గంటము వ్రాతకు
ప్రధాన సాధనములుగా నేర్పడినవి. తాటాకుపైని
గంటముతో వ్రాయునప్పుడు తలకట్టు అడ్డుగీతలుగా
వ్రాసిన తాటాకు చిరిగిపోవును. తలకట్టు—అనగా
అకారమునకేగాక, ఆ దీర్ఘము వ్రాయవలసివచ్చినప్పుడు,
ఆ దీర్ఘమును నిప్పటిసలె వ్రాయక, అని నిలుపుగీతగా వ్రాసెడివారు. ఒకార చిహ్నముగు
కొమ్ము 'అ' 'ఆ' అని గీతగానే యుండెడిది.
వర్గ సంపూర్ణములతో సంయుక్తాక్షరములు —
బ్బ, బ్బ, బ్బ, న్న, మ్మ—అను రీతిగా వ్రాసెడి
వారు. ఇట్టివి తాటియాకుపై వ్రాయుట కష్ట
సాధ్యము.

నన్నయ—వీనిని పరిశీలించి, తెలుగు లిపిని
చతురస్రస్వరూపమునుండి గుండ్రదనము నీ క్రింది
మార్పులుచేసి—సుందరస్వరూపము నేర్పజచినాడు.

1. తలకట్టు — గాక ✓ ఇట్లు వంపుతో
వ్రాయుట.

2. కొమ్ములు— గాక — ,

3. బ్బ—బ్బ—బ్బ—న్న మ్మ—అనునవి పంక—
చంచ—ఖండ—నంద—డింబ—అనురీతి పూర్వ
బిందువులుగా వ్రాయుట.

4. రకార సంయుక్తాక్షరములను 'ర్క' 'ర్
' 'ర్' మొదలగునవి అర్క—అకః; కర్—
కతః; తర్—తవః అనునవి 'క' ఈ
చిహ్నముతో వ్రాయుట. ఈ చిహ్నమునకే
'వలవలగిలక' యనిపేరు.

ఈ 'వలవలగిలక' వలన రకార సంయుక్తాక్షర
వర్ణములేవియు సంయుక్తాక్షరములుగానుండక—ఏకాక్ష
రములుగా నుండును. ఇందువలన లిపికి సమత
యేర్పడును.

5. అంతకుపూర్వమున్న—'ట' అను నక్షరమును
తొలగించి (ఇది బండి 'టా' కన్న భిన్నమై
నది—'ష' అను నుచ్చారణ గలది) 'డ' గా
వ్రాయుట.

పై మార్పులవలన—తెలుగు లిపికి గుండ్ర
దనము, సాందర్యము చేకూరినవి. తెలుగు లిపియందు
పై మార్పులు చేయుటయేగాక నన్నయ, తాను
స్వయముగా వ్రాసిన నందంపూడి శాసనమున—తాను
ప్రతిపాదించిన సంస్కరణలిపిని ప్రవేశపెట్టి—ఆ
వెనుక తాను వ్రాసిన మహాభారతము నా లిపిలోనే
వ్రాసియున్నాడు.¹⁰ తెలుగక్షరములకు, సంతకు
ముందులేని — రమ్యతను — లేక మనోహరత్వమును
తాను ప్రతిపాదించుటచేత—నన్నయ—

'సారమతింగవీంద్రులుఁ బ్రసన్న
కథా కలితార్థయుక్తి లో'

10. నన్నయ్య తనకాలమున తాను ప్రవేశ
పెట్టిన—లిపితో భారతము నెల్లు వ్రాసినాడో—
భారతమున మొదటి ఆరు గద్య పద్యముల కీర్తి
శేషులు—చిలుకూరి నారాయణరావు, భావరాజు కృష్ణ
రావుగార్లు వ్రాసి చూపివారు — చూ. రాజరాజ
నరేంద్ర పట్టాభిషేక పంచిక-పుట 43. (1922)

నారసి మేలువా వితరు 'లక్షర
రమ్యత' నాదరింప'

అని తెలుగులిపిసౌందర్యమును వ్యక్తపఱచి
నాడు. అర్థముక్తి శబ్ద సంబంధమైనది—లక్షర
రమ్యత లిపి సంబంధమైనది—రెండింటి సమ్మేళ
నము నన్నయ కవితలో గలదు.

యతులు ప్రాసలు-లిపి

యత్రి ప్రాసలు—కేవలము ఛందస్సునకు సంబం
ధించినవి కావనియు, అవి వ్యాకరణమునకు—లిపికి
సంబంధించినవని తన భారతము మూలముగా నిరూ
పించిన కవితాస్వప్న నన్నయయే. ఇంతవఱకు ఛందస్సును
గూర్చి వ్రాసిన వారెవ్వరు నీ విషయమై తడవనేలేదు.
చిన్నయసూరి బాలవ్యాకరణమున 'పాదంబునం
(బ్రహ్మ ద్వితీయాక్షరములు వలి ప్రాసంబులు
నాబడు' (ప్రకీర్ణపరిచ్ఛేదము—23 నూ) అనుఛంద
శాస్త్రమునకు సంబంధించిన సూత్రము వ్యాకరణము
నందెట్లు ప్రవర్తింపజేసెనో వ్యాఖ్యానకారు లెవ్వరును
విశదీకరింపలేదు.

యతి ప్రాస ల లో

యతులు—స్వరములు—అచ్చులు
ప్రాసలు—వ్యంజనములు—హల్లులు

అచ్చుల, హల్లుల సమ్మేళనమే శబ్దము.
యతి ప్రాస నియతి గలది పద్యము. పద్యములలో,
ఏయే స్వరవ్యంజనముల కాయా స్వరవ్యంజనములతో
మాత్రమే యాస్థానములలో నియతముగా మైత్రి
యుండవలెను. ఇందువలన వ్యాకరణమునకు ఛందస్సునకు
సవినాభావసంబంధము గలిగినది.¹¹

యత్రి ప్రాసలు పై వర్ణమైత్రి మూలమున—
శబ్దస్వరూపమును నిర్ధారణ చేయును. వ్యాకరణమున
సంధి, ఆగమము, ఆదేశము, మున్నగు సమస్త
కార్యములు—కవి ప్రయోగములలో యత్రి ప్రాసల
మూలమున నిర్ధారకములగుటచేత—తన వ్యాకరణమున
చిన్నయసూరి పై సూత్రము ననుసంధించినాడు.

చిన్నయసూరి పై లక్షణమునకు—లక్ష్యము నన్నయ
కవితయే—

పై వివరణమునుబట్టి యత్రి ప్రాసలు వర్ణ
సమామ్నాయమునకు సంబంధించినవనుట సుష్ట
మైనది. లిపి వర్ణ సమామ్నాయ ప్రదర్శకమే గావున
లిపికి—యత్రి ప్రాసలకు సవినాభావసంబంధము గలిగి
నది.¹² ఈ విషయము నిరూపించుటకు నన్నయ
కవితనుండి యొక్క యుదాహరణము చూపు
చున్నాను.

వలపలగిలక యతి

నన్నయ తనకాలమున—లిపిలో వలపలగిలకను
నిర్దేశించెనని యీ వఱకే తెలిసియున్నాను. తానట్లు
స్వయముగా శాసనమున వ్రాసిచూపుటయేగాక, తన
భారతమున నీ యతిసంప్రదాయమును విధిగా పాటించి
యున్నాడు.

ఒక సంయుక్తాక్షరమున—మొదటి హల్లు
రేఫగానుండి రెండవ హల్లు మణియొక హల్లుగా
నున్నప్పు డట్టి సంయుక్తాక్షరమునకు, రెండు హల్లు
లకు యతి వేయవచ్చును.

ఉదా. 'ధర్మ' అని 'ర్మ' యతిలో నున్నది. అందు
రకారమునకు, మకారమునకు రెండింటికి యతి చెల్లించ
వచ్చును. ఇది సంయుక్తాక్షరయతి.

11. సంస్కృత భాషా కవితలో యతి
ప్రాసలు నియతములు కావు. అందు ఛందశ్శాస్త్రము
వేఱు : వ్యాకరణ శాస్త్రము వేఱు.

12. యత్రి ప్రాసలకు లిపికి గల సంబంధమును
గూర్చి యంతవఱకు నెవ్వరును పరిశోధించ లేదు.
నేను ప్రథమముగా పరిశీలించి 'భాషాశాస్త్ర పరిశోధన—
యత్రి ప్రాసతత్త్వము' అను వ్యాసమున నా సిద్ధాంతము
లను వెల్లడించితిని. (Annals of Oriental
Institute—Madras University. Vol. XV,
Nos. 182—1958—1959: 38 పుటలు.

ఇక అట్టి రేఫసంయుక్తాక్షరమునే వలవల గిలక సంప్రదాయమున వ్రాసిన—అది సంయుక్తము గాక—ఏకాక్షరమే యగును.

ధ మః

వలవలగిలక లిపిలో పైరీతి వ్రాసినయెడల— నిందు ఒక్క 'మ'కారమునకే—యతి వేయవచ్చును గాని—రకారమున కెంతమాత్రము వేయవలెదు. 'రేఫ' అర్ధాచ్చు గావున—అది హల్లుతో సమ్మేళనము జెందును. సంయుక్తముగా వ్రాసిన—'ర'కారధ్వనికి ప్రాధాన్యముగాని, వలవలగిలకగా వ్రాసిన—రకారధ్వని లీనమైన హల్లునకే ప్రాధాన్యముగలిగి—భాషాపరిణామ తత్త్వము విశదముచేయును.

రకారసంయుక్తాక్షరమైనప్పుడు, యతితో రెండువిధములైన ధ్వనులుండి—అవి శ్రవణసౌఖ్యము గలిగింపనేరవు. వలవలగిలకలో నొకేవిధమైన ధ్వని యుండుటచేత, ■ యతికి శ్రవణసుభగత గలుగును.

నన్నయ, యిట్టి సూక్ష్మము, గంభీరమునగు శబ్దధ్వనితత్త్వముననుసరించి, తన భారతభాగమున నీ వలవలగిలక యతి నియమమును అసిరాద్రావతముగా పాటించియున్నాడు. కొన్ని ఉదాహరణలు చూపు చున్నాను.¹³

దుర్బర	భః	పద్య	అది 1-21
ర్ధార్జున	జః	శోభి	1-49
నిర్జాత	ఘః	క్షత్రో	1-78
దుర్బద	మః	మత్తు	సభా 1-53
మార్గము	గః	గావు	2-181
పర్వత	వః	వంతు	అరణ్య 2-311
వార్తన	డః	దర్ప	3-167
కర్పూర	పూః	పూర	4-142

ఓజ్ఞాత్రముగా చూపితినిగాని నన్నయలో నిట్టి వలవలగిలక యతులు రెండువందలకు పైగానున్నవి.¹⁴ ఇందువలన నన్నయ కవిత చెవుల కింపగుటయేగాక — నన్నయ లిపి కన్నుల పండువైనది.

నన్నయ యతిప్రాసతత్త్వమును జీర్ణించు కొన్న శివకవులు—(పండిత మల్లయ, నన్నెచోడ, పాల్కూరికి సోమన—యథావాక్కుల అన్నమయ్యలు)పై వలవలగిలక యతిప్రాస¹⁵ సంప్రదాయమును చక్కగా పాటించినారు. ఇప్పటికే వ్యాసము, పెద్దదియైన కారణమున్న నిందు, వలవలగిలక ప్రాసలనుగూర్చి వివరింపలేదు.

తిక్కనాది కవులీ వలవలగిలక యతి పాటించనే లేదు—ఉదా.

‘ధ ర్మరతుంైన యజాత శత్రునకు
నింద్రప్రసక్త మిమ్ముంచు
ఇదట ‘ర్మ’లోని ‘ర’కు ‘ద్ర’లోని ‘ర’కు యతి.
(భిష్మ 3 - 435)

‘ర్మ’ ‘మః’ అని వలవలగిలక సంప్రదాయ మున లిఖించిన యతి తప్పును. దీనినిబట్టి—నన్నయ యతిప్రాసలలో ప్రతిఅక్షరమును నెంతజాగరూకతతో, విచారణచేసి పరిశీలించవలెనో తెలియగలదు.

తెలుగు సాహిత్య ప్రపంచమున—భాషా, ధ్వని, లిపి, శాస్త్ర నియమములను సంపూర్ణముగా నాకళించు

13. అన్ని ఛందోగ్రంథములను పరిశీలించి— యతులన్నింటిని యిచ్చినానని చెప్పుకొన్న అప్పకవిగారి అప్పకవీయమున—నీ ‘వలవలగిలక’ యతిప్రాసనాయ లేదు. అప్పకవీయమునుగూర్చి వెలువడిన విమర్శలలో నిది అంతకంటె మృగ్యము.

14. నన్నయ యతులను గుఱించి యింత వఱకు కూలంకషమైన వ్యాసంగము జరుగనే లేదు. నేను ప్రథమముగా, నన్నయయతులను ప్రాసలను గూర్చి పరిశీలించి—నన్నయ ప్రయోగములను పరీక్షించి—నన్నయయతులనుగూర్చి పండితుల సప మార్గమున బెట్టిన అప్పకవీయమును—విమర్శించి సప్రమాణికమైన గ్రంథము రచించియున్నాను.

15. వలవలగిలకప్రాస—అప్పకవీయమున లక్ష్య లక్షణములతో ప్రత్యేకముగాలేదు.

కొని, వానిని యతిప్రాసలమూలమున—తెలుగు కవి తలో నిబంధించి, తన కవితను శోతవర్ణముగానే కాక సేతవర్ణముగాచేసినది నశ్చయయే. నన్నయ సృష్టించిన యీ కవితామార్గమును, తరువాతి వారెవరును ననుసరింపలేకపోయిరి. కావున, వ్యాసరచిత భారతమున కొతడు వ్యాసుడుగాక 'వాల్మీకి' యయ్యెను.

యతిప్రాసలలోనేగాక కావ్యములలో కవులు మన లిపిస్వరూపము నెట్లు శాశ్వతముగా వెలయు జేసిరో తెలియజేయుట కొక యుదాహరణ చూపి దీనిని ముగించుచున్నాను.

శ్రీ కారము

నన్నయమొదలు చిన్నయవఱకును కావ్యము లన్నియు 'శ్రీ'తో ప్రారంభము¹⁶—'శ్రీ'తో ప్రారంభించి, మంగళమహాశ్రీవృత్తముతో కావ్యము-సమాప్తమయ్యెడిది. నన్నెచోడ మహాకవి కుమారసంభవముతో—ప్రార్పతిసౌందర్యవర్ణనలో ఆమె వీనుల నిట్లువర్ణించి యున్నాడు.

క. సారము లాశిత భాషా

సారము లాసకలవస్తసంపూర్ణాలం

కారంబులు శ్రీ వర్ణా

కారంబులు చెవులు సుకవికావ్యము వోలెన్

(3—67)

సార్వభౌమచెవులను, 'శ్రీ' వర్ణముతో పోల్చి యున్నాడు.

నన్నెచోడ మహాకవి యిట్లు చెవులను శ్రీకారముతో పోల్చుటయం దెంతో అర్థము గర్భికృతమై యున్నది.

నన్నెచోడని కాలమునాడు 'శ్రీ'కారము ప్రస్తుతమున్న రీతిని అనగా 'శ్రీ' అనునట్లు వ్రాసెడి వారు కారు. దానిని 'శి' అనురీతిగా లిఖించేవారు. ఇది చెవియొక్క ఆకారమును పోలియుండుటచే - కవులు చెవులను శ్రీకారముతో పోల్చినారు.¹⁷

దీనినిబట్టి యీవర్ణన లిపిసంబంధమైన దగుట స్పష్టము. శబ్దమును—గ్రహించునది 'చెవి'.

సంస్కృతమున — చెవికి వర్ణాయ పదములైన — శోత్రము, శ్రవణము, శ్రుతి అను శబ్దముల వ్యుత్పత్తిచూచిన నిది తెలియును.

'శోత్రము' — శ్రుతో త్యనేన శోతం—; శ్రుతిః సీ. శ్రవణం శ్రవశ్చ న. న శ్రు, శ్రవణే — దీనిచేత విందురుగనుక.

శోత్రము

శ్రుతి

శ్రవణము

శ్రవస్సు—

అనునవి — చెవులపేళ్ళు. (అమరము ద్వితీయ కాండ - మనుష్యవర్గ). కావ్యము శ్రవ్యము—అనగా విన దగినది కాబట్టి. అది శ్రీ శబ్దముతో ప్రారంభమగుట ఎంతయు సార్థకమైయున్నది. కావ్యము శ్రీ తో ప్రారంభించి, మంగళమహాశ్రీ వృత్తముతో ముగించు నాచార ముండెడిదని యీ వఱకే తెలిపితిని. అది 'శ్రీ' తో అంతమందు 'శ్రీ' యున్నచో, నదియు చెవి యొక్క ఆకారముతోడనే లిఖింపబడుచుండెడిది గావున—

'తెలుగుకావ్యము అదినుండి అంతము వఱకూ వినదగినది—వినవలయును'—

అన్న కావ్యభర్మము ప్రతిపాదిత మైనది. ఇదియే పురాణశ్రవణము. కావ్యరూపమున నున్న మన

16. నవ్యకవిత్వమున ఖండకావ్యములు దీని కవవాదము—అయిన ప్రాచీన సంప్రదాయానుసారము రచింపబడిన నేటి కావ్యము లన్నింటియందు, శ్రీకార మాదియం దున్నది.

17. అనాటి శిలా శాస్త్ర శాసనము లన్నింటి యందు శ్రీకార మిట్లే యుండెడిది. చూ. గోకర్ణ దేవుని శిలాశాసనము—కీ. శ. 1127. ఈ శాసన ప్రతిబింబము—భారతి—సం. 3. పం. 3 (మార్చి 1927 లో) కీ. శే. మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారు ప్రకటించినారు. అందు 'శ్రీ' చెవి ఆకారముతో నున్నది. దీనిని గూర్చి అందు వివర మున్నది.

పురాణము లన్నియు పురాణవద్దతిని మనము విను నవియేగాని సాహిత్యముకొరకు చదువునట్టివిగావు.

సంస్కృతమున నే పురాణముగాని, కావ్యనాటకములుగాని శ్రీతో ప్రారంభముకావు. అట్టి నియమము లేనలేదు. తెలుగున సట్లుగాక, ప్రతికావ్యమేగాక సాహిత్యప్రక్రియ లేరూపముననున్నను అవి 'శ్రీ'తో ప్రారంభము కావలెనదే¹⁸.

అప్పకవీయమున నీ శ్రీ'కారప్రభావము చాలగా వర్ణితమైయున్నది. అది శుభప్రదము.

వేదములకెల్ల నోంకార ముదయైన
కరణి కృతులకునెల్ల శ్రీకార ముది
గాన కవివరులెల్లను దాని దక్క
నితర వర్ణంబు లిడరు సత్కృతుల మొదల

(2-354)

ఇట్లున్నను సంస్కృతమున—'శ్రీ' శబ్దము నక—శుభము—లక్ష్యప్రదము అని మాత్రమే అర్థము లున్నవిగాని — శ్రవః పర్యాయముగాలేదు.

'సంపత్తి శ్రీశ్చ లక్ష్యే శ్చ'

శ్రీః—ఈ—నీ—శ్రయతి హరి మితి శ్రీః—
విష్ణువు నాశ్రయించునది.

శ్రీయతే జన్మైరితి శ్రీః—ఈ—నీ—శ్రీః —
సేవాయాం—జనులచే నాశ్రయింపబడునది.

లక్ష్యతే లక్ష్యే—ఈ—నీ — లక్ష దర్శనాంక
నయో—జనులచే జూడఁబడునది.

అమరము—ప్రథమకాండ—32 పుట.

ద్వితీయ కాండ—513 పుట.

సంస్కృతమున లక్ష్య పర్యాయపదముగు —
శ్రీ శబ్దమును తెలుగులిపిమూలమున 'శి)'—శ్రవణ

పర్యాయముగా నర్థస్పష్టి చేసినవారు తెలుగు కవులు. ఇది తెలుగువారి లిపి నిర్మాణప్రతిభకు నికహాపలము.

శ్రీ శబ్దమునకు తెలుగులిపిమూలమున నేర్పడిన 'శ్రుతి' అను అంతరార్థమును గ్రహించియే నన్నయ—తెలుగు మహాభారతము, పంచమవేదము కావున—శ్రుతి — వేదముతో — సమానమైనది అన్న రోకోత్తరార్థమును—

'శ్రీవాణీ గిరిజాశ్చిరాయ

దధతోవక్ష్ణ ముఖాంగేషు యే'

అని శ్రీకారముతో ప్రారంభించి, ఆంధ్రభాషా కావ్య శ్రీకి—శ్రీకారము చుట్టినాడు. తెలుగు కావ్యము—శ్రుతివలె—ఆచంద్రార్కము శబ్దజ్యోతిని వెలిగించుచున్నది.

ప్రాచీనసాహిత్య కావ్యపశనమునం దభినివేశము క్రమముగా క్షీణించి, విస్మృతము కాబోవుచున్న యీ సమయమున వానియందెట్టి యమూల్యాంశము లున్నవో తెలిపి, వానివైపు దృష్టి మరల్చుటయే యీ వ్యాసోద్దేశము.

ప్రాచీన సాహిత్యమునుగూర్చి కూలంకషముగా కృషిచేయుట కనువగు ప్రణాళిక నేర్పఱచి—ప్రాచీనాంధ్రభాషా సాహిత్య సంస్కృతులను, పునరుజ్జీవింపజేయుట అత్యంతావశ్యకమని ఆంధ్ర విద్యలోకమునకు వినయముతో విన్నవించుచున్నాను.

18. ఈ 'శ్రీ'కారమునుగూర్చి — తెలుగు కావ్యములలో వాని ప్రసక్తినిగూర్చి—నా ఉదాహరణ వాఙ్మయమున విపులముగా వివరించినాను. చూ. పుటలు—41—44—నూతన ముద్రణము (1968).

పనికిరాని పాతాలు

శ్రీ మంచురాజు వెంకటరావు

సుబ్బరామయ్యగారి చిన్నతనంలో అనేకమంది దైవజ్ఞులు చెప్పారు : 'వీడువట్టింది బంగార మౌతుంది. వీడియిల్లు నాలుగిళ్ళొస్తుంది. వీడన్న మాట రాజశాసనం.' ఇలా జ్యోతిష్కులు చెప్పినప్పు డల్లా 'సుబ్బరామయ్య' ముక్కుపుటా లెగరేసేవాడు.

'నా మీద అభిమానంకొద్దీ మీ రలా అంటున్నారు గాని, ఈ చదులు చదువులో రాణించటం లేదండీ,' అనేవారు వాళ్లనాన్న రంగయ్యగారు.

'మనిషన్న వాడికి తారాబలం, చంద్రబలం వుండాలిగాని, చదువెందుకండి రంగయ్యగారూ. మన సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు సంస్కృతాంధ్రాల్లో మహావిద్వాంసుడు. వేదపురాణాలు అమూల్యంగా, వ్యాఖ్యానసహితంగా చదివేశారు. అయితేయేం, చెంబు తెల్లగాతోమి మీ యింటికి మా యింటికి యాయ వారానికి రానిరోజు డొక్కాడదు. చదువెందుకండీ, దిక్కుమాలిన చదువు!' అని జ్యోతిష్కులు వక్కాణించే వారు. రంగయ్యగారు గర్వంగా మీసాలు వాడేసుకునే వారు.

జ్యోతిష్కాస్త్రిన్ని తిరస్కరించేవారికీ, సుబ్బ రామయ్య వృద్ధిలోకివచ్చిన తీరు చెప్పుదెబ్బగా పరిణ మించింది. స్కూలుఫైనల్ బిడవసారి తప్పిన సుబ్బ రామయ్య, రంగయ్యగారితో నిష్కర్షగా ఒకమాట చెప్పాడు: 'నాన్నా, ఏటీ కెదురీదటం నాకిష్టమేగాని, ఆ పని ఈ చదువనే ఏటీలోకాక మరి దేంట్లో నైనా చేస్తాను. నా బుర్ర పోనిదాంట్లో న న్నిరి కించి చంపకు.'

'అయితే లక్షణంగా పెళ్ళిచేసుకుని యింటి పట్టున వడుండు' అన్నారు రంగయ్యగారు. సరే న్నాడు సుబ్బరామయ్య.

భార్య కాపరానికివచ్చిన కొద్దిఏళ్లకే సుబ్బ రామయ్య రాజకీయాల్లో ప్రవేశించాడు. కాని అప్పట్లో చాలామంది తెలివితక్కువవాళ్లలాగ కళ్లుమూసుకుని దూకలేదు. అయాచితంగా అతని వాళ్లలో—నిజానికి తండ్రి వాడిలో—వాలిన సదవకాశాన్ని చక్కగా విని యోగించుకున్నాడు. మద్రాసురాష్ట్రపు ఎసెంబ్లీకి ఆ యేడాది ఎన్నికలయ్యాయి. ఆ యెన్నికల్లో కాంగ్రెస్ అభ్యర్థిగా ఒక యువనాయకుడు నిలబడ్డాడు. వయస్సులో తక్కువయినా ఆ నాయకుడు అప్పటికే దేశవ్యాప్తంగా పెద్ద పేరు సంపాదించుకున్నాడు. అతనికి ప్రత్యర్థిగా, జస్టిన్ పార్టీవారు, ఒక యువ తరం పెద్దమనిషిని నిలబెట్టాలని వెతకటం ప్రారంభించారు. జస్టిన్ పార్టీ అభ్యర్థికి కావలసినవి మూడే అర్హతలు ప్రకటించారు.

ఒకటి : అభ్యర్థి స్వంతభర్త్యులో ఎన్నికల ప్రచారం చేసుకోవాలి.

రెండు : యువకుడు—ముప్పైల్లోపు వాడుగా వుండాలి.

మూడు : ఆ ప్రాంతాల్లో ప్రాబల్యం కలిగిన కులానికి చెంది వుండాలి.

ఈ అర్హతలన్నీ సుబ్బరామయ్యలో కనిపించాయి. రాష్ట్రవ్యాప్తంగా జస్టిన్ పార్టీ ఎన్నికల తతంగం నడుపుతున్న రావుబహదూర్ సూర్యారావు నాయుడుగారు స్వయంగా వచ్చి రంగయ్యగారిని అడిగారు. ఆయన చప్పరించేసి, 'అవతల నిలబడేవాడు వయస్సులో చిన్నవాడైనా మేధావి. మావాడికి ఆయనకి వయస్సులో తప్పిస్తే పోలికలేదు. 'నెగ్గా' పెట్టుని ఎన్నికకిఎగిరి డబ్బుతగలెయ్యటం నా మతం కాదు.' అన్నారు.

అంత సుఖపుగా పోనిచ్చే వారైతే నాయుడు గారు రావుబహద్దర్ అయ్యేవారే కాదు.

‘రంగయ్యగారూ, మీ పిల్లవానికి యేది వుండినా లేకపోయినా సుబ్బరమైన కులం వున్నది’ అన్నారయన తెచ్చిపెట్టుకున్న యానతో.

‘అదేమిటండీ, కాంగ్రెస్ అభ్యర్థికి కులం తక్కువేమిటి? బ్రాహ్మణు!’ అన్నారు రంగయ్యగారు.

‘అదే కులంతక్కువంటే!’ అని అర్థమవుతంగా దళసరి అద్దాల కళ్ళజోడు మెరిపించారు నాయుడుగారు. ఆయన మేధానిఅని భయపడకండి. మేధస్సు వోటర్లకు అర్థంకాదు. కులం అర్థమవుతుంది. కొద్దిపాటి డబ్బుఖర్చుకు వెనుకొడబోకండి. పిల్లవాడి జాతకం మంచిదికనుకనే నేను స్వయంగా మీ యింటికి వచ్చానని భావించండి. నామాట కాదనబోకండి.’

ఆ యెన్నికల్లో ఎక్కడమాసినా కాంగ్రెస్ అభ్యర్థులు వోట్లన్నీ పూడ్చేకున్నారు. జస్టిస్ పార్టీ అభ్యర్థులు కలికంలోకి లేకుండాపోయారు. కాని సుబ్బరామయ్యమాత్రం, నాయుడుగారి వాగ్బలం మూలానో, తన జాతకబలంమూలానో కులం బలం మూలానో కాంగ్రెస్ అభ్యర్థిని కొద్దివోట్ల తేడాతో వోడించాడు.

అప్పటినుంచీ సుబ్బరామయ్యజాతకం చక్కటి దాఖలా యిచ్చింది. ఎసెంబ్లీ రద్దుకావటంతో, సభ్యత్వం ఎక్కువకాలం నిలవలేదుకాని, సుబ్బరామయ్య త్వరలో జిల్లాబోర్డు సభ్యుడు అయ్యాడు. రాష్ట్రం మొత్తంలోనే అతను జిల్లాబోర్డు సభ్యులందరిలోనూ చిన్నవయస్సువాడుగా పేర్కొనబడ్డాడు. గవర్నరుగ వృద్ధిలోకి వచ్చేవాడుగా అతన్ని వొకకంట కనిపెట్టి వుంచేవారు. త్వరలో జిల్లాబోర్డు పెసిడెంట్ కూడా అయ్యాడు. అప్పటినుంచీ ‘సుబ్బరామయ్యగారు’గా వ్యవహరింపబడ్డాడు.

పదిహేను సంవత్సరాలు జిల్లాబోర్డు ఛైర్మన్ గిరీ చలాయించి సకాలంలో సుబ్బరామయ్యగారు జస్టిస్

పార్టీ వదలిపెట్టి కాంగ్రెస్ లో జేరిపోయారు. స్వతంత్రం వచ్చేనాటికి ఆయన వొక కాంగ్రెస్ నాయకుడుగా, గొప్ప జాతీయవాదిగా పరిగణించబడ్డారు. ఒకటి రెండు సవత్సరాలు మంత్రివదవి కూడా లిలంకరించారు గాని, ఆయన జిల్లా రాజకీయాల్లోనే ఎప్పుడూ శ్రద్ధ వహించేవారు. ‘జిల్లా వదలి రాష్ట్ర స్థాయికి వెళ్లే రాజకీయవాది నేలనిడివి సాము చేసినట్లే. రాష్ట్రం వదలి కేంద్రానికి వెళ్ళటం తనదేలి గొడ్డలితో తన కాళ్ళ నరుక్కున్నట్లే’, అని ఆయన సిద్ధాంతం.

రాజకీయాలు అధికారానికి, తద్వారా వ్యక్తిగత సౌకర్యానికి మార్గంగా మాత్రమే పరిగణించిన రాజకీయ వాదుల్లో మనదేశంలో మొదటి వర్గానికి చెందినవారు సుబ్బరామయ్యగారు. ఇందులో ఏవిధమైన అదర్శవాదిదృక్పథమూ కలగలుపు చేయలేదాయన.

అందుకే, తన ఏకైకపుత్రుడు రంగారావు కమ్యూనిస్టుపార్టీలో పదిహేనవయటనే జేరాడని విని ఆయన ఎక్కువగా మనశ్శాంతి పోగొట్టుకోలేదు. పైపెచ్చు అదొక హాస్యకర విషయంగా తీసుకుని, ‘హాహ్లాహ్లా, నేను జస్టిస్ పార్టీ వవర్లో వున్నప్పుడు జస్టిస్ లోనూ, కాంగ్రెస్ వవర్లో కొచ్చాక కాంగ్రెస్ లోనూ వోవెలుగు వెలిగాను. నా జిల్లాలో ఎప్పుడూ నేనెన్ని అక్రమాలు చేసినా, అధికారం నాది గానే వుంది. రాబోయేది కమ్యూనిస్టు తారేమో యెవరికి తెలుసు! నా వారసుడు నా కొడుకేమో! సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిచేత వాడి జాతకం రాయించాలి. ఇన్నాల్సా అశ్రద్ధచేశాను’ అన్నారు భార్యతో.

కమ్యూనిస్టులతో తిరుగుతున్నందుకు రంగారావుని ఆయనెప్పుడూ మందలించలేదు. పైగా అనేకసార్లు తన సహజ హాస్య ధోరణితో రాజకీయ చతురత మేళవించి చిన్న చిన్న పిడివాదాలుకూడా వేసుకునేవారు.

ఒకరోజు రంగారావు చాలా కోపంగా మాట్లాడు

డాడు తండ్రితో: 'నాన్నా, మొన్న మువ్వువేసిన ఫెారం క్షమించరానిది' అని ప్రారంభించాడు.

'ఒరేయ్, పాడుపుకథల్లా మాట్లాడ్డం మానే య్యరా, తండ్రి. మొన్నటిరోజు నేను ఒక్కగా నొక్క ఫెారంచేసుంటే, అదేమిటో నాకు వెంటనే తెలిసేది. మా వృత్తిలో తెల్లారితే అనేక ఫెారాలు చేస్తూవుంటాం. ఏ ఫెారమో విడుమర్చి చెప్పక పోతే యెలా తెలుస్తుంది? ఒకవేళ మొన్న నొక్క ఫెారమేచేసినా, అది నిన్నవేసిన ఫెారాలకింద మణిగి మాయమైపోతుంది.' అని పల్లకిలించారు సుబ్బరామయ్యగారు.

'నువ్వు చెబుతోన్న మాటలు నిజమని తెలియకపోతే నాకూ నవ్వొచ్చేది' అన్నాడు రంగారావు ముక్కుపుటా లెగరేసి. 'నేను మాట్లాడుతున్నది పెద్దచెరువుఫెారం గురించి.'

పెద్దచెరువుకింద ఇరవై ముప్పైమంది చిన్న రైతులు వంద యెకరాలు వ్యవసాయం చేసుకుంటూ వుండేవారు. కాని వెంకటేశ్వర్లు అనే పెద్దరైతు ఆ వందయెకరాల ప్రక్కగా 70 ఎకరాలు కొన్నాడు. బుల్డోజర్లు తెప్పించి ఆ భూమి పల్లించేయించాడు. చెరువునీరు తన కీయ్యవలసిందని అధికారుల్ని కోరాడు. ఇదివరకు చెరువుకింద నీరువయోగించు కుంటున్న వాళ్ళకి లేకుండా చెయ్యటానికి కలెక్టరు వాచ్చుకో లేదు. కలెక్టరు బదిలీ చెయ్యబడ్డాడు. రెవెన్యూ బోర్డు మెంబరు అడ్డువేస్తే ఆయనకూడా బదిలీ అయ్యాడు. వెంకటేశ్వర్లుగారి పొలానికి నీరివ్వాలని గవర్నమెంటు ఆర్డర్లుకూడా జారీ అయ్యాయి. ఇదంతా సుబ్బరామయ్యగారి మద్దతు వెంకటేశ్వర్లుకి లభించటంవల్లే జరిగిందని అందరికీ తెలిసింది.

సుబ్బరామయ్యగారు మళ్ళీ లేలిగ్గా నవ్వేశారు: 'నీకీ దేశవాళీ కమ్యూనిజం బాగా వంటబట్టి నట్లుందిరా అబ్బాయ్! ఏదో 'ఫెారం' అంటే, నిజంగానే యేదో కంట్రాక్టునంగతో, పాలిపాడి నంగతో, ఎరువుల పంపిణీనంగతో, బియ్యం రవాణా నంగతో అనుకున్నాను. ఈ చిన్న విషయాన్నికూడా

'ఫెారం' అని వర్ణించావంటే, నువ్వు శబ్దరత్నా కరం తిరగరాసేలాగున్నావురా రంగా!'

'కాకుల్నికొట్టి గ్రద్దలకి వెయ్యటంకన్నా ఫెారం ఏం కావాలి?' అన్నాడు రంగారావు ఉద్రేక పడి.

'వెంకటేశ్వర్లుత్త ఆశపాతకుడూ. వాడి ఆశ వాణ్ణి కొడుతుంది. నాకేం మధ్యలో?'

'మీ ప్రమేయం లేకుండానే ఆర్డరేయించు కున్నాడా వెంకటేశ్వర్లు?'

'నా ప్రమేయం లేకుండా ఈ జిల్లాకి సంబంధించినంత వంకూ గవర్నమెంటు కాంపౌండ్లో గడ్డి పోదకూడా కదల్చుతా బాబిగా!'

'మరి?'

'మరిలేదు, గిరిలేదు. వెంకటేశ్వర్లు కోర్టులో ఎల్లాగా వోడిపోతాడు. ఈ లోపల పార్టీ ఫండుకి వాడెంతిచ్చాడో నీకు తెలియదు.'

'పార్టీఫండు, పార్టీఫండు! దానికోసం మీ పార్టీవాళ్ళ చెయ్యని అత్యాచారాలు ప్రపంచకంలోనే లేవు.'

'మమ్మల్ని మరీ అంతగా మెచ్చేసుకోకురా రంగా! ప్రపంచకంలోనే లేవనటం కేవలం అతిశయోక్తి.' అన్నారాయన బిడియంగా. 'రష్యన్లు హంగరీని అక్రమించుకోటం పార్టీకోసం కాదంటా వేమిటి—కొంపతీసి? స్టాలిన్ చేసిన హత్యలూ అక్రమాలూ పార్టీకోసమేగాని, ఆయనకేం అవ్వరం?'

'కావచ్చు కాకపోవచ్చు. పార్టీ ఫండ్కోసం మాత్రంకాదు. కొద్దిడబ్బు కాశించి బీదసాదల్ని పొట్టలు కొట్టడం మీ పార్టీకేం లాభం? రేపు వాళ్ళ వోట్లు మీకు వేస్తారా పోనీ?'

'ఓరి వెర్రివాడా, మోతుబర్చని ఆకట్టుకోకుండా బీదవాళ్ళవోట్లు పడతాయనుకుంటున్నా వేమిటి? ఇల్లాగయితే రాజకీయాల్లో నువ్వున్నరాతికి మారవురా వెర్రినాయనా. మీ పార్టీ పెద్దల్నే చూడరాదూ, ఈ వూళ్లో పార్టీలో ముందు నిన్ను జేర్చు

కున్నాడుగాని, మన నత్తెయ్యగారి సూరీణ్ణి జేర్చు కున్నారా ?'

'వాడు జేరితే వాద్దంటారేమిటి ?'

'వాద్దనెందు కంటారు ? పోస్తర్లంటించటానికి, తడికలు మొయ్యటానికి, అరవటానికి పోట్లాటేదేనావాస్తే బుర్రలు వగలగొట్టించుకోవటానికి కొంతమంది వాజమ్మల్ని జేర్చుకోనూ వచ్చు కాని నాయకత్వానికి నీబోటిగాడే వుండాలి.'

'ఏమిటో నా ప్రత్యేకత ! మీ అబ్బాయిని కాబోలు !'

'సరిగ్గా చెప్పుకున్నావు! పంతులమ్మల్ని కోరిన చోటికి బదిలీలు చేయించి, కంట్రాక్టర్లకి లాభ సాటిగా కంట్రాక్టింగ్ ప్రించి, బియ్యం యోగుమతి పర్తిట్లు సరిసమానంగా సరఫరా చేయించి, అన్ని విధాలా పార్టీ ఫండు సవ్యంగా వసూలయ్యేందుకు తగిన పరిస్థితులు కల్పించి, ఒక జీవితకాలం ప్రజాసేవచేసి నేను కొంత డబ్బా వలుకుబడి మూటకట్టాను. రేపు ఈ డబ్బా వలుకుబడి నీకువయోగిస్తాయని మీ పార్టీ పెద్దల అంచనా. మీ లాత మోతుబరి గనకనే నన్ను జస్టిస్ పార్టీ వాళ్లు ఎన్నికల్లో నిలబెట్టారు. నేను మోతుబరిని కనకనే కాంగ్రెస్ వాళ్లు, నా తప్పులన్నీ త్షమించి నన్ను జేర్చుకున్నారు. మీ పార్టీవాళ్లు వచ్చే ఎన్నికల్లో నామీద పోటీకి నిన్నే నిలబెట్టినా నేను ఆశ్చర్యపోను.'

'నువ్వు చిత్తుగా వోడిపోయినా ఆశ్చర్య పోవనుకుంటాను' అన్నాడు రంగారావు కసిగా.

సుబ్బరామయ్యగారు గట్టిగా నవ్వారు.

* * *

ప్రపంచ రాజకీయాల్లో కమ్యూనిజానిదే పైచెయ్యపుతుందని రంగారావు ఒకరోజు జోస్యం చెప్పాడు.

'అయితే ముందేదేలేరా రంగా ! అప్పుడేనానరే, నువ్వుమాత్రం జిల్లా రాజకీయాలు వాడలకు.

కాంగ్రెస్ రాజ్యంలో అయితే పైకెళ్లినవాళ్లు పలుకుబడే పోగొట్టుకుంటున్నారు గాని, కమ్యూనిస్టు హయాంలో తలకాయే పోగొట్టుకుంటారు - బెరియా లాగ !'

ఆయన బెరియా విషయం ఎత్తడం రంగా రావుకి కొంచెం కోపకారణం అయింది : 'బెరియా దేశద్రోహి. మీరందరూ చేస్తాన్న ఘోరాలకి, కమ్యూనిజం వాస్తే -మీకూ మీ అనుచరులకీ అదేగతి పడుతుందేమో చూసుకోండి' అన్నాడు.

ఆయన కొడుకుకోపానికి చాలా ఆనంద పడ్డారు :

'అబ్బాయ్, ఎవడు దేశద్రోహి, ఎవడు దేశోద్ధారకుడూ అన్న ప్రశ్న ఎవడిమెడ ఎవడు ముందు దొరికించుకున్నాడూ అన్న దానిమీద ఆధారపడుతుంది. ఖైషెన్ మెడ బెరియాకి దొరికిపోతే, మీ రందరూ బెరియా భజనలుచేసి, ఖైషెన్ ని దేశద్రోహి అని ప్రచారం చేసేవారు. ఇంక నా మెడంటావా, నువ్వు పార్టీలో వున్నావుగాబట్టి దానికేమీ ప్రమాదం రాదు. నా అనుచరులంటావా, ఒకటే జ్ఞాపకం వుంచుకో ! మనదేశం చేరేసరికి మతాలన్నింటికీ వడదెబ్బ తగిలి పోతుంది.'

కొడుకు : హిందూమతం తప్ప.

తండ్రి : పొరపాటు. హిందూమతం మతంకాదు.

కొడుకు : అబద్ధం.

తండ్రి : ఒకప్పుడు మతమేమోకాని ఇప్పుడుమాత్రం కాదు. మతం అన్నదానికి మూడు లక్షణాలున్నాయి : ఒకటి: దాని అనుయాయులు దాని వ్యాప్తికిగాని రక్షణకుగాని ప్రాణాలు ఇయ్యటానికిగాని తియ్యటానికిగాని తయారుగా వుండాలి. రెండు : వాళ్లందరూ రోజూగాని, వారం వారంగాని, ఒకచోటజేరి మత విషయాలు చర్చించాలి. మూడు : గురువులు ఎప్పుడేది చెప్పితే అదే నిజమని ఒక దృఢ మైన నమ్మకం కలిగివుండాలి.

కొడుకు : నాలుగోది చెప్పలేదు. దేవుడుగాని, అనేక మంది దేవుళ్లుగాని ఉన్నారని నమ్మకం వుండాలి.

తండ్రి : అబ్బే అక్కర్లేదు. బౌద్ధమతం అనల్లో నాస్తికమతంబ తెలుసా. భేష్టుడున్నాడా లేడా అన్న దానిమీద నిశ్చితాభిప్రాయంకూడా అవ సరంలేదు. మతగురువులమీదమాత్రం నమ్మకం ముఖ్యం. మూఢనమ్మకమైతే మరీ మంచిది.

కొడుకు : మతం గురించి నీ సిద్ధాంతాలు వింటూ కూర్చోడానికి నాకు ఓపికలేదునాన్నా ! ఇంకా అన్నంకూడా తినలేదు. కమ్యూనిజం గురించి మాట్లాడుతూ మధ్యలో మతం గోలలోకి దిగుతా వెందుకు ?

తండ్రి : కమ్యూనిజం ఒకమతం గనక ! వేనిప్పుడు చెప్పిన మూడు లక్షణాలూ దాని కున్నాయి గనక !

కొడుకు : కమ్యూనిజం మతమేమీకాదు. మాకు మత మంటే పూర్తిగా చుక్కెదురు తెలుసా ?

తండ్రి : చుక్కెదురు నిజమే. అది మీకు పరమత సహనం లేదన్న నిజాన్ని నిరూపిస్తుంది.

కొడుకు : అయితే మా మతానికింకా వడదెబ్బ తగల్గే దన్నమాట, ఇండియా చేరినప్పటికీ !

తండ్రి : చేరిందిగాని వేరూనలేదుగా. కొద్దిరోజులు వోపికపట్టు. హీనయానం, మహాయానం, శైవం, వైష్ణవం, ద్వైతం, అద్వైతం, విశిష్టాద్వైతం, — గుర్తు విశిష్టాద్వైతం, Y గుర్తు విశిష్టాద్వైతం, ఇలా చీలి పోతుంది.

కొడుకు : మీక్కావల్సినదే. కాని మీ కోరిక తీరదు రెండి.

ఈ వాదనల్లో తుది మాట కొడుకుదే అవటం సుబ్బరామయ్యగారికి చాలా యిష్టం. ఆయన నవ్వేసి మాట్లాడ కూరుకున్నారు.

* * *

సుబ్బరామయ్యగారి 'కోరిక' అనుకోనంత త్వరలో తీరింది. కమ్యూనిస్టుపార్టీ మొదట్లో

రెండుగా చీలింది. తరవాత మూడయ్యింది. త్వరలో ఐదయింది. ఈ చీలికల్లో తన కొడుకు క్రమేణా అతివాద వర్గాలవైపుకే మొగ్గుతూవుండటం ఆయనకు మొదట్లో చాలా అందోళన కలిగించింది. ఖుషైవ్ స్టాలిన్ ని దుయ్యబట్టిన క్రొత్తలో తన గదిలో గోడకి వ్రేలాడుతున్న స్టాలిన్ ఫోటో తీసివేశాడు రంగారావు. అంతేకాక ఖుషైవ్ పటం అదే మేకుకు తగిలించలేదు. ఈ మార్పులుచూసి ఆయన కొడుకు పార్టీమంచి విముఖుడవుతున్నాడేమో ననుకున్నాడు. కాని లెనిన్ గోర్కీలవటాలు కదల్చక పోవటంతో ఆయన మనస్సులో కొంత అనుమానం మిగిలి పోయింది.

ఒకరోజు రంగారావు ఒక పెద్దపటం వంటి వస్తువు చంకలో పెట్టుకుని ఇంటికి రావటంతో, 'ఎవరిదిరా అది, ఖుషైవ్ దా ?' అన్నారాయన ఆత్రంగా. 'ఇవాళ పేపరు చదవలేదేమిటి? ఖుషైవ్ ని కోసిగిన్ తోసిరాజన్నాడు.

'ఖుషైవ్ పోటోకూడా పెట్టాలి! దొర్చా గ్యుడు!' అన్నాడు రంగారావు పొగలుకక్కుతూ.

'ఛా ఛా, యాభైయేళ్లు కమ్యూనిస్టు పాయాంలో హాస్యనరళివున్న నాయకు డొకడు బయల్దేరితే, తిట్టిపోస్తావు, ఏంపాపం చేశాడరా !'

'ఏం చేశాడా, పార్టీకి పుట్టగతులు లేకుండా చేశాడు ! ముప్పైయేళ్లు ప్రపంచ కమ్యూనిస్టు నాయకుడుగా వున్నవాణ్ణి రక్తపిపాసి, రాక్షసుడు, అని ప్రచారంచేస్తే పార్టీకి ఎంతదెబ్బ !'

'ఖుషైవ్ నిజం చెప్పాడేమోనని ఎందు కనుకోవురా ?'

'పార్టీకి దెబ్బతగిలేనిజం ఏ కమ్యూనిస్టు చెప్పడు !'

గోర్కీ నవలలూ, కథలూ, నాటికలూ చదివావు కదురా !'

'ఆ, చదివాను.'

'నిజం అన్నింటికంటే ముఖ్యం అని రాశాడేమో?'

'రాసుండావు. ఇప్పుడు గోర్కీ గొడవెందుకు?'

'అబ్బే, నువ్వు నిజంకంటే కమ్యూనిజం ముఖ్యం అంటుంటేను!'

'నీకీ గోర్కీ భక్తి ఎన్నాళ్లనుంచి కలిగిందేమిటి?'

'అబ్బే, మాకు గోర్కీ ఎందుకురా, మేం 'గాంధీగారి శిష్యులం.'

'ఆ, తెల్లారితే మీ పార్టీవాళ్లు అడే అన్ని నిజాలు గాంధీగారు కూడా ఆడుండరు.'

'అవేరా, మీరు హింసాయుతంగా గోర్కీని హత్య చేస్తోంటే, ఇంచక్కామేం అహింసాయుతంగా గాంధీని హత్య చేసుకుంటున్నాం.' అని తన హాస్యానికి తనే పెద్దగా నవ్వారు సుబ్బరామయ్యగారు.

'మీ గోర్కీల్ని గాంధీల్ని నెహ్రూల్ని మీ బూర్జువా విలువల్ని నిలుపులోతులో ఊరదొక్కే రోజులు దగ్గర పడుతున్నాయి లెండి.'

'ఊరదొక్కితే మంచిదేలేరా. నువ్వు నాయకుడి నైపోతే నేను పింఛను పుచ్చుకుంటాను. నువ్వు మాత్రం జిల్లాస్థాయి వొడలకు!'

'నీలా ఎదవికోసం పాకులాడటం నా కలవాటు లేదు. నేను నమ్మిందానికి ప్రాణం ఇస్తాను.'

'ఇప్పుడే నిజం ఒక బూర్జువా విలువకింద జమ కట్టేశావు. ఇంతలోనే నమ్మిందానికి ప్రాణం ఇస్తానంటావు. ఇది కూడా బూర్జువా తత్వమేనేమో ఆలోచించు. ఒరే రంగా, నా అంత అయ్యేదాకా భగవంతుడు నీకు ఆయుర్దాయమే యిస్తే నమ్మినదానికంటే ప్రాణం అనేకరిల్లు విలువైందని తెలుసుకుంటావు. ఇతరుల ప్రాణంకంటేకూడా స్వంతప్రాణం విలువైందనికూడా తెలుసుకుంటావు. మీ నాయకులందరూ ఈ సత్యం గ్రహించినవాళ్లే. ప్రస్తుతం నువ్వేదో దురభిప్రాయంలో పడివున్నా, ఇ త విలువైన ప్రాణం

యిచ్చేముందు, = నమ్మిందేమిటో ముందు తేల్చుకో. మొన్నటిదాకా కోటలా దుర్భేద్యంగావున్న ప్రపంచ కమ్యూనిజం, నిన్న చిల్ల పెంకులా పగిలింది. అందులో ఏ ముక్కకోసం నీ ప్రాణం ఇచ్చేస్తావో కొంచెం నిదానించి ఘురి చూసుకో. అటుమొన్న లెనిన్ భజనా, మొన్న స్టాలిన్ భజనా, నిన్న ఖృష్చిన్ భజనా, ఇవాళ కోసిగిన్ భజనా చేసుకుంటూ పోయారు. రేపింకోడు బయల్దేరి, 'వీళ్లందరి భజనా శుద్ధ తప్పు, నాభజన చెయ్యండం'టాడేమో ఆలోచించు. మావో అప్పుడే అనేకాడు కూడాను.'

'నువ్వు చేసినంతమంది భజనలు నేను చెయ్యలేదు. కర్జన్ మంచి లిసెల్త్ గోనుంచి వేవెల్ నుంచి మౌంట్ బాటెన్ నుంచి నెహ్రూవరకూ అడ్డమైన వాళ్లు భజనలూ మీరు చెయ్యగాలేంది, మేం నమ్మిన నాయకుల భజన మేం చేసుకుంటే తప్పేమిటి?'

'తప్పులేదు, చెయ్యండి. కాని ఊచితమూ బుద్ధురసాయనమూ అయిన ఈ నమ్మకాలకొసరూ ఈ నాయకుల కోసమూ నశ్వరమైన ఆత్మని త్యాగం చేసుకోకు అర్జునా!' అన్నారు సుబ్బరామయ్యగారు గీతోపదేశం చేస్తున్న కృష్ణభగవానుడి భంగిమను అనుకరిస్తూ. 'రాజకీయవాది ఎప్పుడు ఎవరి భజన చేసినా అది పదవిఅనే కైవల్యపదానికి తాత్కాలికమైన మార్గమని నమ్ముతాడు. ఆ నమ్మకం ఒకటే రాజకీయవాదికి మోక్షదాయకమని నా జీవితచరిత్రే నిరూపిస్తోంది, ఓ కౌంతేయా!' అని ముగించారాయన భంగిమం కొంచెం మార్చి.

ఆయన భంగిమలు చూసి నవ్వుకుండా వుండలేక పోయాడు రంగారావు. 'నీకు ఏదంటేనూ నమ్మకం లేదు, నాన్నా. చివరికి నీ నల్లమందు భగవద్గీతని కూడా వెక్కిరించకుండా వుండలేక పోయావు. మానవ స్వభావంలోనే మీకు నమ్మకంలేదు. నీతో వాదన అనవసరం.' అంటూ తనగదిలోకి వెళ్లిపోయాడు రంగారావు.

హూ! మానవ స్వభావం! నేను చూసినంత మానవ స్వభావం వీడు చూసుంటే ఇలా మాట్లాడ్డు.

బళ్ళగ్యంలో దొర్లుతూ కొద్దిపాటి డబ్బుకోసం కూతుళ్ళని ముసలాళ్ళకి అమ్ముకునేవాళ్ళా, ఎలక్షన్లలో కొద్దిపాటి వోట్లకోసం బుర్రలు బద్దలుకొట్టేవాళ్ళా, ఎన్నిరకాల మానవ స్వభావాలు కళ్ళారా చూశాను! అని తనలో తాను వితర్కించుకుంటూనే రంగారావు వెనకాల వెళ్ళారు. ఎందుకంటే అది ఎవరిపటమో తెలుసుకోటం చాలా ముఖ్యమని తోచిందాయనకి. గోడకి కొత్తగా తగిలించిన పటం చూసి నిర్వాంత పోయారాయన! అది మావ్ బ్రేటంగ్ ది!

గోర్కి ఫోటో గోడనుంచి తీసెయ్యటంలో నిమగ్నుడైవున్న రంగారావు తండ్రి రాకని గమనించ లేదు. 'నీ సిద్ధంతాలు ఇక్కడికి చేరుకున్నాయన్న మాట చివరికి!' అని ఆయన ప్రారంభించేసరికి రంగారావు త్రుళ్ళిపడ్డాడు. గిర్రున వెనక్కితిరిగి ఆయనకేసి నేరస్తుడలాగ చూశాడు ఒక్కనిమిషం.

'కొంచెం దేశభక్తి అలవాటు చేసుకోండిరా! నిన్నగాక మొన్న మన జవాన్లని అంతమందిని పట్టు నెట్టుకున్నవాడి భజన చెయ్యటానికి చేతులెలా వొచ్చాయిరా!' అన్నారాయన చాలాకోపంగా. 'స్వామాజ్య వాదుల్ని తిడుతూనే టిబెట్ నీ కలుపుకున్న మహాత్ముడు ఇప్పుడు నీ దేవుడు!' ఇదెవరకు ఆయన రంగారావుతో వాదన వేసుకున్నప్పుడల్లా హాస్యపోంజి వ్యంగ్యమూ ప్రయోగించేవారేకాని కోపం చూపించలేదు. ఈసారి వ్యంగ్యం రంగారావు దయించి :

'చేతకాని యుద్ధాలకిపోయి తన్నులుతిన్న మీ నెహ్రూగార్నీ మీనన్ గార్నీ తిట్టుకోండి' అన్నాడు.

'నెహ్రూ మావాడూ మావో మీ వాడూను! ఏం మాట్లాడుతున్నావో వాళ్ళాపై తెలుసుకుని మాట్లాడు.' అన్నారాయన చాలా కోపంగా.

" 'డెమోక్రటిక్ సోషలిజం' అని అరిచినంత మాత్రాన నెహ్రూ సోషలిస్టుయిపోడు. హిట్లర్ నా అన్నాడు 'నేషనల్ సోషలిజం' అని!"

ఆయన కోపం అవధులు దాటింది. 'ఇంకా సిగ్గు లేకపోతే సరి! నెహ్రూని హిట్లరుతో పోలు స్తున్నావు. నిన్నటిదాకా మాస్కో, ఇప్పుడు నీకింగూను నీ స్వర్గధామాలు! ఇల్లా నీ కమ్యూనిస్టు స్వర్గంలో జాతీయనాయకుణ్ణి గురించి మాట్లాడితే, బయటికి తీసికెళ్లి, పిచ్చికుక్కని చంపేసినట్లు చంపే ద్దురు. ఆ ఫోటో తెల్లారగానే పట్టుకు పోకపోతే, కిరీటనాయిలుపోసి తగలేస్తాను' అని వెనుదిరిగా రాయన.

'మీ యింట్లో తెల్లారేదాకా వుంచుకోనక్క ర్లేదు. ఇప్పుడే పట్టుకుపోతాను. మావో ఫోటో వుండకూడనిచోట నేనూ వుండను.' అని గోడనున్న పటం తీసుకుని సుడిగాలిలాగ ఇంట్లోనించి వెళ్లి పోయాడు రంగారావు. తల్లి వెనకనుంచి, 'వారే రంగా, వారేరంగా, చొక్కమాట వినరా,' అంటూనే వుంది. కాని రంగారావు చీకట్లోకి నిష్క్రమించాడు.

'ఒక్కగా నొక్క కొడుకుని అర్ధరాత్రి ఇంట్లోంచి వెళ్లగొట్టడానికి మీ ప్రాణం ఎలా వాపించిందంటే.' అంది ఎప్పుడూ ఆయన కెదురాడి ఎరగని భార్య.

'నేను వెళ్లగొట్టలేదు. ఆ ఫోటో ఇంట్లో పెట్టుకుక్కార్లుని వాడితోపాటు నేను కూడా జైలుకు వెడితే నీ కళ్ళ చల్లగావుంటాయా?' అన్నారాయన.

'మీదంతా చిత్రం, ఫోటోకోసమే జైలుకు పంపిస్తారా!' అని గొణుక్కుంది ఆవిడ.

ఆ తరువాత మూడురోజులు ఆమె నోరువిప్పి మాట్లాడలేదు. అన్నం తినలేదు. ఆయన కిట్టో అర్ధరాత్రి వెక్కివెక్కి యెద్దు వినిపించింది. ఇంక ఈ పరిస్థితి భరించలేక నాలుగోరోజు పొద్దుట కొడుక్కు కబురంపించారాయన : తల్లి పరిస్థితి ఇలా వుందనీ, మావోపటంతోనహా ఇంటికి రావలసిందనీ. ఆ రోజు చీకటిపడేసేళకి మావోతోనహా రంగారావు ఇంటికి జేరుకున్నాడు. 'నేను చచ్చిపోయాననుకునే అర్ధరాత్రి అల్లా వెళ్లిపోయావులూ రంగా! అని పెద్దగా తల్లి ఏడుపు వినిపించి, కొడుకు ఇంటికి జేరు

కున్నాడని ప్రక్కగదిలోవున్న సుబ్బరామయ్యగారు తెలుసు కున్నారు.

* * *

ఈ ఉదంతం జరిగినతరువాత ఆయన కొడు కును గురించి అందోళనపడటం ప్రమేదా తగ్గించి వేశారు. అతని రాజకీయా లేవయినప్పటికీ రంగారావు చదువులో ఎప్పుడూ వెనకబడేవాడుకాదు. బియ్యే ఆఖరి ఏడాదిదాకా మంచిచూర్పులతోనే రాగలిగాడు. పెద్ద వరీక్షకూడా యిచ్చేశాడ. కుటుంబంలో ఎవరికీ అబ్బు నంత చదువు రంగారావుకి అబ్బుటం ఆయనకి చాలా గర్వకారణం అయింది. అతని భవిష్యత్తు విషయంలో ఆయన మానసోద్యానంలో అంతులేని ఆశలు చిగిర్చాయి. ఇండియాకి మొదటి కమ్యూనిస్టు ప్రధానమంత్రి తన కొడుకే అవుతాడని ఆయన కలలు కనేవారు. రాజకీయాలు తమ వంశరక్తంలోవుందని ఆయన నమ్మకం. రాజకీయాలంటే చాచకకమ్మనూ సమర్థతా వున్నవాళ్లు చేబట్టేవృత్తిని ఆయన దృఢనమ్మకం. అందుచేత తన కొడుకు తప్పకుండా చాచకకమ్మనూ సమర్థతా వున్నవాడే అవుతాడుకదా! తను చిన్న వయస్సులో, అనుభవంలేకపోయినా, వేసవి వెనకబట్టు గానే అప్పుడే రెక్కలుమొల్లిన కోకిల ఉత్తరాదిని వెతుక్కుంటూ పోయినట్లు, నెగ్గే పార్టీలోకే దారితీస్తూ పోలేదా? నిన్న మొన్న కాంగ్రెస్ చిలినప్పుడుకూడా, తమ కొత్తకాంగ్రెస్లోనే జేరాడుకాని కొంతమంది తన స్నేహితుల్లాగ పాతకాంగ్రెస్లోజేరి పతనం కొని తెచ్చుకోలేదు. పైగా కాంగ్రెస్ 'N' అంటే 'నెగ్గే కాంగ్రెస్' అని 'O' అంటే 'ఓడిపోయే కాంగ్రెస్' అని చమత్కరించేవాడుకూడా. ఒక జీవితకాలం ఏ సహజ చాతుర్యం తనను నెగ్గేవైపుకే ఉంచగలిగిందో అదే సహజవాతుర్యం తన కొడుకునుకూడా అతివాదకమ్యూనిస్టుల్లోకి మళ్లించివుంటుందని ఆయన సరిపెట్టు కున్నారు.

అందుకే, రంగారావు చేతుల్లో 'రెడ్ బుక్' అనే మావో సూక్తిముక్తావళి చూసినప్పుడుకూడా ఆయన ఎక్కువ అందోళన వ్యక్తంచెయ్యలేదు. మావో నటం

విషయంలో తన సహజహాస్యధోరణి వదలి కోపం చూపించటం పెద్దపొరపాటయిపోయిందని ఆయన అనుకున్నాడు.

'ఒరే రంగా, వినటమేగాని ఈ రెడ్ బుక్ ఎప్పుడూ మాసేభాగ్యం కలగలేదురా. ఓసారి చూడేయ్యి.' అని తీసుకుని కొన్ని మావో సూక్తులు పఠించారాయన: 'అధికారం తుపాకిగొట్టంలో పుట్టి పెరుగుతుంది.' అని చదివి 'ఓహోహో, ఏమి సూక్తిరా! తుపాకి గొట్టంలోంచి అధికారమే అన్న మాటేమిటి? పాగ పుట్టుదా? గంధకం కంపు పుట్టుదా? హత్యా, దోపిడీ, గృహదహనం, మానభంగం, ఇత్యాదయః అన్నీ అందులోనే పుడతాయి, పెరుగుతాయి. అధికారం అన్నావా, అప్పుడప్పుడది వోట్ల పెట్టెలోంచి కూడా పుడుతుంది. కావాలంటే మీ సంబూద్రిపాద్ ని అడుగు. అచ్యుతమీనన్ నేనాసరే! చివరికి నన్నేనాసరే! తుపాకి మొహం చూడకుండా, దాని అవసరంలేకుండా, నలభైయేళ్లు అధికారం చవిచూశాను. మరో సూక్తి: 'పల్లెలు పట్టణాల్ని చుట్టుముట్టడిస్తాయి' ఈ మాట నిజమే. ఈ సత్యం నేను మావో రచనలు చదవకుండానే గ్రహించాను. అందుకే నేను జిల్లా స్థాయి వాదలకూడదన్నాను. బస్టోల్లో యేముందిరా! నేలవిడిచి సాము తప్పేస్తేను!'

'నావ్వా, మావోని వెక్కిరించే తాహతు నీకు లేదు. ఏసూక్తులూ సిద్ధాంతాలూ మీ పార్టీవాళ్లని కప్పెయ్యలేవు. 'సోషలిజం' మీ సూక్తి. బీదా బిక్కిని దోచుకోటం మీ సిద్ధాంతం. మీ రోజులు దగ్గరపడ్డాయని మీకు తెలుసు' అన్నాడు రంగారావు పళ్ళకొరికి.

ఆయన నవ్వారు. 'రంగా, పళ్ళకొరకటం మంచితక్షణం కాదురా. పాట్లలో నులిపురుగు లున్నా యేమో చూసుకో. మేం బీదాబిక్కిని దోచుకుని వాదిలేస్తామేమోగాని, మీరు స్వప్రయోజనాలకోసం వాళ్లని అంతూ దరిలేని యుద్ధాల్లోకి దింపి చూటల్తో అరిచేతుల్తోనూ చేతల్తో బొందితోనూ స్వర్గం చూసిస్తారు. పోనీ పునర్జన్మా స్వర్గమూ దేవుడూ

అంటేనమ్మకంవున్నవాళ్ళయితే, వీరస్వర్గం అలంకరిస్తారని అనుకునేవాళ్ళ వెనక. మీకా సమ్మకాల్లేవుకదా, మీ విప్లవాల్లో, మీరు నెత్తిమీద చెయ్యిపెట్టిన దేశాల్లో సగం జనాభా చచ్చుక, చచ్చినవాళ్ళ మీం నవ్వుపరిహారం ఇస్తారో చెప్పరా!’

‘ముందుతరాలవాళ్ళ బాగుపడతారు.’

‘ముందుతరాలవాళ్ళ మాటాడలేదు. చచ్చిన వాళ్ళ కేం లాభమో చెప్పనో!’

‘మీలాంటి నాయకుల ధర్మపాలనలో పెద్ద చెరువు రైతుల్లా సగంచచ్చిబతక్కుండా ఒక్కసారి చావటమే మంచిది.’

‘అబ్బాయ్, మీ మతపిచ్చి వంటబట్టనివాళ్ళ నెవళ్ళనేనా అడుగు. అంతలోఅంత బతకటమే మంచి దనుకుంటారుగాని, మన స్వరణలోవున్న వాళ్ళైనరూ చావటం మంచిదనుకోరు. లేకపోతే, యావజ్జీవ శైలీలూ బానిసలూ, మీ కమ్యూనిస్టు స్వర్గంమంచి సైబీరియాకి ఎగుమతైపోయిన మందభాగ్యులూ ఆత్మ హత్యలు చేసుకుందురు. పెద్దచెరువు సంగ తెత్తువు గనక చెబుతున్నాను : ప్రజాస్వామ్యంలోవున్న అందం అదే. హైకోర్టుగా చిన్నరైతులు నెగ్గలేదా? నే నానాడే చెప్పాను వెంకటేశ్వర్లు ఆశ వాణ్ణి కొడుతుందని.’

‘ఈలోపల కొన్నేళ్ళ బీదవాళ్ళకి నీళ్ళలేకుండా చేసి వాళ్ళని సగం చంపలేదా?’

‘అదే నే చెప్పేది. మీరైతే పూర్తిగా చంపేద్దా మంటారు. మాకూ మీకూ తేడాయే అది.’

రంగారావు మొహం మళ్ళీ ఎర్రబడింది: ‘మోతుబద్ధ మద్దతుతో వోట్లులాగీ, పెద్దవాళ్ళు ఎగవేసిన పన్నులభారం చిన్నవాళ్ళమీద రుద్దీ, బియ్యం రవాణా పెర్మిట్లమీద ఎన్నికల చందాలు వసూలుచేసీ, మీరు ప్రజల్ని దోచుకోకపోతే విప్లవాలూ అక్కర్లేదు, చావులూ అక్కర్లేదు. దోపిడిమానే మీ పదవులు అప్పుడే ఊడిపోతాయి. మీ సమాజాన్ని పాతెయ్యాలి. మీకు ముందుచూపులేదుకనకనే రేపు రాదన్నట్లు మేడలమీదమేడలు కట్టెస్తున్నారు. ఇదే మా కువ

యోగపడుతోంది. మీ రోజులు దగ్గరపడుతున్నాయి!’ అంటూ రంగారావు వెళ్ళిపోయాడు.

‘ఏంమాటలురావీ, పెద్దాపిన్నా లేకుండాను, అంటూ నొచ్చుకుంది తల్లి.

‘అన్నియ్యవే, పెద్దాపిన్నా అన్నవి బూర్జువా విలవలు. నీకు తెలియవులే. కొంత అవిరి వాదిలి పెట్టేస్తే వాడికి మనశ్శాంతి!’ అని పెద్దగా నవ్వారు సుబ్బరామయ్యగారు.

* * *

ఆవిరి వదలిపెట్టేయ్యటంవల్ల రంగారావుకి ఎంతమాత్రమూ మనశ్శాంతి లభించలేదని తెలుసుకో లానికి సుబ్బరామయ్యగారికి ఎక్కువరోజులు పట్ట లేదు.

ఒకరోజు పోలీస్ సూపరింటెండెంటు కబు రేనా లేకుండా జీపులోవచ్చి యింటిముందు దిగేసరికి సుబ్బరామయ్యగారు ఆశ్చర్యపోయారు. ‘రండి రండి సూపరింటుగారూ’ అంటూ అహ్వనించారు.

సూపరింటెండెంట్ అహ్వనాన్ని ఎక్కువ లెక్క చెయ్యకుండానే, ‘మీలో ఒక ముఖ్యమైన విషయం మాట్లాడాలి’ అన్నాడు అక్కడ ఉన్నవారివైపు అర్థ యుతంగా చూస్తూ.

‘రండిరండి లోపలికిరండి’ అంటూ లోపలిగది లోకి తీసుకెళ్లా రాయన.

బయట ఎవరికీ వినిపించదని ధైర్యంతోచిన తరువాత సూపరింటెండెంట్ ‘హోం మినిస్టర్స్ గారు మీకోమాట రహస్యంగా చెప్పమన్నారు. మీవాడు నక్క లైట్లతో లాలూచీ అవుతున్నట్లు. పరిస్థితి చాలా ప్రమాదకరంగాఉంది.’

‘ఎవరు మావాడు?’

‘మీ అబ్బాయి రంగారావు.’

సుబ్బరామయ్యగారి ముఖం మొదట పాలిపోయి తరువాత ఎర్రబడింది. ‘ఏమిటి సూపరింటుగారూ మీరనేది? మినిస్టరుగారి కీ తప్పుడుసమాచారం ఎవ

రందించారు? ఈ జిల్లాలో నక్సలైట్ బెడద లేదని మీకు తెలియదా?' అన్నారు సూపరింటెండెంట్ కేసి నిండాపూర్వకంగా చూస్తూ.

'ఈ జిల్లా కేసులతో మీవాణ్ణి కాళ్ళూ చేతులూ కట్టితీసుకొచ్చి మీముందు పడేసేవాణ్ణి. మినిస్టర్ దాకా పోనిస్తారా! మీవాడివ్వుడి జిల్లాలో లేడు.'

'అవును, విజయవాడ వెళ్తానని వెళ్లాడు స్నేహితుడి దగ్గరకి. ఇవాళికి వారం అయింది.'

'అదే, ఆ వెళ్లటం, శ్రీకాకుళం జిల్లాలో నక్సలైట్ ప్రాంతాలకి జేరుకున్నట్టు. వాళ్ళూ పోలీసులూ ఎదరపడితే వాళ్ళో వీళ్ళో అన్న పరిస్థితి ఇప్పుడు. అందుకే మినిష్టరుగారు నన్ను స్వయంగా మీకు చెప్పవన్నారు.'

జీవితంలో మొట్టమొదటి సారిగా ఆయన ధైర్యాన్ని కోల్పోయారు. పైగా అధైర్యాన్ని రెండో వాళ్లముందు చూపించారు. 'ఏం చెయ్యాలి సూపరింటెండెంట్? వాడికేదేనా అయితే వాళ్లమ్మ బతకదు. నే బతకను. ఏం చెయ్యాలి చెప్పండి, మీకు పుణ్యం వుంటుంది.' అన్నా రాయన కంఠస్వరం హెచ్చించి.

గట్టిగా మాట్లాడకండి. మీరు కంగారుపడకండి. ఇంట్లో పైదరాబాద్ వెళ్తున్నట్లు చెప్పినాతో బయల్దేరిరండి. దార్లో మాట్లాడుకుందాం.' అన్నాడు సూపరింటెండెంట్.

'మినిస్టరుగారి దగ్గర్నుంచి కబురొచ్చింది. నే నర్జంట్టుగా పైదరాబాద్ వెళ్లిపోవాలి.' అని భార్యతోనూ బయటిగదిలో ఆయనకోసం వచ్చి కూర్చున్నవాళ్లతోనూ చెప్పి ఆయన బయల్దేరారు.

సూపరింటెండెంట్ మస్కేలోవున్న ఒక పోలీసు జవాన్ని లోడిచ్చి శ్రీకాకుళం పంపించాడు. అక్కడ 'నక్సలైట్' డ్యూటీలోవున్న ఒక సర్కిల్ ఇన్ స్పెక్టరు, సుబ్బారెడ్డి, సుబ్బరామయ్యగారికి బాగా తెలిసివుండటం ఆయనకి చాలా ఉపకరించింది.

రంగారావును ముఖాముఖీ కలుసుకో గలిగితే

తను ఎల్లాగో ఒకలాగ అతన్ని తిరిగి తీసుకురాగలనని ఆయన ధైర్యం. అతన్ని కలుసుకోటం ఎలాగా అన్నదే పెద్ద సమస్య అయింది.

'మేం గనక మీతోవస్తే, మా ప్రాణానికి మీ ప్రాణానికి కూడా ముప్పే,' అన్నాడు సుబ్బారెడ్డి. 'వాళ్లు చిన్నచిన్నదళాలుగా ఏర్పడి—బదుగురు, ఆరుగురు—ఒకచోట్లు చొకచోటికి తిరుగుతున్నారు. ఎవళ్లేదళంలో వున్నారో తెలుసుకోటం చాలా కష్టం. పోలీసులు కనిపిస్తే ముందోబాంబు పారేసి మరీ మాట్లాడతారు—మాట్లాడతారంటే, మాట్లాడరనుకోండి—పరిగెడతారు. మేం 'షూట్' చెయ్యాలి సాస్తుంది. మీరు మాతోవుంటే మీక్కూడా ప్రమాదం. ఈ ఖద్దరువంచా, లాట్రీ, ఈ డ్రస్సులో మీరు కనిపించారంటే, మమ్మల్నొదిలేసి బాంబులన్నీ మీమీదే పారేస్తారు' అన్నాడు సుబ్బారెడ్డి పెద్దహాస్యం వెలిగించినట్లుగా నవ్వుతూ.

మరొక పరిస్థితుల్లో అయితే, ఆయన కూడా సుబ్బారెడ్డి వీపుదరిచి నవ్వేవారు. కాని ఇది హాస్యానికి సమయం కాదన్నట్లు కనుబొమలు ముడిచి: 'చూడు సుబ్బారెడ్డి, నేను మావాణ్ణి కలుసుకోటం ముఖ్యం. మీతో వెడితే పనిజరగదని తెలుస్తోనేవుంది. నేనొక్కణ్ణి వెళ్తాను. నాకు దారిచెప్పండి' అన్నారు.

'ఏదరని చెప్పం సార్, గోదారి?' (సుబ్బారెడ్డి గోదావరిజిల్లాఅవాడు) 'పార్వతీపురం, కురుపాం, భద్రగిరి, నీలకంఠపురం, యివన్నీ వాళ్ల సెంటర్లేనండి. కొండలు, గుట్టలు, చెట్లు, పుట్టులూను. ఏ చాట్నంచో వో బాంబేశారంటే—ఓ. నామాటినండి. వెళ్లకండి. ముందు పెద్దప్రాణానికే మోసం. మీ అబ్బాయి సంగతా, షూటింగులో దొరికిపోతే చెప్పలేంగాని, అరెస్టయితేమాత్రం, పువ్వుల్లో బెట్టితెచ్చి మీ అబ్బాయిని మీ కప్పచెప్పే బాధ్యత నాది' అని బలిమారాడు సుబ్బారెడ్డి.

'షూటింగులో దొరికిపోవటం' సంగతి సుబ్బారెడ్డి నోట తేలిగ్గానే వచ్చేసిందిగాని, ఆ మాట వింటూనే సుబ్బారామయ్యగారు గతుక్కుమన్నారు: 'నేను వెళ్లక తప్పదు సుబ్బారెడ్డి!' అన్నారాయన.

‘తప్పకపోతే వెళ్ళండి. నా పూచీమాత్రం లేదు. మీరు వెళ్ళిన్నట్లే నాకు చెప్పకండి, మీ కేదేనా అయితే ముందు నామెడ తెగిపోతుంది.’

ఇంత విషమావస్థలోనూ సుబ్బారెడ్డి మాటల తీరుకి ఆయన చిన్న వ్యంగ్యం ప్రయోగించకుండా ఉండలేకపోయారు : ‘మరేం వరవాల్లేదులే సుబ్బారెడ్డి, నాకేదేనా అయితే, నువ్వు దారిచెప్పే నా చావుకి బాధ్యుడి వయ్యావని ఎవరితోనూ చెప్పనులే, సరేనా!’

ఆయన వ్యంగ్యం సుబ్బారెడ్డిమీద వృధా అయింది : ‘ఆ మాటమీదే వుండండి సార్. పోలీస్టాం. మాకు ముందుకువెడితే నువ్వు వెనక్కివెడితే గొంట్లోని’ అన్నాడు.

‘నాకు తెలియవుటయ్యా సుబ్బారెడ్డి, మీ బాధలు ! ఇంతకీ నీకీ దారితెన్నలేమన్నా తెలిస్తే చెప్ప, లేకపోతే ఇంకెవరైనా అడుగుతాను’ అని బుజ్జగించారు.

సుబ్బారెడ్డికి పొరుషం కలిగింది : ‘నాకు తెలియక పోటమేటి సార్ ! నక్సలైట్ ఏరియా అంగుళం అంగుళం ఎరుగుదును. మీరు ముందు పార్వతీపుర మెళ్ళండి. ఎవరైనా బడిపంతుల్ని పట్టుకోండి-వాళ్ళందరూ నక్సలైట్లేలండి! మీ అదృష్టం బాగుండి వాడు హృదయమున్న నక్సలైట్ అయితే—నక్సలైట్లు లోకూడా హృదయమున్నవాళ్ళున్నారులండి—మీ కేదేనా దారి చూపిస్తాడేమో. అదేనా మీ రెవరో తెలియకపోతేను ! తెలిసిందో, తా ! తరవాత నన్నడిగి లాభంలేదు. ముందే చెపుతున్నాను.’

‘నిన్నడగజ్జే. ఒకవేళ పార్వతీపురంలో నాకు హృదయమున్నవాడు దొరక్కపోతే?’

‘హృదయం లేనాడు దొరికితే కథ కంచికే ! తా ! అన్నమాట.’

‘ఉన్నవాడూ లేనివాడూ ఆ పూళ్ళో ఎవడూ దొరక్కపోతే ఏపూరువెళ్ళాలయ్యా !’

‘కురు సామెళ్ళండి. భద్రగిరి, పాలకొండ, సీలకూర్తాపురం, కాకిలికొండలు, చిలకాంకొండలు—అంతా

వాళ్ళ యిలాకాయేనండి. దేనికేనా, బడిపంతుళ్ళ ముఖ్యమండి !’

ఆయన యీపూళ్ళ పేర్లన్నీ వర్ణించుకుని సాధ్యమైనంతగా గ్రామస్తులవేషం వేసుకుని, ముఖ్యంగా కాళ్ళకి ఆకుజోళ్ళూ తలకి తలసాగా వేసుకుని పంచె పెక్కగట్టి, తనలోకూడావచ్చిన పోలీసు జవాన్ని ఖర్చులిచ్చి వెనక్కి పంపించి బయల్దేరారు.

పార్వతీపురం జేరుకునేసరికి కనుచీకటి పడింది. బడిగా వాడబడుతున్న పెద్ద పూరిగుడిసెని ఆయన సుళువుగానే పోయికో గలిగారు. పక్కనే చిన్నపెంకు టంట్లో చిన్నదీపం కనిపిస్తే వెళ్లి తలుపుతట్టారు. లోపలనుంచి ‘ఎవరు ?’ అన్నదొక మగగొంతు.

‘తలుపుతీస్తారా, మీతో మాట్లాడాలి’ అన్నారు సుబ్బారామయ్యగారు.

‘తలుపు తియ్యకుండానే లోపల్నుంచి, ‘మీ పేరు?’ అని ప్రశ్న.

ఆయన కొంత తటపటాయించి తనపేరు సర్వసామాన్యమైన పేరేగదా, ఏ సుబ్బారామయ్యో ఏం తెలుస్తుందని, స్వంతపేరే చెప్పేశారు.

‘ఏపూరు?’ అని మళ్ళీ ప్రశ్న.

‘శ్రీకాకుళం’ అన్నారాయన.

‘ఏం కావాలి?’

‘ఈ బళ్ళో వనిచేసే పంతులుగా రెక్కడుంటారు?’

‘మీది శ్రీకాకుళంకాదు. అసలేవూరో చెప్పండి’ అన్నాడు లోపలిమనిషి.

‘అసలుపూరు విజయవాడ’ అని ఆయన మళ్ళీ అబద్ధం చెప్పారు. తనకు శ్రీకాకుళపుయాన ‘లేక పోవడాన్ని లోపలిమనిషి కనిపెట్టేశాడని తెలుసుకుని.

‘పంతులై మీకేం పని?’

‘పనేమిటో పంతులై చెబుతాను. ఆయన ఉండేదోటు తెలిస్తే చెప్పండి, లేకపోతే ఇంకెక్కడికేనా వెళ్లి అడుగుతాను.’ అన్నారు, లోపలిమనిషిని ఇరుకులోపెట్టే ఉద్దేశ్యంతో.

‘నేనే వంతుల్ని. ఇప్పుడు చెప్పండి ఏం వనో.’

‘మితో కొంచెం సాయం కావాలివాచ్చాను. తలుపుతియ్యండి వంతులుగారూ!’ అన్నారాయన సాధ్యమైనంత దీనంగా కంఠస్వరంమార్చి. ఆయన ఎవరితోనూ దీనంగా మాట్లాడి ఎరగరు. ఇప్పుడీ బడి వంతులు గుమ్మంలో నిలబడి ఈ క్రొత్తవిద్య నేర్వవలసివచ్చిందికదాఅని తనమీద తను జాలిపడ్డారు కూడాను.

లోపలిమనిషి తలుపుతీసి బయటికి తొంగిచూసి వచ్చిన మనిషి ఒక్కడే వున్నాడని తేల్చుకున్నాక ‘లోపలికి రండి’ అని ఉత్తరువు జారీచేశాడు. లోపలికి జేరుకోగానే దీనివొత్తి పెద్దదిదేసి సుబ్బరామయ్యగారి ముఖం దగ్గరకిరేచి, ‘మీరు జిల్లాబోర్డు చేర్చినా మినిస్తరూ చేసిన సుబ్బరామయ్యగారు. మీరు వన్నెరగరుగాని, నేను మిమ్మల్నిదివరకు రెండుమూడుసార్లు చూశాను. ఈ ప్రాంతాల్లో మీరు వంటరిగా తిరగటం చాలా ప్రమాదకరమని మీకెవరూ చెప్పలేదనుకుంటాను’ అన్నాడు.

‘చెప్పారు. వ్యక్తిగతమైన ప్రమాదం గురించి లెక్కచేసే పరిస్థితికాదుగనకనే మీదగ్గరకి వచ్చాను. మీరు నాకు సాయంచెయ్యాలి మేస్టారూ!’

‘మీరిక్కడ వుండటం నాక్కూడా ప్రమాదకరం. మీరు నాకెప్పుడూ ఉపకారంచేసి యెరగరు. పైగా నేను పదేళ్లక్రిందట ఉద్యోగంకోసం మీదగ్గర కొస్తే నాకంటే తక్కువ అర్హతలున్నవాణ్ణి మేమకున్నారు. మిమ్మల్ని నక్కపైట్ల కెందుకు పట్టియ్యకూడదో చెప్పగలరా?’

‘పట్టియ్యకుండా వుండటానికి తగినంత కారణం నేనేమీ చెప్పలేను మేస్టారూ. ఆ ప్రమాదం వుందని తెలిసికూడా మిమ్మల్ని వెతుక్కుంటూవచ్చాను.’

‘చాలా ముఖ్యమైన వనే అయివుండాలి.’

‘అవును, నా కొడుకు రంగారావు నక్కపైట్ల లో జేరాడని తెలిసింది. వాడి అచూకీ మీరేమైనా ఇయ్యగలరేమోనని ఆశ.’

‘నేనెలా ఇయ్యగల నమకున్నారు?’

‘మీ రంటే మీరేకాదు. బడివంతుళ్ల నెవరైనా అడిగితే ఫలితం వుంటుందని నాకు తెలిసింది. వాడెక్కడుంటాడో తెలిస్తే చెప్పండి.’

‘నాకు తెలియదు కాని ఆచోకి తెలిస్తే ఏం చేద్దామని?’

‘రెండుమాటలు మాట్లాడి వెళ్లిపోతాను. వాడి కేదేనాఅంటే తల్లి బతకదు. నేను బతకను. ఇంటికి రమ్మని బలిమాలతాను. నా జీవితాన్ని వాడెలాచెస్తే అలా మార్చుకుంటానని చెప్తాను.’

‘మీరు బతకనంతమాత్రాన మా నక్కపైట్ల కేమీ నష్టంలేదు—అని మీ అబ్బాయి అంటానో?’

‘అంటాడు నాకు తెలుసు. కాని వాడి ఆశయాలు నెరవేరటానికి సాయం చేస్తానంటే...’

‘మీ వర్గంద్వారా మా ఆశయాలు నెరవేరవని తెలుసుకున్నాకే ఇందులో జేరానంటాడేమో!’

‘అదికూడా అంటాడు. కాని మనుషులు పేతు వాదమే దృష్టిలో పెట్టుకుని అన్ని నిర్ణయాలూ చేసుకోరని నాకు అనుభవంద్వారా తెలుసు. ఒక కన్నీటి బొట్టు జీవితాన్ని మార్చేసిన సంఘటనలుకూడా వున్నాయి. మనుషుల్నిందర్శి వర్గాల మూసల్లోకి ఇరికించేసెయ్యటం అస్తమానం సాధ్యంకాదు మేస్టారూ. ఇదంతా బూర్జువా నల్లమందని మావాడంటాడు. తల్లి కమ్యూనిస్టీఅయినా, మార్క్సిజం వ్యాప్తికోసమే కొడుకు చచ్చిపోయినా, ఏడవటం మానదు.’ ఆయన తనకు తానే చెప్పుకుంటున్నట్లు చెప్పుకుపోతున్నాడు.

‘సుబ్బరామయ్యగారూ, ఈ కన్నీటిబొట్టు కొడుకుని పోగొట్టుకున్న తల్లియేడ్చూ, ఇవన్నీ ప్రపంచకంలో వున్నాయన్న గుర్తింపు, మీ కొడుకు ప్రాణంమీది కొచ్చిందికనక, మీ కివాళ కలిగింది’ అన్నాడు. అతని ముఖం ఎర్రబడిందని ఆ గ్రుడ్డి వెలుగులోనే తెలుస్తోంది.

‘ఆ మాటనిజమే,’ అని ఆయన వొప్పకున్నారు.

అతను ఈ మాట విననట్లు చెప్పుకుపోయాడు :

‘సమాజంలో ఆకలి, చిన్నచేపని తినేసే పెద్ద చేపలూ పున్నంతకాలం, కన్నీటిబొట్లా తప్పవు, తల్లుల కడుపులో చిచ్చూ తప్పదు.’

ఇతనితో వాదన వేసుకోవటంవల్ల ఆయనకి తనపని నెరవేరదేమోనని భయం కలిగింది. అయినా కొంచెం తటవటాయించి, ‘అయితే...కమ్యూనిజంలో చిన్న చేపని పెద్దచేప తినడంబారేమిటి?’ అన్నారాయన బెరుగ్గా.

‘ఎందుకు తినదూ? హంగరీ, జకోస్లావేకియా, టెబెట్యా, ఇవన్నీ నేనూ పేపర్లలో చదువుతూనే వున్నాను. పెద్ద నాయకుణ్ణి వ్యతరేకించిన చిన్న నాయకులు ఐవూ మచ్చాలేకుండా పోవటమూ ఎరుగుదును. సైబీరియాకి పిచ్చానువ్రతీకి పంపించబడ్డ మేధావుల సంగతి యెరుగుదును. అక్కడ పెద్దచేప మింగిందంటే, చిన్నచేపల ముళ్ళూ పొజుసులూకూడా మిగలవు. తల్లిచేప పైకి ఏడవటానికూడా జడుస్తుంది.’

‘అ! అయితే మీరు కమ్యూనిస్టు కాదన్నమాట!’ అన్నారు సుబ్బరామయ్యగారు నోరు వెళ్ళబెట్టి.

‘ఇప్పుడు కాదు. అందుకే నేను మీలోనూ కలవను, వీళ్ళలోనూ కలవను. సగంచచ్చి ఈ మారు మూల బతుకుతున్నాను. కొన్ని నిజాలు మాజీ కమ్యూనిస్టులకి తెలిసినంత స్పష్టంగా మరొకరికి తెలియవు సుబ్బరామయ్యగారూ. కమ్యూనిజంలో ఏ దారుణం జరిగినా, ఏమిటిదని వాళ్ళనడిగితే, ‘ఓ, ఇవన్నీ తాత్కాలికమైన చిక్కులు’ అంటారు. అదే ఇక్కడ జరిగితే, ‘అది వ్యవస్థలోపున్న వైరుధ్యం, ఈ సమాజాన్ని పాతేస్తాం’ అంటారు. మూఠ్ఠయ్యమూ, దురాశా, సోమరితనం, భయం, ఇవి నశించనంతకాలమూ వ్యవస్థ ఏవైనప్పటికీ కన్నీళ్ళూ కడుపుచిచ్చులూ తప్పవు. ఇంతోడిదానికీ, మా సిద్ధాంతమే ప్రపంచదానికీ తరణో పాయమని అరుస్తారు కొందరు. మా దేశంలో అంతు లేని జనాభావుంది, అందులో సగంమంది మూడో ప్రపంచయుద్ధంలో చచ్చినా, వాళ్ళ యెముకలవిూద మిగతా సగంమందితోనూ నవసమాజం సృష్టిస్తామని కొందరు అరుస్తారు. వాళ్ళమాట చెల్లెితే,

అసలు జరిగేది సగంమందికి చావు, సగంమందికి సంతకూను. పాత మూఠ్ఠనమ్మకాలన్నానే కొత్త మూఠ్ఠనమ్మకాలు సృష్టిస్తారు రక్తపిపాసులు. ఎటొచ్చి అధికారదాహంలో వాళ్ళకి మీరు మీకు వాళ్ళూ తీసిపోరు. మధ్యలో చచ్చేది మీ అబ్బాయి లాంటి వాళ్ళ. రాబోయే నవసమాజానికి పునాదులుగా వాళ్ళ ఎముకలు పనికొస్తాయి...’

అతను ఇంకా చెప్పబోతున్నాడు. కాని సుబ్బరామయ్యగారు ఒక్కసారి అతనివక్కకి దూకారు: ‘అంతమాటనకండి. మా అబ్బాయి అమాయకుడు. వాడికేమీ తెలియదు. వాడు అమాయకుడు. తెలియక దారి తప్పాడు. వాడు అమాయకుడు...’ అని అన్నమాట అనటం ప్రారంభించారు—తన కొడిక్కి ఆ పెద్దమనిషి మరణశిక్ష విధిస్తున్నట్లుగా!

అతను కొంచెం శాంతించి ‘లేదు లేండి. మీ అబ్బాయంటే మీ అబ్బాయేకాదు. ఆ వయసులో వాళ్ళకి ఆరేళ్ళం ఎక్కువ, అలోచన తక్కువ. ఈ సమాజంలో జరుగుతున్న అన్యాయాలూ అక్రమాలూ ముఖ్యంగా ఒక వంక ఆకలి మరొక వంక అతి మింగుడూ వాళ్ళకి కడుమంట కలిగిస్తున్నాయి. దీన్ని పీకేస్తామని బయల్దేరారు. మరో సమాజం చూడనివాళ్ళకి దగ్గర కొండలు గరుకు. ఆ గరుకులు కొన్ని చదునుచేస్తే చాలదూ!’

ఆయన ఆందోళన కొంచెం అణుమకుని, ‘ఇంతకీ మీ పేరేమిటి మేస్త్రూ?’ అన్నారు.

‘వా పేరేదయితే యేంగాని, మీకు సాయం చెయ్యటానికి ప్రయత్నించటంవల్ల నాకు రెండువిధాల నష్టం. ఇటు పోలీసులకి నాకు నక్సల్ బెల్లతో సంబంధం వుందని అనుమానం కలుగుతుంది. అటు నక్సల్ బెల్లకి నేను పోలీసు ఏజెంటునేమోనని అనుమానం కలుగుతుంది. మీరు వెంటనే ఇక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోతే మంచిది’ అన్నాడతను.

‘మీకు ప్రమాదం కల్పించటం నామతం కాదు. నేను వెంటనే ఇంకెక్కడికైనా వెళ్ళి రాత్రి గడుపుతాను. మీకు పోలీసులుంచేమీ ప్రమాదం లేకుండా నేను పూచీ పడతాను. నాకు సాయం చెయ్యటానికి

మీరే సరైన మనిషిలా కనిపిస్తున్నారు. డబ్బుంతైనా ఖర్చు పెట్టడానికి సిద్ధం.'

'డబ్బుతో కొనరాని వస్తువులు ఇంకా కొన్ని ఉన్నాయని మీ కెప్పటికీ నమ్మకం కల్గదు, సుబ్బరామయ్యగారూ.' అన్నాడు వంతులుగారు కటువుగా. అయితే రంగారావు సంగతి వాకబుచేసి చెబుతానని మాత్రం వాప్సుకున్నాడు. అక్కడికిదగ్గర్లో అప్పలసామి కొట్లో రాత్రి వుండటానికి చోటు దొరుకుతుందని సంపించాడు. 'రేపు సాయంత్రం నాలుగంటలకి వడి వాడుల్తాము. ఆ టైముకి నేనేవాచ్చి మిమ్మల్ని కలుసుకుని ఏ మాటా చెప్తాను,' అన్నాడు.

* * *

తెల్లవారగానే అప్పలసామి టీ తెచ్చి ఇచ్చాడు. ఆయన ఏం పనిమీద అక్కడికి వచ్చారో కూపీ తియ్యటానికి ప్రయత్నించాడు. చింతపండు వర్తకం పెడదామని సరుకు విషయం ఆరా తియ్యటానికి వచ్చానన్నారాయన. అప్పలసామి నవ్వి 'చింతపండు కిది సీతనుకాదు బాబూ, మీకీ యవ్వారం సంగతి బొత్తిగా తెలిచునాగుంది' అన్నాడు మర్యాదగా. ఆయన చిరునవ్వు నవ్వి ఊరుకున్నారు.

ఇంతలో రెండు పోలీసు జీపులు అప్పలసామి కొట్టుముందు ఆగాయి. అందులో ఒక జవాను చేతులకి కాళ్ళకి గాయాల కట్లతో మూలుగుతూ వడి వున్నాడు. అప్పలసామి వాళ్ళకి నీళ్ళూ, టీ, సరఫరా చేశాడు.

'రేల్వీకి కురుపాం దెగ్గిర పై రింగైపోనాదంట బాబూ. పోలీసోడిమీద బాంబేసేసారు. ఇద్దరు సచ్చారు.'

'ఎవరిద్దరు చచ్చారు?' అన్నారు సుబ్బరామయ్యగారు ఉలిక్కిపడి.

'ఆలే, నక్కనైట్లు' అన్నాడు అప్పలసామి. ఇంతలో మరొక పోలీసు జీపుకూడావచ్చి అక్కడ ఆగింది సుబ్బరామయ్యగారు లేచి నిలబడి జీపులోకి తొంగి చూశారు. గుడ్డకప్పిన రెండు శవాలు అందులో వున్నాయి.

వెంటనే ఆయన ముందు జీపులోపున్న పోలీసు

అధికారి దగ్గరకి వెళ్లి 'అసీనరుగారూ, చచ్చిపోయిన వాళ్ళపేర్లు తెలిశాయా?' అన్నారు.

'వెళ్ళవయ్యా, నీకెందుకు?' అన్నాడు అధికారి చిరాగ్గా. అతను చాలా ఆందోళనలో ఉన్నాడని తెలుస్తోనేవుంది. కాని మరొకసారి సుబ్బరామయ్య గార్ని తేరిపారజూసి, జీపులోనుంచి కిందికురికి, 'నమ స్కారం సార్, మీరెందు కొచ్చారిక్కడికి?' అన్నాడు.

ఆయన తనను బయట పెట్టవద్దని సంజ్ఞ చేసి, 'ఎవరు చచ్చిపోయారు?' అన్నారు టూకీగా.

'ఇంకాపేర్లు తెలియలేదండీ. ఎవళ్ళో కొత్త కుర్రాళ్ళ' అని తిన్నగా శవాలున్న జీపుదగ్గరికి దారి తీశాడు పోలీసు అధికారి.

సుబ్బరామయ్యగారి గుండెలు అప్పటికే వేగంగా కొట్టుకుంటున్నాయి. కొత్త కుర్రాళ్ళనగానే గుండె వేగం మరికొంచెం పెచ్చింది. కాళ్ళ పట్టు తప్పేంతగా వణకటం ప్రారంభించాయి. ఒక శవమీద కప్పినగుడ్డ ఆయనే స్థిగత్యం కోల్పోయినచేత్తో లాగి చూశారు. అది తన కొడుకు శవంకాదని తెలియగానే గట్టిగా నిట్టూర్చారు.

పోలీసాఫీసరు రెండోశవం ముఖమీద కప్పు తొలగించేసరికి ఆయన నాలుక పిడవకట్టుకు పోయింది. చావులోకూడా కోపం చిందిస్తూన్న ఆలేత ముఖం—రంగారావుది.

'రంగా!' అని ఒక్కఅరుపు అరిచారాయన.— తన పిలుపువల్ల కొడుకు లేచి కూర్చుంటాడన్నంత ఆత్రంతో.

'ఎవరండి? శవాన్ని మీరు బడెంటిపై చెయ్యగలరా?' అన్నాడు పోలీసు ఉద్యోగి.

పోలీసువారి శాల గుర్తింపు సమస్యలు తీర్చే పరిస్థితిలో లేరు సుబ్బరామయ్యగారు. రెండునిమిషాల తరవాత, 'ప్రదాప్యంలో ఈ చేతకాని నాన్నకి పనికి రాని పాతం నేర్పావురా, రంగా!' అని సన్నటి మూలుగ లాంటి ధ్వని వినబడింది ఆయననోట. 'నువ్వే పాతం నేర్చుకున్నావోకాని రంగా, అపాతం నీకూ పనికిరాలేదు.' అని శవమీద వడి గొల్లు మన్నారు సుబ్బరామయ్యగారు.

సరిపాడిపూన్ది తామ్రశాసనము

- మడికి తేకులు

శ్రీ ముసునూరి సాంబశివరామమూర్తి

శా స న ల థి

క్రైస్తవగోదావరి జిల్లా, ఆలమూరు తాలూకా మడికి గ్రామమున 7, 8 సం॥ పూర్వము ఆ యూరి గ్రామకరణముగారికి పాటిమట్టి త్రవ్వక మునం దీ శాసనము దొరకినదట. క్రమముగా పురావస్తు పరిశోధక కీ. శే. శ్రీ రాళ్లబండి సుబ్బారావు పంతులుగారు దానిని సంపాదించిరి. వారు నాయందు గల ప్రేమాతిశయముచే ఆ తామ్రశాసన ప్రతి బింబములను (ఒక్క ప్రతిమాత్రమే) బ్రసాదించి తెలుగు ప్రతికల బ్రకటింపవనువు గల్పించి నందులకు వారికి నా కృతజ్ఞతాబి వందనముల సమర్పించుచు వారి యాత్మశాంతికై సర్వేశ్వరుని బ్రార్థించుచున్నాను.

ఈ శాసనపు తామ్రపత్రములు ప్రత్యక్షముగా జూడజాలక బోయితిని. అందుచే అందుండు రాజముద్రికా చిహ్నములగాని తూకముగాని వివరింప జాల నైతిని. కేవల మీ యేకైక ఛాయాప్రతిబింబముల నాధారముగా గైకొనియే నాయోపసకొంది పరిశీలించి యాదిగువ విషయముల బొత్తునఱచి వ్రాయ బూనుకొంటిని.

శాసన స్వరూపము స్థితి

ఇది అయిదు రేఖలుగల సంపూర్ణ శాసనము. ప్రతితేకును $23 \times 11\frac{1}{2}$ సె. మీ. కొలతలు గలిగి యున్నది. ఎడమచేతి వైపున 5. సె. మీ. దూరమున 2. సె. మీ. ఉటవగల ఒక రాగికడియము ఈ శాసనపుతేకుల బంధించిన రంధ్రమునుగలదు. అందుచే ఆ రాగి కడియము $1\frac{1}{2}$ సె. మీ. ఉటవయు 12 సె. మీ. వ్యాసమును గలదై యుండవలెను. ఈ తేకుల యందుగాని అక్షరములందుగాని నలుగుట, గుంటలు, గీతలు మొదలగు శిథిల చిహ్నము లెంతమాత్రమును

గానవచ్చుటలేదు. అందుచే చక్కని స్థితియందే యుండును.

శాసనలిపి — భాష

శాసనభాష సంస్కృతము. గద్యపద్యాత్మకము. (గ్రామసరిహద్దులు మాత్రము ఆనాటి (సన్నయకు పూర్వపు) తెలుగుభాషయే. లిపి 10 వ శతాబ్దము నందలి వేంగీదాళుక్యలిపియే—ఇందు

9 శారూల విక్రీడితములు;

8 అనన్బుపులు;

5 ఆర్యావృత్తములు;

2 ఇంద్రవజ్రలు;

2 వసంతతిలకములు;

1 స్రగ్ధర;

1 రథోద్దితమును పరాంతిక;

2 మాలిములు;

7 గద్యలు (అందొక మార్చిక);

2 పేరుతెలియని శ్లోకములు;

1 లేఖాచార్య నామధేయము అను 40 గద్య పద్యములు గలవు.

మొదటితేకు మొదటివైపున నేమియు వ్రాసి యుండలేదు. మొదటితేకు రెండవవైపున 12 పంక్తులును; 2, 3, 4 తేకుల విరువైపులనుగల 3×2 - అటు పుటలను; $6 \times 13 = 78$ పంక్తులును; అయిదవ తేకు మొదటి పుటను 15 పంక్తులును; దాని రెండవ పుటను (అఖరుపుటను) 3 పంక్తులును; మొత్తము $12 + 78 + 15 + 3 = 108$ పంక్తులు గలవు.

లేఖనాదోషములు

లిపి చక్కగాను, అకర్షణీయముగాను వ్రాసినే గని భాషయందు లేఖనాదోషములు కుప్పతిప్పలుగా గాన్పించుచున్నవి. నాకా భాషాపరిచయమంతగా లేకున్నను నా యోసిన కొలది సవరణవట్టి నెక్కడికక్కడనే పొందుపఱచితిని.

శాసన విషయములు

1—17 పంక్తులు తూర్పు చాళుక్యవంశము నకు మూలమైన చంద్రవంశవర్ణనము; 18 - 23 కోసలవిజయాదిత్యుని దక్షిణావధ దండయాత్ర, విష్ణు వర్ధన జననము; 24—47 కుబ్జనిష్ఠువర్ధనుని మొదలు సత్యాశ్రమ విమలాదిత్యుని వఱకునుగల వంశ వర్ణన; 48 విమలాదిత్య వల్మాభిషేకకాలము; 49—60 విమలాదిత్యుని బిరుదులతోగూడిన రాజ్య, విజయవైభవములు; 60—68 విమలాదిత్య యశో వైభవము, రాజసభ, అజ్ఞానస; 69—88 ప్రతి గృహీత వంశము, వైభవము, గుణగణాతిశయము, దండనాయక, సామంతవిహ్నములు; 88—92 దానస్థల నిర్ణయము; 92—102 సరిహద్దులు; 102—106 దాన, పాలనా ఫలితములు; 106 దానకాలము; 107—08 శాసనకావ్యకర్త, అజ్ఞానీ, లేఖక నామధేయములు.

వివరణము

1—17 పంక్తులు చాళుక్య వంశమునకు మూలమైన చంద్రవంశ వర్ణన. పురాణోక్త్యను సారము. ఇది ఇంతవఱకును (ఈశాసన కాలము వఱకును) తూర్పు చాళుక్యుల ఏ శాసనమందును గానరాదు. అందువలన ఈ పురాణ కల్పిత వంశ వృక్ష వర్ణన కీ తామ్రశాసనమే ప్రాతిపదికమైనది. దానిని వ్రాయించిన పాలకుడు విమలాదిత్య విష్ణు వర్ధన మహారాజు. దానిని వ్రాసినకవి (శాసన కావ్య కర్త) రాచియ పెద్దేరితనయ భీమవభట్టు. సరిగా నీ కావ్యాంశములే యీ మహారాజుచేతనే వ్రాయించబడి ఈ శాసనకావ్యకర్తచేతనే వెలువరించబడిన 'రణస్థి

పూన్ది' శాసనమునగలవు. అందుచే నేటివఱకుగల చారిత్రక పరిశోధకు లీ పురాణకావ్యకల్పనకు ప్రాతి పదికము ఆ 'రణస్థిపూన్ది' తామ్రశాసనమే యని వక్కాణించియున్నారు. కాని ఇప్పు డీ 'సరిపోడి పూన్ది' తామ్రశాసన మా రణస్థిపూన్ది తామ్ర శాసనమునకు అయిదు—ఆఱు మాసములకు పూర్వమే వ్రాయబడి యుండుటచే నిప్పు డీ 'సరిపోడిపూన్ది' తామ్రశాసనమే పురాణోక్తమైన చంద్రవంశమునకు తూర్పు చాళుక్యవంశము జతగూర్చ బడినది యని ధ్రువమగు చున్నది. ఏలనన:—'రణస్థిపూన్ది' తామ్రశాసనమున 'అష్టమవర్షవర్ధక'నే సింహమాసే దత్త స్వాస్య శాసనస్య' అని యుండగా యీ 'సరిపోడిపూన్ది' తామ్రశాసనమున 'సప్తమవర్షవర్ధక'నే మినమాసే దత్తస్వాస్య శాసనస్య' అని వ్రాయబడినది. సప్తమ వర్ష వర్ధకాన మినమాసమునకును అష్టమవర్ష వర్ధకాన సింహ మాసమునకును రమారమి ఆఱు మాసములకాలము వ్యత్యాసమున్నది. కావున ప్రప్రథ మమున వ్రాయబడిన యీ 'సరిపోడిపూన్ది' శాసనమే చంద్రవంశవంశస్థికి మూలాధారము.

పురాణ (చంద్ర) వంశ

కల్పనా విశ్య క త

ఈ విమలాదిత్యవిష్ణువర్ధనునకు జన్మదారభ్య యుద్ధప్రసంగములతోనే కాలము గడిచిపోయెను. అది ఈతనితోనే ప్రారంభముకాలేదు. తొలుదొల్ల ఈతని తండ్రి దానార్జునునకును పినతండ్రి రెండవ అమ్మరాజు విజయాదిత్యునకు రమారమి 22 సం॥లు యుద్ధరంగములందే కాలము గడిచిపోయెను. ఆ విషయ మున నాతనికి ప్రత్యక్షానుభవము లేకున్నను పైతృక సంబంధగాఢాసాన్నికర్షమబ్బెను. ఆ పిదప తండ్రి దానార్జునుడు రాజ్యము సంపాదించినను స్మిరత్వ మబ్బ లేదు. స్వల్పకాలముతోనే 3 సం॥నాటికే కాలగతి నందెను. నాటినుండి సుమారు 27 సం॥ కాలము రాష్ట్రకూటులు, గంగులు మొదలగు వారితోనేగాక నిర్విక్రవరాకమ్మవసిద్దులైన జటాచోడభీమునిచే యీ అన్నదమ్ము లిర్వూఱును పద్దభిష్టులై వేంగీ

దేశము విడిచి ప్రవాస మనుభవించి ఏదరి రాజులలో అశ్రయించి అనేక యుద్ధములలో జయోపజయ మధ్యస్థమైననంకటావస్థల మునిగితేలుచు తుధకు కీ. శ. 990 ప్రాంతమున చ్ఛేదదేశమునకు బోయి రాజరాజా నాశ్రయించి వారి కన్యను కుందవాంబను విమలాదిత్యుడు వివాహమాడి వారి సంపూర్ణ సహాయమున తిరిగి వేంగీదేశమును తన యన్నగార్లైన 'శక్తి వర్మకు' పట్టము గావించుకొనెను. ఆ పది సంవత్సరములైనను శత్రుబాధలు తప్పలేదు. నిరంతర సంగ్రామ సమావేశములే శరణ్యమయ్యెను. ఆ పిదప ఈ విమలాదిత్యుడు క్రీ. శ. 1011 న రాజ్యా రోహణము గావించినను, సంగ్రామ సంకటావస్థలు తప్పలేదు. శత్రువర్గియులైన రాష్ట్రకూటులతోడి, గంగులతోడి సంగ్రామములకుదోడు పశ్చిమ చాళుక్య దండయాత్రాసంక్షోభ మధికమై తాళలేక తిరిగి ద్రావిడదేశప్రవాసియై చోడరాజుల (అత్తవారి) సహాయమున 4 సం॥ములకుగాని తాను సంపూర్ణముగా సుస్థిర రాజ్యాధికారి కాలేకబోయెను. ఇంత కును 25 సం॥కాలము తమ వంశాభివృద్ధికై తోడ్పడి రాజ్యస్థిరాస్థి కృముగావించి తుదకు గన్య నిచ్చి ఆదుకొన్న అత్తవారైన చోడవంశపురాజులు సూర్యవంశపురాజులని ప్రసిద్ధి గనియున్నారు. అట్టి ద్రావిడచోడరాజ్యాధిపతులు పరమశార్యసర్వకము సాహసోపేతులైన సూర్యవంశోద్భవులై యుండిన వారితో నెడతెగని మైత్రినంది వేంగీదేశాధిపతులై వియ్యమందిన షారగుటచే వీరును పరమపవిత్రమైన పురాణవంశస్థులు కావలెనుగదా? అందుచే 'వియ్య కయ్యముల సరిసాటి కావలె'నను నార్యోక్తి ననుసరించి వీరికిని పురాణోక్త పవిత్రవంశ సంబంధము ప్రాతిపదికము కావలసినదైనను, హైందవ సంప్రదాయానుసారముగ జగదుపకారులైన ప్రత్యక్షదైవములు సూర్యచంద్రులు. (దివాకర, నిశాకరులు). అందొకటి సూర్యవంశము. అది ఇదివరకే ద్రావిడ దేశాధిపతులైన చోడరాజుల కంకితమయ్యెను కావున ఆస్థానపండితుడును, సమస్తశాస్త్ర పురాణోపాస ధర్మజ్ఞుడైన 'రాచియ పెద్దేరితనయ భీమనభట్టు'

జగజ్జెట్టియై సమయోచితముగ — పరమ ప్రత్యక్ష దైవమై, పకలజగదానందకారకుడైన చంద్రునితో సంబంధించిన చంద్రవంశముతో ఈ చాలుక్యవంశమునకు సంధానము గావించి తన గౌరవస్థానమునకు వచ్చి దెచ్చుకొనెను. ఈరీతిగా చాలుక్యవంశము లప్పటి నుండియు చంద్రవంశీకులుగా శాసన, కావ్యోద్భవకులైరి.

1. చారిత్రక విరుద్ధములు:— దక్షిణాపథ మందుగల అన్ని చాళుక్యవంశములకు మూల పురుషుడు కోసల విజయాదిత్యుడే అట్టి అన్నిచాళుక్య వంశములు చంద్రవంశీకులుగానే శాసన కావ్యాదుల బేర్కొనబడవలెను. కాని అట్లుగాక ఒక్కొక్క వంశము వారొక్కొక్క తీటున బ్రజనంపబడుట వింతగాదోచును. వానియందు 'అస్మాదిత్యభవంశ చాలుక్య విశుతః' అనియు, 'హిమకరకరకులం', 'సూర్యచంద్ర వంశములకు మించిన పరమపవిత్ర వంశము' అని జెప్పకొ యుండుటగాంచ ఈ చాలుక్య వంశపురాజులు తమవంశమును బేర్కొనవలయునని ఇష్టకలిగినప్పుడు అప్పటి పౌరాణికాభిప్రాయముల ననుసరించి వారు సూర్యవంశముని మొదలు జెప్పకొని యుండవచ్చునని, ఆర్యాచీనులు దీని నే కారణముచేతనో యొప్పుకొనక సూర్యవంశమునకు స్వస్తిజెప్పి చంద్ర వంశము వారమని ప్రకటించుకొని తదనుగుణముగ నూతన వంశానుక్రమణికలను ఆ గాథలను నిర్మించి కొని యుండవచ్చునని అనుట సత్యమైనది. [వేముల వాడ చాళుక్యులు. శ్రీ నేలటూరి వెంకటరమణయ్య గారు. 'భారతి' సర్వధారి జ్యేష్ఠము. 65 పే.]

(2) 18-47 పంక్తులు:—కోసల విజయాదిత్యునిదక్షిణాపథ దండయాత్ర—విష్ణువర్ధన జననము. కుబ్జవిష్ణువర్ధనుని మొదలు సత్యాశ్రయ విమలాదిత్యుని వలకునుగల వంశవర్ధన. ఇతర చాళుక్య తామ్రశాసనములకు భిన్నముకాదు.

గమనింపు : క్రీ. శ. 927 సం॥ బేట విజయాదిత్యుని ఏలుబడి (పరణిపిల్లి తామ్రశాసన కర్త) ఇతర చాలుక్య తామ్రశాసనము లందువలెనే ఇందును లోపింపబడియే యున్నది.

(3) 48 పంక్తి. విమలాదిత్యుని పట్టాభి
షేక నిర్ణయము: — 'అనలాసలర్నగతే శకవర్షే
వృషభమాసి సితపక్షే ... షష్ఠ్యాం గురు పుష్యే సింహే
లగ్నే ప్రసేద్య మభిషిక్తః' అనుదాని నమనరించి
శా. శ. 933+78= క్రీ. శ. 1011 వృషభ
మాసి - మేయికి సరిపోవుచున్నది. ఈ విమలాదిత్యుని
చేతనే ఏర్పాటు గావించబడిన 'రణస్థిపూన్ది' తామ్ర
శాసనమందును ఈ శ్లోకమే యువాహరించబడి
యున్నది. అందుచే క్రీ. శ. 1011 మేయి 10 తేది
అని చారి తకులు చాలమంది వెలిబుచ్చియున్నారు.
కాని కొందరు చారిత్రకుల అభిప్రాయానుసారముగ
క్రీ. శ. 1015 మేయి 10 గురువారముని కొన్ని
గ్రంథముల కాన్పించుచున్నది. అందుచే ఈ పట్టాభి
షేకకాలనిర్ణయమున నీ ద్వైతభావమెట్లు సంభ
వించెనో పరిశీలించ వలెనుగదా?

విమలాదిత్యుని పట్టాభిషేక నిర్ణయమునకు
రెండు విధములు అవలంబించినటుల గానవచ్చు
చున్నది. (అ) రణస్థిపూన్ది' తామ్రశాసనము నమన
రించి విమలాదిత్యుని పట్టాభిషేకకాలము క్రీ. శ.
1011 మేయి 10 గానే యున్నది. అయితే 'శక్తి
వర్మతమ్ముడు శక్తివర్మ తరువాత నితడు 1015
సంవత్సరమున సింహాసనమునకువచ్చి 1022 వఱకు
నేడు సంవత్సరములు మాత్రము పరిపాలన చేసి
యుండెనని కొన్ని శాసనములు స్పష్టముగా తెలుపు
చున్నవి' అని శ్రీ విలుకూరి వీరభద్రరావుగారు తమ
ఆంధ్రదేశ కథా సంగ్రహమున 291 పే. పదునాలుగవ
ప్రకరణమున వ్రాసియున్నారు. కాని ఆ శాసనములేవియో
యువాహరించి యుండలేదు. ఈ విషయమును నేటి
వఱకెవ్వరును పరిశీలించినట్లును గానరాకున్నది.
దీనిని గమనింప చాలుక్యవంశాభరణండును, ఆంధ్ర
భోజుడైన రాజరాజనరేంద్రుడు ప్రసేద్యపురుషుడై
యుండుటచే నాతని పట్టాభిషేకమును ప్రమాణ
ముగా తీసికొని అందుండి విమలాదిత్యుని రాజ్య
కాలము ఏడు సంవత్సరములని శాసనము లుద్ఘా
టించిన ప్రమాణమును తిగించుట యొకకారణము.

రాజరాజ నరేంద్రుని పట్టాభిషేక కాలము : -
యో రక్షితు వసుమతీం శకవత్సరేషు

.....
వేదాంబురాశి విధివర్తిమ సింహగేర్కె |
కృష్ణద్వితీయదివసోత్తర భాద్రకాయాం |
వారే గురో ర్యణిజలగ్నవరేఽభిషిక్తః ||

అని రాజరాజనరేంద్రుని నందంపూడి, మండ
తామ్రశాసనములు విశదీకరించుచున్నవి. కావున దాని
ప్రకారము రాజరాజనరేంద్రుని పట్టాభిషేక కాల
మగు శా. శ. 944+78=క్రీ. శ. 1022
నుండి విమలాదిత్యుని పట్టాభిషేక కాలమగు ఏడు
సంవత్సరములు తిగించివేయుటచే 1022 7-1015గా
భావించబడినట్లు తోచును. అయితే దీనికొక విఘాత
మేర్పడుచున్నది. దీనిప్రకారము రాజరాజనరేంద్రుని
పట్టాభిషేకము క్రీ. శ. 1022 జూలై 19 కదా.
మండ తామ్రశాసనమందు—తదనుజో వీరో విమలా
దిత్య భూపతిః| మహీ మసా త్వనూ సప్త సప్తసప్తి
సమద్యుతిః' అనికదా యుద్ఘాటించబడెను. అప్పుడు
1022-7-19 నుండి 7-7-7 క్రీ. శ.
1014-12-12 కావలెను. అది పుష్యమాస
మగుటచే ధనుర్మాసము గావలసియున్నది. కావున
రాజరాజనరేంద్రుని పట్టాభిషేక కాలమునుండి
విమలాదిత్యుని పరిపాలన కాలము తిగించి విమలాదిత్య
పట్టాభిషేక కాలనిర్ణయము గావించుట సముచితము
కానేరదు.

(ఆ) శా. శ. 933+78=1011 మేయి
10 (రణస్థిపూన్ది, సిరిపోడిపూన్ది తామ్రశాసనాను
సారముగ) సరియైనదిగ గానవచ్చుచున్నది. చాలమంది
చారిత్రకులిట్లే గణించుటయు విమలాదిత్యుని
రాజ్యాధిరోహణమును (భారతి, వ్యయ — పుష్యమున
66 పేజీయందు) శ్రీవేదము వెంకటరాయశాస్త్రి
గారి వ్యాసమును అట్లే ధ్రువపటచుచున్నది.
అంతేగాక Consultation Calendar ప్రకారము
1011 మేయి 10 తారీఖు గమనింపగా 10 శతాబ్ద
ధ్రువసంఖ్య 3+; 11 సం॥ ధ్రు 6+; మే ధ్రు..

7+; తేదీ . ధ్రు 10=3+6+7+10=26÷
7=5 శేషము. భావ్యాదిగ గురువారమైనది. కావున
క్రీ. శ. 1011—5—10 తేదీ విమలాదిత్యుని
పట్టాభిషేక కాలనిర్ణయమైన 'గురు' వారమునకు
సరియగు చున్నది. కాని క్రీ. శ. 1015—మేయి
10 అన్నచో పై నిర్ణయము ననుసరించి 10. శ.
ధ్రు=3; +15 సం॥ ధ్రు 4; + మే ధ్రు=7; తే. ధ్రు=
10=3 +4+7+10=24÷7=3 వ వారము
భావ్యాదిగ మంగళవారము మాత్రమే అయియున్నది
విమలాదిత్యుని పట్టాభిషేకకాలము గురువారము కాని
మంగళవారము కాదు. కావున విమలాదిత్యుని పట్టాభి
షేక కాలము 1015 మేయి 10 గాక, 1011
మేయి 10 తేదీ అని ధ్రువమగుచున్నది. అంతేగాక
అతని అన్నగరైన శక్తివర్మ మరణించునప్పటికి
అతనికి సంతానములేదు. విమలాదిత్యుడు అతనికి
ద్వైపమాతురుడైనను తండ్రియగు దావార్ణపుడు
మరణించుటచే తాము రాజ్యభ్రష్టులై ప్రవాస
ప్రయాసల కగ్గము కావలసి వచ్చుటచే నిర్భయము
యేకోడరులవలెనే ఏ విధమైన పాపపాపములులేని
నేత్రయుగ్మములవలె కష్టములు ననుభవించిరి.
అంతేగాక శక్తివర్మరాజ్యపాలనమునగూడ వీరుభయులకు
నే పాపపాపములు లున్నట్లు కానరాదు. కావున
నిస్సృతుసోదరునకు ప్రథమవారసుడగు నీతనికి వెంటనే
రాజ్యారోహణముచేయుట కెట్టి యాటంకములుగానరావు.
అంతేగాక పూర్వమునుండియు బగబట్టియున్న ఇతర
దాయాదులును గానరాదు. అయితే సంక్షోభ
మొక్కటియున్నది. క్రీ. శ. 1014 న నీతనిచే
గావించబడిన 'చిరువైయూరు' తమిళదేశపు శాసనము.
అప్పటి కాలము అత్తవారింటికి వెళ్లిన వెళ్లవచ్చును.
లేక పశ్చిమవాళుక్య, గాంగ, రాష్ట్రకూటాది శత్రువుల
మూకల దండయాత్ర లధికమగుటచే బూర్వపు
రీతుల చోడరాజుల (అత్తవారి) సహాయ మపేక్షించి
చోడదేశమునకుబోయి భావినులు తీర్చిదిద్దుకొను
నుద్దేశముతో 'లోకమహాదేవీశ్వరముడయమహాదేవునికి'
ఆ దానశాసనము గావించియుండవచ్చును. అంతమాత్ర
ముచే అన్నయగు శక్తివర్మ గతించినంతనే నీతడు

పదభ్రష్టుడై చోడదేశమునకు బాతీపోయెనని నిర్దే
శించ నలవిగాదు. అంతేగాక 'రాజుల పట్టాభిషేకములు
సాధారణముగా నెలదినములలో జరుగుట యాచారము.
చాళుక్య సోమేశ్వరుడు తుంగభద్రలో స్వయముగా
మునిగి చనిపోయినపుడు ఉత్తరక్రియలైనవెంటనే
పదునైదవదినమునాడు (శుభస్వీకరణసమయమున
కాబోలు) అతని కుమారుడైన భువనైకమల్ల సోమే
శ్వరుడు పట్టాభిషేకము జేసికొనెను. సాధారణముగా
నొకరాజు పోయి మఱియొకరాజు పదునైదు దినము
లలో పట్టాభిషేకము నందకపోయిన దానికేదో బల
మైన కారణము కలదని గ్రహింపవలెను' అను శ్రీ వేదము
వేంకటరాయశాస్త్రిగారి ('విమలాదిత్యుని రాజ్యారోహణ
వ్యాసము 69 పే.) వాక్యములను గమనింప
వలసియున్నది. కావున ఏవిధమున జూచినను విమలా
దిత్యుని పట్టాభిషేక నిర్ణయమందు శా. శ. 933
వృషభమాసముఅయిన క్రీ. శ. 1011 మేయి 10 తేదీ
అగుట నిశ్చయము. మండతామ్రశాసనము ప్రకారము
అతని పరిపాలన 1011—5—10+7—7—7=
క్రీ. శ. 1018—12—17 తేదీన అంతమగుట
ధ్రువము గాంచుచున్నదేగాని ఏమాత్రమును సందేహింప
నవకాశములేదు.

49—60 పంక్తులు:—విమలాదిత్యుని బిరు
దములు, విజయములూ; ఈతనికి 'చిరుదాంకభీముడు'
'త్రిభువనాంకుశుడు' 'ముమ్మడిభీముడు' అను బిరుద
ములుగలవు. స్వశరీర (రూపయోగ) కాంతులచేతను
అయిశ్వర్యార్ధి శుభలక్షణములచేతను 'చిరు
దాంకభీముడు' అనియు, 'త్రిభువనాంకుశము' అన
యుద్ధమున వైరిపీరుల గెలచుటలో మత్తగజముల
వంటి వారికి సింహపరాక్రమశీలుడై నిర్జింతి వారి
యేనుంగులను, వేలకొది జవనాశ్వములను గైకొని
శత్రు రాజాంతః పురస్థితి సాలభంజికల గావించుటచే
శ్రీత్రిభువ నాంకుశుడనియు' బిరుదులు గాంచెను.
అంతేగాక 'ముమ్మడిభీముడు' అను బిరుదొకటి
ప్రత్యేక ప్రసిద్ధిగాంచిన బిరుదము.

రాజరాజనరేంద్రుని మండతామ్రశాసనమున

57, 58 పంక్తుల ('భారతి' స్వభాను 192 పే)లో 'ముమ్మడి భీమకొల మున్నదిపుట్ల వడ్లపట్టు పరిక్షేత్రం ఉత్తరదిశి ముమ్మడి భీమకొలం బదిపుట్ల వడ్లపట్టు జొన్నక్షేత్రంచ' అని గానవచ్చుచున్నది. అనగా ఆనాటి దైర్ఘ్యపరిమాణ, తులా, కాలమానముల ముమ్మడి 'భీమకొల' అను ఒక నిర్దిష్టము గానబడు చున్నది. అట్టి దితడే గావించియుండుటచే ఈతనికి 'ముమ్మడి భీముడు' అను బిరుదు వచ్చియుండును..

సందేహము:—ఇట్టి మానపరిమాణ మీతని కావశ్యకమా? క్రీ. శ. 970 లో రెండవ అమ్రరాజు కీర్తికాయుడయ్యెను. ఆనాటినుండి క్రీ. శ. 1000 వరకును సుమారు 30 సం॥లు వేంగిదేశము పలుమారులు అనాయకత్వముచే వివిధ పరిపాలనముల మార్పుల జెంది, అల్లకల్లోలిత మయ్యెను. తిరిగి శక్తివర్మ వచ్చినప్పటికి దేశము అరాజకము అందు వల్ల ఐక్యరహిత పంభించుట సహజము. అందుచే వెంటనే దేశదారిద్ర్య నిర్మూలనకు ద్రవ్యసంపాదనకై నాణెముల సమకూర్చెను. విదేశములతో సమద్ర వ్యాపారమును జెంచెను. అందువల్లనే అతనిపేరున 'వాళుక్యచంద్ర' బంగారు నాణెములు సయాం ఆరకాన్ దేశములందు గానవచ్చుటే నిదర్శనము. ఆ పిదపను ఈ విమలాదిత్యుడు అన్నగరైన శక్తివర్మ గావించిన రాజ్యపరిపాలనాపాలనము వృద్ధిపొందించుటకై వర్తకసంబంధమైన విధుల బలీయము గావించుటకు తులా, దైర్ఘ్య, పరిమాణాదుల మానముల తన పేరుతో 'ముమ్మడికొల' అను పరిణామము గావించియుండుట అత్యవసరకార్యమైయున్నది. కావున ఈతని స్వల్పకాలరాజ్యపరిపాలనాకాలమందు దేశాభివృద్ధి, ప్రజాసౌఖ్యము, ఐక్యభివృద్ధి, సంస్కృతీ (నాగరికత) వైభవములు నఖండవిజయము గాంచెనని ధ్రువమగుచున్నది.

60—68 పంక్తులు: — విమలాదిత్యుని వైభవము—కొలుపుకూటము — ఆజ్ఞప్తి.

ఈ పంక్తులును ఈ విమలాదిత్యునిచే నేర్పాటు గావించబడి ఈ శాసన కావ్యకర్తయైన రాచయిపెద్దేరితనయ భీమనభట్టుచే రచింపబడినవియే.

ఈ లేఖలు జోన్వావార్యునిచే లిఖింపబడినవే. 'రణసింహాద్ధి' తామ్రశాసనమందును 'తు—చ'లు తప్పక యథామాతృకగా నుల్లేఖింపబడినవి. మహావైభవోపేతుడున్న సర్వలోకాశ్రయ శ్రీ విష్ణువర్ధన మహారాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వర. పరమభట్టారక పరమ బ్రహ్మణ్య పరమమాహేశ్వరాది (వంశానుక్రమ స్వీకరణ) బిరుదాంబితుడై గృధ్రవాడి విషయ రాష్ట్రం కూట ప్రముఖకుటుంబినుల రావించి నిండుకొల్వ కూటమున (సామంత—మన్త్రి—పురోహిత—సేనాపతి—యువరాజు—దౌవారిక—అధ్యక్ష) ఇట్లు ఆజ్ఞాపించెను.

గమనింపు:—ఇందు 'యువరాజు' అని కొల్వ కూటమున ఉదాహరించుటచే ఈ శాసనకాలమునకు యువరాజు సభావద్యమున అధికారదీక్షా లంకృతుడై, కార్యచరణగతుడై యున్న యావనప్రాదుర్భావమందున్న వాడేగాని కేవలము బాలుడు కాడనుట స్పష్టము. కొందరు విమలాదిత్యరాజ్యప్రారంభకాలమున క్రీ. శ. 1011 లో ఈతనిని చోడవక్రవర్మయగు రాజరాజు చెఱగొని ద్రవిడదేశమునకు గొంపోయి వీరిని వశపఱచుకొని తన కూతును 'కుందవాంబ'ను పరిణయము గావించెననియు, = తరువాత రాజరాజసరేంద్రుడు జన్మించెననియు వ్రాసిన విషయములు విధ్యామృషాన వాదములనుట నిశ్చయము.

68—88: దానప్రతి గృహీతవంశము, గుణగణ వర్ణన:—ఆదిని పరబ్రహ్మ స్వాయంభువుడుకాగా అతని తపోవీర్యులైన మరీచ్యాదులు పదిమంది మానస పుత్రులై జన్మించిరి. వారిలో వశిష్ఠమహర్షి ప్రముఖుడు. అతనికి పరమసాధ్వీసుతల్లియైన అరున్ధతి ధర్మసత్త్వి. వారి కుమారుడు తపోనిష్ఠాగరిష్ఠుడై పరమసాత్విక స్వరూపుడైన కాన్దివ్య మహర్షి. అతనిపేరుతోనే కౌండిన్యగ్రతము వర్తిల్లెను. అందు శుద్ధాత్మస్వరూపుడైన మల్లసార్కుడు జన్మించెను. వానికి శ్రౌతాచారసంపన్నుడు, అఘవిదురుడు సౌజన్యహృదయుడునైన బాదపయ్య కలిగెను. అతనికి సాక్షాత్ శారదాదేవివంటి రేవకాంబ

ధర్మపత్ని. వారి సుకృతఫలముగా సాక్షాచ్ఛ్రీ లక్ష్మీవల్ల భునివంటి శౌర్యవార్య గంభీర సాహసోపేతుడగు వల్లసార్కుడు దీనచింతామణిగా నుద్భవించెను. అతడు లోకమునందు దండనాయకుడై పసిదొనొంది వైరి వీరులచే బొగడబడిన వాడయ్యెను. అతడు ముమ్మడి భీమునివలన వ్యక్తియభుజబలమువలన తన స్వీమి రాజ్యరిక్షకుడై, బుద్ధిబలముచే శాస్త్రవిషయముల బోధించుచు రణకౌశలత్వము గలవాడయ్యెను. కావున (89—91) కనకదండ పింఛ ద్వార ప్రతిహార సేనా సముదయ చామర తూర్వనాద కనకఘ్రతాది సామన్త చిహ్నముల బరిగ్రహించెను. అందుచే అను కూలుడును, కష్టవడి (కాపాడి)న వాడును కౌన్దిన్య గోత్రజాడును బాదవమల్లడను ప్రసిద్ధ నామముగల కన్యూనాటి బ్రాహ్మణునకు భవద్విషయ మందలి 'సిరిపోడిపూన్ని' అను గ్రామమును అగ్ర హారము గావించి తన అభివృద్ధికోఱుకు, గష్టించిన కృతజ్ఞతకై ధారదత్తము గావించెను.

92 - 102—దానస్థలగ్రామ సరిహద్దులు. తెలుగు వచనము. దుళ్ల, జన్నవాటిక, సిదరావి అమడతేవు, మడికి మధ్యస్థము.

103—105 దానఫలిత వ్యాస శ్లోకావళి.

106. దానకాల నిర్ణయము. సప్తమవర్ష మీనమాసము=క్రీ. శ. 1011+7=1018 సం॥ ఏప్రిల్ నెల,

107—108—ఆజ్ఞప్తి కావ్యకర్త లేఖ కులూ.

ప రి శో ధ న

దాన శాసనములకు సంబంధించిన గ్రామ ములు:— విమలాదిత్య విష్ణువర్ధనునిచే అతని పరిపాలనాంత్యకాలముగు క్రీ. శ. 1018 సం. ఏప్రిల్ నెలలో 'సిరిపోడిపూన్ని' తామ్రశాసనమును 1018 (ఆ సంవత్సరమందే) సెప్టెంబరునెలలో 'రణస్థిపూన్ని' తామ్రశాసనమును గావింపబడెనుగదా. అందు రెండవదియగు 'రణస్థిపూన్ని' తామ్రశాసనము

చాలకాలముక్రిందనే బయల్పడి చారిత్రకప్రసిద్ధి చెంది యున్నది. మొదటిదిఅగు 'సిరిపోడిపూన్ని' తామ్ర శాసనముమాత్రము ఇప్పుడు బయల్పడినది. అయితే అప్పుడా 'రణస్థిపూన్ని' తామ్రశాసన సంపాదకులు వివరించువట్టున పాఠబడినట్లు గానవచ్చుచున్నది. ఏలనన దానస్థలనిర్ణయమునందు 'భవద్విషయే పాటు వటినామ గ్రామేణ సారం రణస్థిపూన్ని నామ గ్రామః.....' 'పూర్వతః కౌంతనడిపియచెఱువు వడమటికట్ట; అగ్నేయతః మ్రొంతకుఱ్ఱియుం బా లూరియు రణస్థిపూన్నియు ముయ్యూలికట్టున వెలంగగుట్ట వడమటికట్ట; దక్షిణతః పెంజెఱువు కట్ట డిగుల్తోవ; నైరిత్యతః పాలూరియుం గొఱు కాటియు రణస్థిపూన్నియు ముయ్యూలికట్ట చింత గుట్ట; పశ్చిమతః కొఱుకోటిపాదరు; వాయువ్యతః ఱుల్లసీమైవసీమా; ఉత్తరతః—కఱుపిఱ్ఱియు నేఱి దియు సీమైవసీమ; ఐశానతః ఏఱ్ఱిదియు మ్రొన్త కుఱ్ఱియు, రణస్థిపూన్నియు ముయ్యూలికట్టు; ఏతద్రణస్థిపూన్ని గ్రామాగ్రహార సంబంధినః తాంకటిపాలము వామొల్లంఘన క్షేత్రస్యాధయః | పూర్వతోదక్షిణతశ్చ గాంగవేఱు | పశ్చిమతః సిరిపోడిపూన్నియు గాంగనవోలియు ఱుల్లయుం బొత్తునకొల్లకుఱు | ఉత్తరతరః సిరిపోడిపూన్ని సీమైవసీమా, అని సీమానిర్ణయము. అందు శాసన ప్రచురణకర్తలు—'రణస్థిపూడ్డి గ్రామముచుట్టును మ్రొ తకుఱు (మోడేకుఱు), లుల్ల (లోల్ల), సిరిపాడ, పూడి (పెదపూడి), చింతగుంట, పెంజెఱువు మొద లగు గ్రామములు మొదలగునవి గోదావరి మండలము లోని అమలాపురము తాలూకాలోనివిగా గన్పట్టుచున్నవి. పాటువశ గ్రామము అమలాపురము కాలవ యొడ్డున నున్న పలివెల గ్రామముగా నున్నది.' అని ఆంధ్రదేశ కథాసంగ్రహము — పదునాలుగవ ప్రకరణమున (295 పే) ఉదాహరింపబడియున్నది. ఇప్పుడు దానిని బరి శీలించగా నది పాఠబాటని వెల్లడియగుచున్నది. అందలి 'ఱుల్ల' అనునది 'లుల్ల' గాక 'దుళ్ల' అను గ్రామము. ఆనాటి శాసనలిపిలో 'ఱ' అను అక్ష

రము 'అ, ద, డ, న, శ' మొదలగు అనేకాక్షరములకు సాంకేతికాక్షరమై యొప్పియున్నది. ఆ విషయము విప్రగ్రాహిష్ట్యులందరు అంగీకరించిన విషయమే. దాని విషయమై 'వరణవిస్థి' తామ్రశాసనము— 'తోలివాయి— తుల్యభాగానది' అను వ్యాసమున విపులముగ విశదీకరింపబడి యున్నది. అంతేగాక 'సిరి పోడి పూండి' పెదపూడిగాకాక సిరిపోడిపూన్డిగానే నేటి ప్రత్యేక తామ్రశాసనమే దొరకినది. 'కొంత నడిపియ: చెఱపు అనునది కొంతేయ యనబడు యోగ నది అది భీమమండలములోనిది. 'మ్రొంత క్షుణ్ణు' మోడేకుణ్ణుగాదు మోదుకూరు; పాలారు అను గ్రామనామమే ఇంటిపేరుగా గలవారు నేటికిని గ్రామకరణములై యున్నారు; కొఱుకోటిపాదరు నేటికిని కొఱుప్రోలు పేరున పొలములు చెఱపును గలవు. 'ఱుల్ల'యే దుళ్ల; 'కఱివఱ్ఱ' అనునది కనుపర్తిపాడు అను పేరున 60, 70 సంవత్సరముల క్రితమువఱకుండి నేడు జీర్ణించిపోయిన చిన్నగ్రామము. ఏడిద శివారు. ఏణ్ణిది, ఏడిది యను గ్రామము. ఈ గ్రామములన్నియు నేటికిని రామచంద్రపురం తాలూకాంతర్భాగమగు ఆలమూరుతాలూకాలో గలవు. అంతేగాక దీనికిసరిపాద్దుగ్రామము సిరిపోడిపూన్డి దానికి సరిపాద్దు గ్రామముగా మదాహరింపబడి యిచ్చటనే యున్నది.

శాసన సమీక్ష—ఫలితములు

'చోళులును విమలాదిత్యుడరాజై మరల వేంగి యుందు నెలకొన్నదే చాఱనని, ఇంత యుద్ధమైన తరువాత కొంతకాలము వఱకైనను వేంగికి భయములేదని తలంచి తమదేశమునకు వెడలిపోయి యుందురు... విమలాదిత్యుడును క్రీ. శ. 1018 వరకును రాజ్యమును పాలించి తన కుమారులైన 'రాజరాజ నరేంద్ర విష్ణువర్ధన' విజయాదిత్యులకు యావజ్జీవమును జగడ మాడుటకు దగిన పరిస్థితిగల రాజ్యమును ఆస్తిగా వదలి పోయెను.' ('భారతి' వ్యయ—పుష్కము, 71 పే. 'విమలాదిత్యునిరాజ్యాధిరోహణము') అను శ్రీవేదం వెంకటరాయ

శాస్త్రిగారి వ్యాసమే తద్యమగుచు కానవచ్చును. అందుకుగల కారణములు:

(1) క్రీ. శ. 1014 లో నీ విష్ణువర్ధన మహారాజ విమలాదిత్యుడేపుడు తంజావూరులోని తిరువయ్యూరులో 'లోకమహాదేవీశ్వరముడయదేవునికి, కాన్ని వెండిపొత్తలు దానమిచ్చిన శాసనముతప్ప తిరిగి క్రీ. శ. 1018 వీ.సియల్ వఱకునుగల ఆయన ఏఱబడి లోని ఏడు సంవత్సరములందును వేంగీదేశ మందొక్క శాసనమైనను గానరాకుండుట.

(2) చరమదశయందు మాత్రమే ఆఱునెలల వ్యవధిలోనే 1018 ఏ.పి.యల్ నెలలో 'సిరిపోడిపూన్డి తామ్రశాసనమును; 1018 సెప్టెంబరు నెలలో 'రణస్థిపూన్డి' తామ్రశాసనమును వెలియించుట.

(3) ఈ రెండు తామ్రశాసనముల మధ్య అల్పకాలములోనే క్రీ. శ. 1018 (జ్యేష్ఠ మాసమున) జూలై నెలలో ఈతని సామన్తరాజగు 'చోడవరాజు' పడవాలు నడుపనాయకునకు 'ఏడువాడల పాలెమును' 'కవచెఱువుల' శాసనము గావించుట; సూర్య వంశోద్భవ రామభట్టారక వరప్రసాదలబ్ధ రాజ్యాభిషేక సంవద్విరాజ ధ్వజ పీఠాంబరవతి గరుడ ధ్వజ: మధుపురవరమే శ్వర: వేంగీపుర బ్రహ్మ పోషణాశయ:..... శ్రీ మన్మలయాధిపతియైన చోళయరాజులు పడవాలు నడపనాయకునకు.....' మొదలైన విషయములు ('భారతి — కవచెఱువుల శాసనము) శ్రీ కఠి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారి పరిష్కృత మూలపాఠమున పరిశీలనా విషయమైనవి.

(4) ఇవిగాక 'ఈతడు చరమవయస్సునందు జైనమతమును స్వీకరించి, దేశిగణమునకు జెందిన త్రికాలయోగి సిద్ధాంతదేవుడను జైనగురువు శిష్యుడయ్యెనన్న 'రామతీర్థ శాసనము' (ఆంధ్రుల చరిత్ర— సంస్కృతి. 198 పే.) గమనింపతగ్గది.

ఇంతకును మూలకారణము ఈతని చరమదశలో బలవంతులైన (అత్తవారు) చోడవంశీయుల అండ దండలచే శత్రువర్గమంతయు పరాభూతమైనను కుల క్రమాగతమైన 'దాయస్పర్థలు' తిరిగి ప్రారం

భమై విజృంభించి తన కుమారుడైన రాజరాజ నరేంద్రుని యావజ్జీవము బ్రక్కలోని బల్లమువలె బాధించుటయేగాక, నాతని పాత్రుడైన 'రాజేంద్ర చోడుడు' తండ్రి కుమారులు మనస్పర్థలకును, 'జననీ జన్మభూమిశ్చ స్వర్గాదు గరియసి' అను వార్యోక్తినిగూడ నవలద్రోసి పరదేశమేగి మూతా మహాలవంశము స్వీకరించి తన జన్మవంశము నంత రింపజేయుటయు; తన తండ్రి ఆంధ్రభోజుడైన దేశ భాషా కావ్య(గంధ)మునకు పోషణత్వము వహించి కులబ్రాహ్మణుని ప్రోత్సహించి వ్రాయించిన సంపదవేద మైన 'భారతము' పూర్తిగావింపకబోవుటయు; తుదకు తండ్రి కుమారుల జీవితపర్యంతము కంటిజూపు పంటిమాట లేకబోవుటయేగాక, ఆ వంశమువారెవ్వ రును, తమ రాజధాని రాజమహేంద్రవరము త్రొక్కి జూడకుండుటకును మూలకారణమైనది. ఈ వివరణము నకు వేరొక ప్రత్యేక వ్యాసలేఖన మవసరమగుచున్నది. అంతేగాక 'రణస్థిపూర్ణ' గ్రామ సరిహద్దుగ్రామముగా నుదాహరింపబడిన 'సిరిపోడిపూర్ణ' గ్రామ నిర్ణయము నందుగల దుక్క, రణస్థిపూడి, జన్మవాటిక, మడికి, ఏన్నిదియు నుదాహరింపబడి యున్నవి. ఈరెండు శాసనములలోని సరిహద్దు గ్రామములును, అం దుదాహరింపబడిన దిశలకు సరిగా నొప్పియున్నవి. ఈ సిరిపోడిపూర్ణ గ్రామమే నేటి "చిలకలపాడు"గా నొప్పి యున్నది. కావున దానికి అగ్నేయముగా నున్నది రణస్థిపూర్ణయగుటచే నేటి 'నరిసిపూడి—నవాబు పేటల'తో గూడిన పాటువలము లేక పాలూరుతో గూడిన గ్రామమే సార్వకంబైన 'రణస్థిపూర్ణ' యని

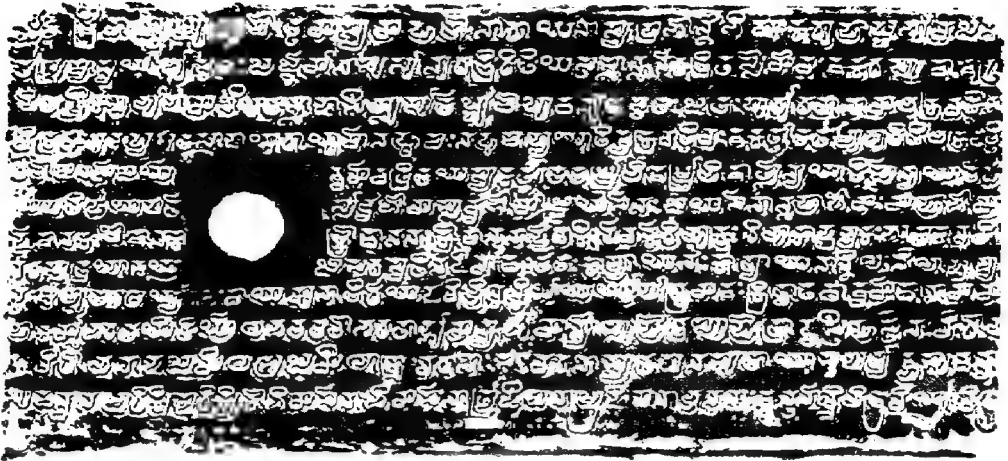
ధ్రువమగుచున్నది. కావున పరిశోధకు విషయమును జాగ్రత్తగా పరిశీలించి నిర్ణయింప గోరెదను.

మఱియొక విషయము:— చరమ కాలమున విమలాదిత్యుడు అంతకుముందులేని తామ్రశాసనములు వెలయించుట, అందును ఆ రెండును అల్పకాలము లోనే వెలయించుట, ఆ రెంటి కాలమునకు మధ్య ఈతని సామంతరాజును శాసనమును వెలయించుటయు, ఈ దానశాసనములన్నియు, దండనాయకుడు, పడవాలు నడుపునాయకుడు, వంశప్రత్యక్షుడు దానప్రతి గ్రహీతులుగా నేర్పరించుట గమనింప, ఆ సమయమున ఆ రాజ్య మందెంత అల్లకల్లోలము, రాజద్రోహములు సంభవించియున్నవో మాహింపశక్యముకాదు.

ము గి ం పు

ఏది ఎట్లున్నను విమలాదిత్యుడు—బహుస్వల్ప కాలమే రాజ్యమేలినను, అతని శత్రు వర్గము, అంశ్యమున దారాపుత్రుల పోరుగలిగియున్నను, గృహ చిచ్ఛిద్రములకు తాళజాలక అన్యమతోద్దిష్టమైన జైనసన్యాసియై ఆరోగ్యముచెడి మరణమందినను, దేశమునుమాత్రము సర్వసమర్థతతో ఆర్థిక, వాణిజ్య, వాగరికతా సంస్కృతులలో దీర్చిదిద్దిన కార్యధురంధరు డని చెప్పక చెప్పుచున్నది.

నేర్పియు నేఱక నొనరించిన దోషము లేవని గమనించిన పాశకులు, పండితులు, విమర్శకులు, అధి మానులు తెలిసిన విషయబోధ గావించుకొని కృత మంతకాంజలినొందునని విన్నవించు కొనుచున్నాను.

మొదటి తేకు — రెండవ పుట

1. శ్రీధామ్యః పురుషోత్తమస్య మహతో నారాయణ
ప్రభో వాఙ్మీ వంకరుహో దృభూవ జగ
2. త సప్తా స్వయంభూ సతతః జజ్ఞే మానవసూను రత్రి
రితి యస్తస్మాన్మనే రత్రి తస్మిమో వంశకరస్సుధాంశు రు
3. దిత శ్రీకణ్ఠ చూడామణిః||¹ తస్మాదాసీత్పు (1) సూతేబ్బుఁధో
బుధమత సతతః జాతః పురూరవానామ చక్రవర్తిః స
4. విక్రమః||² గద్య తస్మాదాయు రాయుషోనమాషః సహస్రా
ద్యయాతి శృక్రవర్తిః వంశకర్తా తతః పురురితి చక్రవర్తిః
5. తతో జనమేజయోశ్వమేధత్రయస్యకర్తా తత్రాచిక
త్వాచికాత్వైస్యయాతి స్పైస్యయాతీ హః
6. యపతి హోయతే స్సాన్వభౌమ స్సాన్వభౌమాజ్జయ
సేనః జరుసేనాన్వభౌమః మహాభౌమా
7. ద్దైశానకః దో(2)శానకో త్కోధాననః క్రోధాననాద్దేవకిః
దేవకేరిచుకః రిచుకాదృకుకః భు(3)కుకా న్మతి
8. సరస్వత్రయాగయాజీ సరస్వతీనాథః తతః కాత్యాయనః
కాత్యాయనాన్మీలః నీలాద్దుష
9. స్తః స్త(4)త్పుతః||³ ఆయ్యాః | గంగాయమునాతీరే యదవిచ్ఛిన్న
న్నిఖాయుయాపాన్మమశః క్రి(5)త్వాతధాశ్వమేధాన్నామ మ
10. మహాకర్మా భరతయతియోరభత||⁴ తతోభరతాద్భూమస్య భూః
మన్యో స్సుహోత్ర స్సుహోత్రా దధస్తీ హస్తీహస్తినః విరోచ

11. నః విరోచనాదజామిల (6) అజమిలాత్పంవరణః సంవరణాన్య (7)

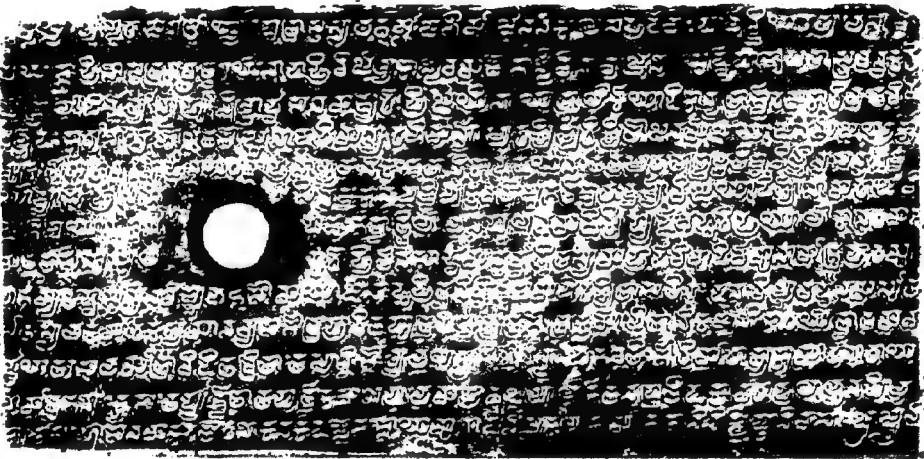
తవనన్ముతా యాస్తవత్యాశ్చ సుధన్వా

12. సుధన్వన్ (8) పరీక్షి త్పరీక్షితో భీమసేవః భీమసేనాత్పదీపన త్ర

దీపనాచ్ఛన్తనుః శృన్వన్ (9) వన్వోవ్యి (10) చిత్రవీర్యకాః విత్ర (11)

చ|| 1. శా. వి. 2. అనుష్టుప్ 3. గద్య 4. ఆర్య.

సవరణః—(1) దాసీత్పునూతే=దాసీత్పునూతే (2) దోశానకో=జశానకో, (3) భుక్షుకా=బుక్షుకా, (4) స్తత్పుతః=తత్పుతః, (5) క్రిత్యా=కృత్యా (6) దజమిల=దజామిలః (7) వరణాన్య=వరణాన్య (8) సుధన్వన్=పరీక్షి=సుధన్వనాత్పరీక్షి (9) శృన్వన్=శన్వన్, (10) వ్యిచిత్ర=వ్యిచిత్ర, విత్ర=విచి.

రెండువేళకు - మొదటిపుట

13. త్రవీర్యకా త్పాన్దరాజః||⁶ ఆర్యకా | పుత్రాస్తన్యచధమ్మకజ భీమా

జాన నకుల సహదేవాః పంచేన్ద్రియవత్సవ మ్యా వ్యి

14. షయగ్గోహిణాన్త్రతః||⁶ వృత్తం| యేనాదాహి నిజిత్య కాన్దవ

మధోగాన్దీవినా వజ్జిణాం యుద్ధే పాశుపతాస్త్రవన్ద(1)కరి

15. పోశ్చాలేభిదైత్యాన్యపూ నిన్దార్దాన్సనమధ్యరోహి జయినా

యత్కాలి (2) కేయాదికాన్దత్వా నైవర మకారి వంశ విధి

16: విచ్చేదః కురూణాం విభోః||⁷ తతోజానా దభిమన్మ్య రభి

మన్యో పర(3)క్షిత్పరీక్షితో జనమేజయః జనమేజయా క్షే

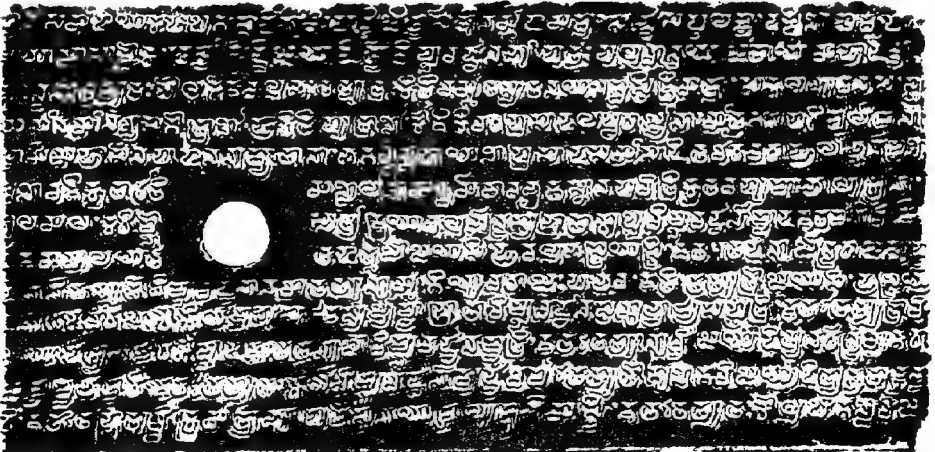
17. ముకః క్షేముకాన్దరవాహనః సరవాహనాచ్ఛత్రానీకః శతానీకా

దుదయనః తతత్పరం తత్రభృతి ష్వచ్చిన్న సన్తానే ష్వ

18. యోధ్యా సింహసనేకాన్తపస్త్రి చక్రవత్తి (4) మ గతేషు తద్వంశ్యే
విజయాదిత్యో నామ రాజా వి
19. జగీషయా దక్షిణావధం గత్యా త్రిలోచన పల్లవ మధి
క్షిప్య దైవదురీహయా లోకాన్తర మగ
20. మత్ తస్మిన్సంకులే పురోహితేన సాక్షాత్ మన్తస్వత్త్వి తస్య
మహాదేవీ ముదివేము నామాగ్రహార ము
21. పగమ్య తద్వాస్తవ్యేన విష్ణుభట్ట సోమయాజినా దుహితృ
నిప్తి (5) కేష మభిరక్షతానతి నన్దనం విష్ణువర్ధకాన మనూత
22. జాతస్యపకుమారకస్య మానవ్యసగ్రత హరితి పుత్రాది స్వక్షేత్ర
గ్రేత క్రమోచితాని కమ్యూణి కారయిత్వా త మవ
23. ద్మయత! సవ మాత్రా విదిత వి (6) తాంత సన్నగ్గత్య చలుక్య గిరౌ
నన్దా భగవతీ గౌరీ మారాధ్య కుమార నారాయ
24. ■ మాతృగణాశ్చ (7) సంతస్యక శ్వేతాలపత్తైక శంఖ పంచ
మహాశబ్ద పాలికేతన వ్రతిభక్త్యా వరాహలా (8) చ్చనపెంచ్చ
25. కుంత సింహసన మకరతోరణ కనకదన్డ గంగా యమునాదీని స్వ
కులక్రమాగతాని నిక్షిప్తా నివ సాంబ్రా (9) జ్య చి

5. గద్య; 6. ఆర్యా. 7. శా. వి.

(1) వక్తృక-మన్తక; (2) త్కారి-త్కారి; ( ) పరక్షిత-పరీక్షి; (4) వత్తి-వత్తిక (5) నిప్తి
శేష-నిప్తిశేష, (6) వితంత-వృత్తాంత, (7) గణాశ్చ=గణాంచ (8) లాచ్చన=లాంచన, (9) సాంబ్రాజ్య=
సామాజ్య

రెండవతేకు — రెండవపుట

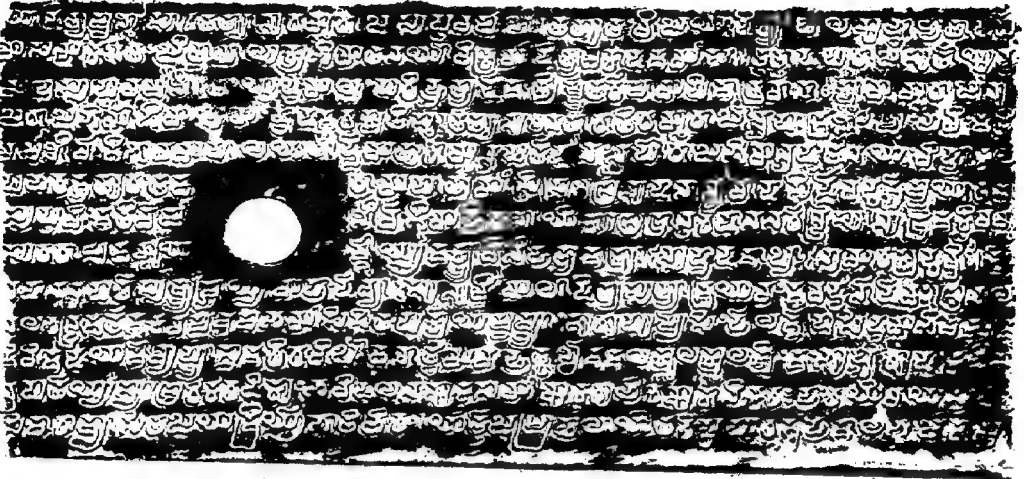
26. హ్నిన సమాదాయ కదంబ గంగాది భూమిసాన్నిజిత్య సేతు
సేతు నమ్మకదమధ్యం సార్థకానంతలక్షం దక్షిణావధం పా

సిరిపోడిపూన్ది తామ్రశాసనము

27. లయామాస॥8 శ్లోకం॥ తస్యావీ ద్విజయాదిత్యో విష్ణువర్ధన్
న భూపతః పల్లవాన్వయా జాతాయా మహాదేవ్యా
28. శ్చ నందనః॥9 తత్పుతః పా(1)లకేశివల్లభః తత్పుతః
కీర్తి(2)నమ్మా తస్యతనయః స్వస్త్రిమితాం పకలభువన సంన్మా
29. యమాన మానవ్యసగోత్రాణాం హరితిపుత్రాణాం కౌకికీ వర
ప్రసాదలబ్ధరాజ్యానాం మాతృగణపరిపాలితానాం
30. స్వామి మహాసేన పాదాన (3) సుధ్యాతానాం భగవన్నారాయణ
ప్రసాద సమాసాదిత వరవరాహాలాంఛనే క్షణ
31. క్షణ వశీకృతారాతిమన్దలానా మశ్వమేధావభృదస్నాన
పవిత్రీకృతపపుషాం చాఱ్యుకానాం
32. కుల మలంకరిషో స్సత్యాశ్రమవల్లభేన్ద్రస్య భ్రాతా
కుబ్జవిష్ణువర్ధన్వోష్టాదశ వషోణి వేంగీ
33. దేశ మసాలయత్. తదాత్మజో జయసింహవల్లభ
స్త్రయస్త్రింశతం | తదనుజేన్ద్రరాజ సన్త
34. దివాని తత్పుతో విష్ణువర్ధన్వోనవ | తత్సూనుమ్మౌంగీ
యువరాజః పంచవింశతిం తత్పుత్రో జయసింహస్త్రయో
35. దశ | తదవరజః కోకిలిష్ణుణ్మాసాన్ తస్య జ్యేష్ఠాభ్రాతా
విష్ణువర్ధన్వస్తముచ్చాట్య పస్త్రతీంశతం తత్పుతో వి
36. జయాదిత్య భట్టారకోష్టాదశ | తత్తనూజో విష్ణువర్ధన్వ
ష్ట్రీత్రింశతం | తత్సూనువ్విజయాదిత్య నరేన్ద్ర మృగరా
37. ■ శ్చాష్టచత్వారింశతం | తత్పుతః కలివివిష్ణువర్ధన్వోద్యద్వర్ధన్
వషం | తత్పుతో గుణగవిజయాదిత్య శ్చతుశ్చత్వా
38. రింశతం | తద్బ్రాతుర్విక్రమా(4)త్య భూపతే న్దనయ శ్చాలుక్య
భీమ స్త్రింశతం తత్పుతః కౌల్లభి గన్ద విజ

8. గద్య. 9. అనుష్టుపు.

(1) పాలకేశి=పులకేశి, (2) కీర్తి=కీర్తి, (3) పాదానను=పాదాను, (4) విక్రమాత్య=విక్రమాదిత్య.

మూడవతేకు — మొదటిపుట

39. యాదిత్య వృణ్మాసాన్ తత్సూను రమ్మరాజ స్సప్తవషాణి త
త్సతం విజయాదిత్యం బాలముచ్చాప్య తాడపా
40. మాసమేకం తంజిత్యా చాలుక్య భీమ తనయో విక్రమాదిత్య
ఏకాదశ మాసాన్ తత్తాడపరాజనుతో యుద్ధం
41. మల్ల స్సప్త వషాణి¹⁰ తం యుద్ధమల్లం పరిహృత్య దేశా
త్వీష్టేతరేహమపి శాతవానాం క్షౌ మమ్మరాజాను
42. జ రాజ భీమో భీమ స్సమా ద్వాదశ రక్షతిన్మ ¹¹ తత్సూను
రనతారాతి రమ్మరాజో నృపాగణిః పంచవంశతి
43. వషాణి వేంగీ భువ మసాలయత్ ¹² ద్వైమాతురోమ్మ స్సవతే
ద్వానం (1) స్సపోరాజ భీమస్సవతనయః విద్యాకలా
44. ప చర చతురంతరరా మసా త్సమాస్త్రిసః ¹³ అను దానార్హ
వా సీద్ధేవ దుశ్శేష్టయా తత
45. స్సప్త వింశతి వే (2) షాణి వేంగీ మహి రనాయకా ¹⁴ అత్రా
న్తరే దానసర్వేంద్ర మానుశ్చి (3) శక్తి వమ్మా
46. సురరాట్న (4) ధర్మా యశ్శౌర్య శక్త్యా వినిహత్య శత్రూన్
స్స (5) ద్వాదశాబ్దాన్ స్స (6) వరక్షదుర్విన్ ¹⁵ స్తై (7)
47. ప దానస్సవతే స్సాఫీక్యా (8) య్యా మహాదేవ్యాః మాను వ్వికమలా
దిత్య స్సత్వా శయ వంశవర్దన్ దేవః ¹⁶ అనలా
48. నలరన్ద్రగతే శకవషే వృషభమాసి సితపక్షే యష్షష్ట్యం
గురుపుష్పే సింహేలగ్నే వ్రసిద్ధ మభిషిక్తః ¹⁷ శ
49. విశదయశో వాస్త్వా స్సశరీర విబోధనాత్మ మహావాత్స
ణే శశలక్ష్మ లక్ష్మ లక్ష్మీం (9) శంభు భిక్షురుదాంకభీమ

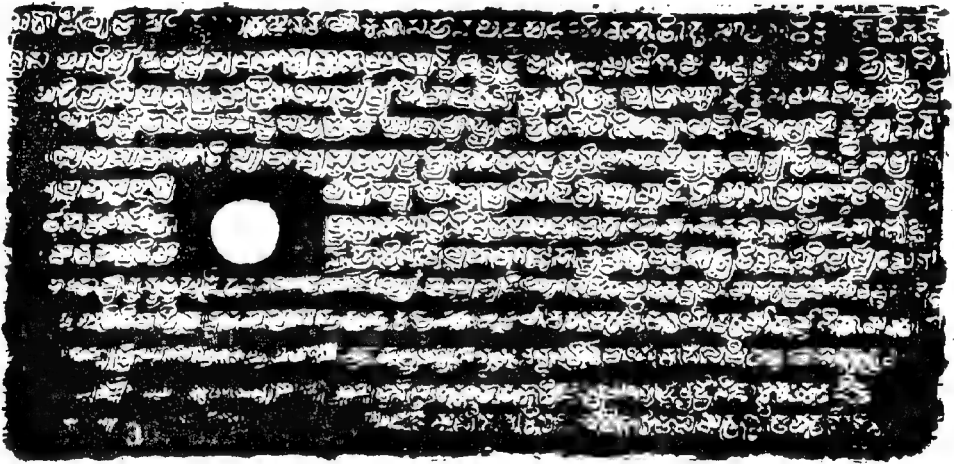
సిరిసోడిపూన్ది తామ్రశాసనము

50. స్వసతేమ్యుఁవ్య||¹⁸|| అరి కరటి కుంభ విదలన ముక్త సమాయుక్త
రుచిరముక్తానికరః హారయన యస్య ఔర

51. సిధారాధ్యసిత జయశ్రీ యో భాతి చిరం! యత్తేజప్ర
వలాయితరపుగృహ శాల (10) భంజికా.

10. గద్య. 11. ఇంద్రవజ్ర 12 అనుష్టుపు. 13. ఆర్యా. 14. అనుష్టుపు. 15. ఇంద్ర
వజ్ర. 16. అనుష్టుపు 17. ఆర్యా. 18 ఆర్యా.

(1) దానం=దాన (2) వేషాణి=వేషాణి (3) శ్రీ శక్తి=శ్రీశక్తి (4) రాట్నధర్మాః=
రాట్నధర్మాః, (5) స్వద్వాదశ=సద్వాదశ (6) స్వమరక్ష=సమరక్ష (7) సైన్య=కేసేయ,
(8) శ్వాయా=చార్యా, (9) లక్ష్మీం=లక్ష్మీం, (10) శాల=సాల.

మూ క వ తే రు — రెం డ వ పు ట

52. ఖరోఢీలు(1)తా పటన్తు పరజనవిరోకనానహనబద్ధ పటయన
భాతి||¹⁹ దుస్సాధనాధిక విరోధి గజే

53. వ్రంద సంఘట నిర్భేదతస్త్రిభువనాంకుశ నామయుద్ధే అనం
ల్పాన్నిజమజీగమ దుద్భృతం యో బహిష్వ సిం

54. హ పరిహసి పరాక్రమ శ్రీః! య స్సాన్వభౌమ ధరణీశ్వర
సీతకల్ప ప్రాఘూ న్నాకేభ మదస్తిక్త మహి వి

55. భాగః యస్తజ్జితానిలజవాశ్వ పహస్ర సంపాహ్వాహ్వాతా
హిత ఖరో(2)త శూలకోటిః||²⁰ ఆదౌ శంభు శిరో

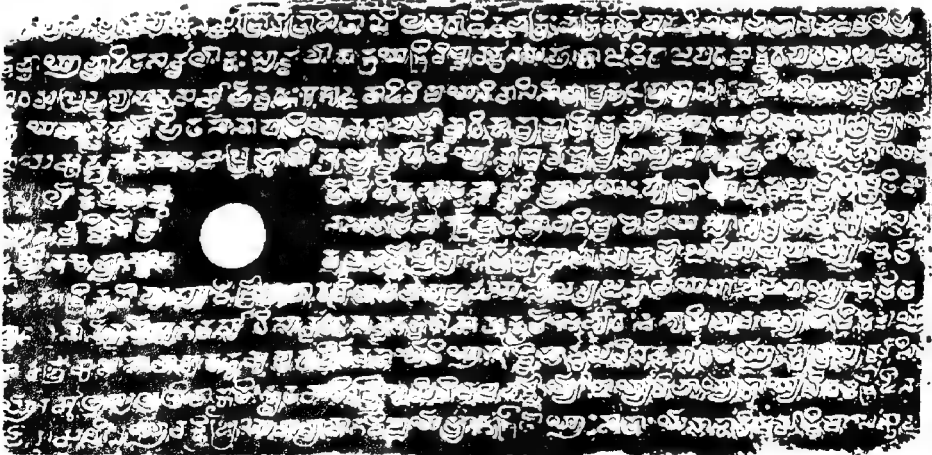
56. మణి స్వచ సుధామూతి స్ఫుడాంశు స్తత స్తద్వంశ్యేభరతన
తశ్చ విజయాదిత్య శ్చలుక్యాంకితః శ్రీ సత్యాశ్ర

57. య వల్లభ స్తదపిచ శ్రీ సర్వలోకాశ్రయో దేవో
ముమ్మడి భీమనామ స్వనతి య్యూక్ వం

58. శకత్వాభవత్ || 21 సారాస్త్వాదయన్తీ నిశిత వరశు
ధారాయ(3)మానా శకానాం లాటానాం గూజ్జాన్
59. రాణా మధ భవతి మన్హారిణీ వల్లభావా (4) శూరాన్వస్త్వా (5)
విధత్తే సుకృతివఖిలాన్తైర్వరమన్యాన్
60. విభీతాన్ కాష్ఠాన్స్తత్తప్తస్త్రి రివ నయతి రణే శౌర్యే సమ్మ
ద్వదీయా || 22 సవీర మకరధ్వజః మకరధ్వజయవ ధ్వస్త విగ్ర
61. హః గ్రహపతిరివాహితాన్దతమసావహర్షః హరేవ రాజకలా
ధరః ధరణీధరయవ రమారామాభిరామః రామ
62. యివ పరశుక్రియాసహః సహదేవయవ దేవాద్దయ్యన్ నవ్దనః
నవ్దనవిశేషయివాభిలషితఫలసముత్పదవిసహ
63. స్రః సహస్రాక్షోపచూనః మానవ్యసగ్రీతః గోత్రని(6)స్తారకః
తారకాధిపాన్వయవాద్ది(7)వృద్ధి నిశాకరః కరదీకృతావతి
64. వరంవరః వరనరసతి నికర ము(8)కుట తట ఘటిత మణిగణ కిరణ
పరికరిత సమర(9)ణిత చరణేన్ద్రవరః వర

19. గద్య, 20. వసంతతిలకం, 21. శా. వి 22. స్రగ్ధర.

(1) బుతా=బూతా, (2) శిరోకిత= శిరోంకిత (3) యమానా=యవానాం, (4) వల్లభానా= వల్లభానాం, (5) శూరాన్వస్త్వా=శూరాన్వస్త్వాన్. (6) గోత్రనిస్తారకః=గోత్రనిస్తారకః (7) వాద్ది= వాద్దిన్, (8) ముకుట=మకుట, (9) సమరణిత=సమరారుణిత.

నా లు గ వ తే రు — మొ ద టి పు ట

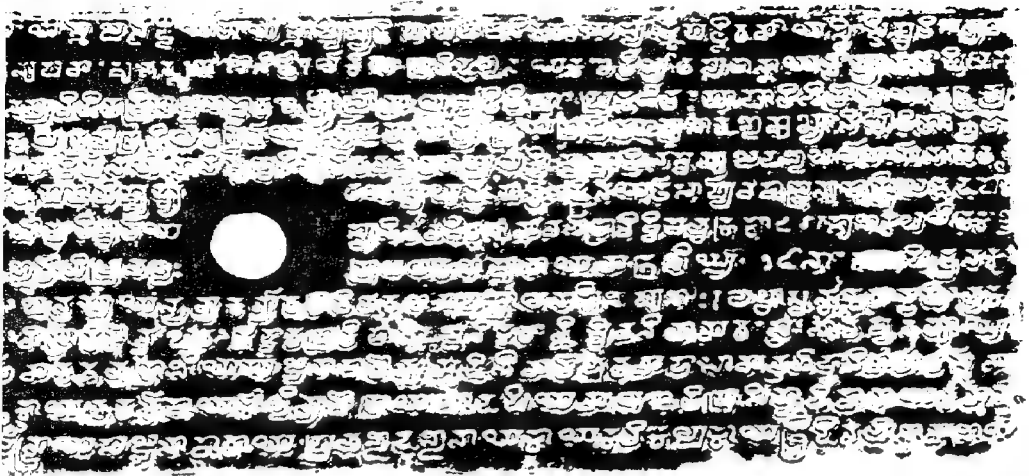
65. వరాహ లాంచునాలోకనమౌతావితాసితాఖిల ధరాధీశ
చక్రః చక్రవర్తి (1) పదవీ సముచితానేక ధవలద్వ

సిరిపోడిపూన్ని తామ్రశాసనము

66. శ్ర చ్చాయాచ్చాదిత సప్తకోలోకః స్వ(2)వ్యకోలోకశ్రయ శ్రీ విష్ణు
వద్దక్షాన మహారాజాధిరాజ (3) పరమేశ్వర పరమభట్టారక
67. పరబ్రహ్మణ్య పరమమాహేశ్వరః॥ గుద్దవాడి విషయనివాసిన్
రాష్ట్రకూట ప్రముఖాన్ కుటింబిన స్వవ్యక్ స్వమా
68. హూయ మున్త్రి పురోహిత సేనాపతి యువరాజ దౌవారికాధ్యక్ష
మిత్రమాజ్ఞాపయతి యథా॥²³ ఆద్యో య
69. స్వయమద్యభూవ పత(4)మబ్రహ్మణ్య పృజ్యన్దపో వీర్యాక్
నా స్వయస్వప్తమనందమభవ ద్వైమమ్మహత్తేనయత్
70. తస్మాల్లోక పితామహో విధిరభూ తస్మా న్మరీచ్యాదయః
పుత్రా యే దశ జజ్ఞిరే శ్రుతిమ
71. యా వచ్చక్సీనో మానసాః॥²⁴ తేషాంశేషతమో పశిష్య
ఇతి యస్పారున్దతిక్ముని ప్రస్థా
72. త్కున్ద్రిన ఇత్యభూదధవ తత్కొన్ద్రిన్యగోత్రే క్రమాత్ ।
సుద్ధాత్మో జని మల్లసాయ్యక్ ఇతి
73. యః పాత్రి(5)కృతోఘన్సుధీ శ్రౌతాచార విచారచారుహృద
య స్సృజన్య జన్మాలయః॥²⁵ బాదపయ్య ఇతి త
74. స్య న్దన్వో న్దన్వోపగత సూరిసున్దరః సున్దరత్వ సమతః
కృతోగ భూరంగభు(6)మివ వదాన్యతాధికః॥²⁶ యో
75. వాక్ శ్రీముఖచారురత్నముకుర శ్రీ రేవకాంబేతి యో
సాధ్వీ సార్దజనీన కమ్మకారతయోః పుత్రస్సమాసీధు
76. యో । మ్మూల్ల సృల్లలితాకృతిః కృతమతిః శ్రీభామినీ వల్లభ
శ్చాయోకదాయ్యక్ పిచాయ్యక్కాయ్యక్నిరత శ్రీ దీన
77. చిన్తామణిః॥²⁷ యోవక్తిజ్ర(7)యమన్య నాగవిషయే త్యాగా
శ్రితో యాః సతాం యేనాకారిశమాశిషా సముద

23. గద్య, 24 శా. వి. 25. శా. వి. 26. రధోద్ధితం, 27. శా. వి.

(1) పత్తి=పత్తిక్, (2) స్వవ్యక్=సవ్యక్, (3) రాజాధిరాజపరమేశ్వర=రాజాధిరాజరాజ పర
మేశ్వర, (4) పతమ=పరమ, (5) పాత్రికృతోఘన్సుధీ=పుత్రకృతోఘన్సుధీ (పుత్రి—ఇకారము కొట్టి
వేసెను.) (6) భుమివ=భూమివ, (7) యోవక్తిజ్రయ=యోవక్తిజ్రయ.

నాలుగవ తేకు — రెండవ పుట

78. యా యస్మజ్నై ద్ద్వీయతే! యస్మాద్విభూతి పావదోష నికరా
యస్మాత్కవత్తి (1) రమా యస్మిప్తిష్వతి సత్యమ
79. త్యనువమం శుంభద్యణాం (2) బుధోనిధా ||28|| తోకే సంప్రతి
దన్దనాయక ఇతిఖ్యాత స్సతాన్నాఃకప్యధారోపి జగ
80. జ్వనస్య విదిత శ్రీ సజ్జనాధార ఇత్యోజో మల్ల ఇతి ద్విషాం
ప్రకటితః పాపాతి భీతోపి యశ్వత్రక్షా
81. త్రకలతచిత్రతిలక గైవేయక చేదకః ||29|| సత్యాశ్రయ
ప్రహిత దారుణ దన్ద ముఖ్యా నీలోరితాః కృత త
82. యామధిపే నయనా నిష్కన్దకీక్రితి (3) రవద్యోత రాజ్యలక్ష్మీ
సన్యామిన స్వభుజ దన్దబలే నయేనా ||30|| చ త సృ
83. భిరుపథాభిక్కు ద్యోతయస్య బుద్ధిః పరిషదినయతే
సాప్యేవ శాస్త్రాను శాస్త్రీ జగ దపార
84. విబోధంతి ష్వతే యన్యనీతే వధి రణ మవభేత్తా విద్ధి
ష చ్ఛ (4) క కూటం ||31|| గుణక బలిత కాన్దా
85. శృన్ద రోచిత్రచన్దః ప్రబల రణమురాయా మగ్రణీ
య్యా భటానాం సురపితృనకు
86. రుంబ వృష్ణకయ వృష్ణ కవ్యే రతివివరణ వద్మాక్ష్ణాలనా
క్షీణపూణః ||32|| లబ్ధా వృష్ణణ కరంక పించు కర (o)
87. కం విస్తారికో వ్యాంబరం శ్రీద్వార ప్రతిహార దన్ద నికరాం
(5) మ్ని ష్వీవనీ చామరం స్తంభావేష్టన తూయ్య
88. హేమకశచ్చత్రాణి యస్సజనాధారో ముమ్మడి భీమతో
భృతమహాపామన్తచిహ్నానిమత్ ||33|| తస్మై నమ

సిరిపోడిపూన్ని తామ్రశాసనము

89. దృక్తాయ కృతక్లేశాయ కౌవిద్య గోత్రాయ బాదసేయ

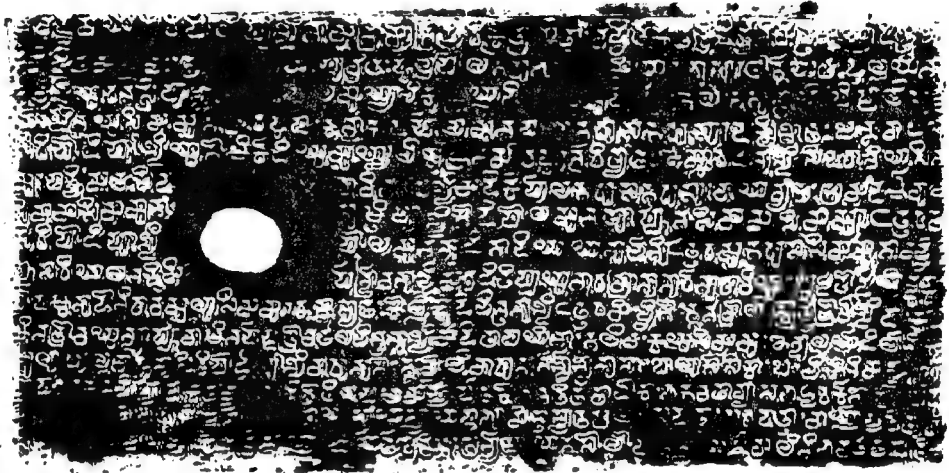
మల్లశతి వ్రసిద్ధా భిదావాయ కమ్మద్య

జేన్దాయ సజ్జనాధారాయ వ్రచణ్డదణ్డనాయకాయ

కవికల్పకాయ శ్రీదీనచిన్తామణయే

(1) కవత్తి=కవద్దీక్షి, (2) కుంభద్యణం=కుంభద్యణాం, (3) కిత్తి=కృతి, (4) పచ్చల
పటాక, (5) స్విష్టివ=స్వీవ.

28. శా. వి 29. శా. వి. 30. వసంత తిలకం 31. మాలిని 32. మాలిని, 33. శా. వి.

అ యి ద వ తే కు — మొ ద టి పు ట

91. భవద్విషయే సిరిపోడిపూన్ని నామగ్రామోగహరికృత్య మత్సంవద్దికత
కృతక్లేశికత్య విమిత్తి (1) మయాదత్తమి

92. తి విదిత వస్తునః| అప్యవధయః పూర్వతః దుల్లపాలగరు సునగుమి
యగరుసు| ఆగ్నేయతః దుల్లయి (2) నా

93. గలేడియు రణపిపూన్ని తాకడపాల ముయ్యాలికుట్రు యాడిగ
సత్రము పాగుకాన వెలగగున్దయిం బిప్పని గున్ద

94. యిం జినయు సీమముగా మారట్టదాంక ద్దాకడ పాలమున
పాలగరువగరుసు| దక్షిణతః జన్నవాటియు

95. సిరిపోడిపూన్నియు గోతీకెడియు ముయ్యాలికుట్రున మారట్టం|
నైరిత్యతః ఇమ్మార్ట మన్ని సిదరావియసీమ

96. ము| పశ్చిమతః సిదరావియన్ని మడికి పాలగరుసు| వాయు
వ్యతః అమడతేపుల

97. సీమము సీమము గాంగుత్తి పూన్నిగోడి పాలమున తూర్పున
సీమము సీమము| ఉత్తరత (3)

98. సిరిపోడిపూన్ని పొలమున మడిగాడియ యను చేవి
ఉత్తరము గరునసీమముగా వచ్చి రే
99. స్త్రీ పరియల నడిమి పెన్దోవనున్ది మరడి తిప్పయ్య వారమాను
మ రేను రావియు బుట్టతోడి యిన్దుపు
100. పొడలును డొన్ని రావములు సీమము| ఈశాన్యతః కొల్మికుడి
చిన్ననుండి ఉత్తరమిచ్చి గొంగ్గన ప్రోలిం క్రొత్త తోలిన్ది దాంక బా
101. తీన తోవయు మ్దాపుణ్ వాతీన పెద్దతోవ తల చిన్న మున్ది
మేడి తావయిగాంగలి వంకయు సీమము| ఇన్దుల యేడిలోని కు
102. ట్టులు దుల్లవారును సిరిపోడిపూన్నివారును గొంగ్గన ప్రోలివారును
నెన్నేన్దిను పొంబాలుసేసి కాంబంచి కొనిమన్దు| అ
103. స్వపరి నకేనచిద్బాధ కత్తవా యఃకరోతి సవంప మహా
పాతకో భవతి తథా చోక్తం వ్యాస భట్టారికేవాపి |⁸⁴ బహు
- 104 భిష్వసుధాదత్తా బహుభిశ్చానుపాలితా యస్య యస్య యదా
భూమి స్త్య...నలం |⁸⁵ న్వదత్తాం వరదత్తాం వా యో హరేతు వ
105. సున్దరాం...ప్తిం వషా సహస్రాణి విష్ణాయాంజాయతే క్రిమిః |⁸⁶ అన్యే
షాం యశనో లోభాత్ స్యయశో మోషీభవత్ తదా త్రి

34. గద్య. 35. అనుష్టుపు. 36. అనుష్టుపు.

(1) నిమిత్తి-నిమిత్తే, (2) దుల్లయి=దుల్లయు.

అ యి ద వ తే కు _ రె ం డ వ పు ట

106. యాన్య ధమ్మన్తు పాలయేనదపాలయేత్ ||⁸⁷ పన్నమవషా వద్ధానే
మీనమాసే దత్తస్యాన్య శాసన్యం శ్రీ దన్దవాయకరితి
107. శ్రీ జోగినాయకః ||⁸⁸ ఆజ్ఞప్తి వ్యవకామో రాచియ పెద్దేరి తనయ
భీమనభట్టః కత్తేయోషా కావ్యానామగి శాసనలేఖకః జోన్పా
108. చాయ్కః.

37. అనుష్టుపు. 38. దావకాలము. 39. శాసనకర్త. 40. లేఖకః.

షరా:—ఈ ముమ్మడి భీమ విమలాదిత్యునిచే అన్నమ వర్ష సింహ మానమునందు ((కీ. శ. 1018 సెప్టెంబరు) వజ్జియ ప్రెగ్గడకు దానమిచ్చిన 'రణసింహాన్ని'—ఈ సిరిపోడిపూన్నికి సరిహద్దు గ్రామమని ఋజువైనది.

ఇవిరెండును తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో ఆలమూరు తాలూకాలోనివే.

1. సిరిపోడిపూన్ని=చిలకలపూడి. 2. రణసింహాన్ని=నవాబుపేట.

మృత్యోర్నా

శ్రీ నూతలపాటి గంగాధరం

సరే,

నీ మాటకే వస్తాను !

ఈ పాత్రను పగలేసి

ఈ యాత్రను తగలేసి

దీపాన్ని మలిపేసి

దేశాన్ని వదిలేసి

ఎక్కడికి వెళతావు?

ఎక్కడికి వెళ్లినా

ఈ అప్పులు నిన్ను వదిలవు

ఈ దెప్పులు మానవు

ఈ కలత మారిపోదు

కన్నీళ్లు ఆరిపోవు

నీ నీడ నిన్ను వదిలిపెట్టదు.

గుండెలో చెమ్మ ఉన్నంతకాలం

చుట్టూ అప్పులు ఉండకపోవు

కండలో బలం ఉన్నంతకాలం

దెప్పులు రేగక మానవు

బ్రతుక్కి ఒక ఆశయం ఉన్నంతకాలం

వెనక కలత మెదలక పోదు

కంటి చివర కరుణ ఉన్నంతకాలం

కన్నీళ్లు తిరుగక పోవు

నీలో దీపం వెలుగుతున్నంతకాలం

నీ వెంట నీడ ఉండక పోదు.

మట్టినుండే పుట్టింది మాణిక్యం
బురదనుండే విరిసింది పంకజం
మట్టినుంచి పుట్టిన మనం
మణిదీపాల్లా ప్రకాశించాలి.
పంకంనుంచి పుట్టిన మన బ్రతుకులు
వద్దాల్లా విరిసి పరిమళం వెదజల్లాల్లి.

నిరాశతో ఉమారుమని కూలబడితే
మళ్ళీ నరకంలోకే నీ పయనం.
ఈ దారి వద్దనుకుంటే
గోదారే శరణ్యం.

నీ కంటే తక్కువ వాళ్ళున్నారు
వాళ్ళా బ్రతుకు తున్నారు
వాళ్ళంతా నీతో నడవాలి.
నీకంటే అధికులున్నారు
నువ్వు వాళ్ళతో పోటీపడాలి.

కంటిలో నలుసు పడిందని
కంటినే పొడుచుకుంటామా ?
పంటికి రాయి తగిలిందని
పరమాన్నం పారేస్తామా?
పురుగు అడ్డు వచ్చిందని
పువ్వును వాసన చూడ్డం మానేస్తామా?
చెయ్యి కాలిందని
పొయ్యిని ఆర్పేస్తామా?
నుయ్యి దూర మని
నీళ్ళు త్రాగడం మానేస్తామా?

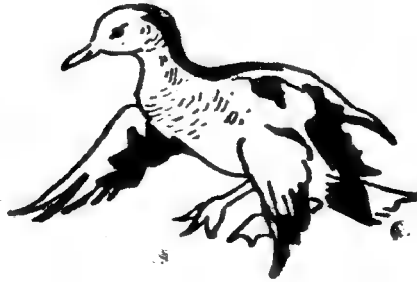
మంచి ఉన్నచోటే చెడ్డ ఉంది
పంట ఉన్న చోటే కల్ల ఉంది
కష్టం వెనకే సౌఖ్యం ఉంది
ఈ అమావాస్యే నిజంకాదు
పున్నమి వచ్చి పువ్వులు పూయకపోదు.

మృత్యోర్మా

శిలను ఉలితో మలిస్తేనే
శిల్ప మవుతుంది.
నేలను పదునుచూచి దున్నితేనే
నిండుగా పండుతుంది.
పూలను నూలుతో గుచ్చి కూరిస్తేనే
మాల అవుతుంది.
అగ్నిలో కాల్చి కొట్టితేనే అవరంజి
ఆభరణ మవుతుంది.

బాధల పాదుల్లోంచే
సౌఖ్యం విత్తులు అంకురిస్తాయి.
రేపు సుఖించడానికి
ఇవాళ కష్టపడాలి.
రేపు జీవించడానికి
ఇవాళ మృత్యువునైనా ఎదుర్కోవాలి.

ఆధునిక నవల : అధీరనాయకుడు

(శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం)

క్రథకూ కావ్యానికి నాయకుడు ఉంటాడు. కావ్య భేదమైన నవలలోనూ నాయకుడు ఉంటాడు. సాంప్రదాయికంగా నాయకుణ్ణి ధీరోదాత్తుడు, ధీరలలితుడు, ధీరశాంతుడు, ధీరోద్దుతుడు అంటూ కావ్యంలోని రసాన్నిబట్టి, సాత్రగుణగణాల్నిబట్టి విభజించారు. ఇందులో నాయకుడికి 'ధీర' లక్షణం సామాన్యమైనదిగా గ్రహ్యం. ఇంగ్లీషులో వాయకుడు, 'ధీరుడు' అన్నరెండు పదాలకూ అభేదాన్నే పాటిస్తూ, 'హీరో' అన్నారు. నాటకేతిహాసముల తర్వాత పుట్టిన ప్రక్రియ అయిన నవల. జీవితాన్ని విస్తృతంగా, విపులంగా ప్రతిబింబిస్తూ వచ్చింది. నాటకేతిహాసాల్లో కేవలం రాజు, తత్తుల్యుడూ మాత్రమే నాయకుడుగాఉంటే నవలలో సామాన్యుడు నాయకుడయ్యాడు. సామాన్యుని సాంఘిక జీవనం, సాంసారిక జీవనం, ఆతని కష్టసుఖాలూ ఇతివృత్తం అవుతూ వచ్చాయి. కాని ఈ సామాన్యునిలోనూ 'ధీర' గుణం ప్రధానంగా కనిపిస్తూనే ఉంటుంది. వీరేశలింగంగారి 'రాజశేఖరుడు' మొదలుకొని ఉన్నవారి 'రామదాసు'గాని, విశ్వనాథవారి 'ధర్మారావు'గాని ధీరగుణం కల్గిఉన్న నాయకులే. ఆంగ్ల సాహిత్యంలో డిక్కెన్స్, హార్టీల నవలల్లో పేదవారి జీవితం, కడగండ్లు, సాంఘిక దురవ్యాయం విస్తృతంగా చిత్రింపబడినా, ఆ నవలల్లో నాయకులు కూడా 'ధీర'గుణం కలిగి ఉన్నవారే. ఎదురైన విషమపరిస్థితుల్లో నిలిచి, సాధించి, జయించి బయటపడినవారే. అలా బయటపడక ఒకవేళ మరణించినా 'ధీర'గుణాన్ని నిలుపుకున్నవారే. షేక్స్పీయర్ షిషాదంతనాటకాల్లోలాగా. లేక సోతే దృఢమైన వ్యక్తిత్వాన్ని నిరూపించుకున్నవారే. ఇలా ధీర నాయక లక్షణం నవలల్లో పాధారణంగా కనిపిస్తూనే ఉంటుంది. అందుకు విరుద్ధంగా 'అధీరు'

డైన నాయకుణ్ణి చిత్రించిన ఆధునిక నవలల్ని గురించే యీ ప్రస్తావన. ఇంగ్లీషులో అధీరుడైన నాయకుణ్ణి 'అంటి—హీరో' (anti-hero) అని వ్యవహరిస్తున్నారు.

తెలుగు నవలల్లో అధీర నాయకుణ్ణి చిత్రించిన మొదటినవల విశ్వనాథవారి 'చెలియలికట్ట'. ఇందులో రంగారావు నాయకుడు. వదినోగరైన రత్నావళిని లేవదీసుకొనివెళ్ళిపోతాడు. అతనిలో మొదట్లో కనిపించే సాహసం, క్రొత్తబావల తాలూకు చైతన్యం తర్వాత కన్పించదు. అది కేవలం యౌవనోద్వేగం తాలూకు ఆభాసమే తప్ప వ్యక్తిత్వ లక్షణం కాదని తర్వాత రుజువువుతుంది. ప్రేమనుగూర్చి, వ్యక్తిస్వేచ్ఛనుగూర్చి అతడు అరుపు తెచ్చుకున్న క్రొత్త ఊహలకు అతని వ్యక్తిత్వంలోగాని, బుద్ధి నైశిత్యంలోగాని ఆధారమూ, అలంబనమూ లేవు. అందుకే సాహసం చేసిన తరువాత కర్తవ్యం తెలిసి మూఢునిలా ప్రవర్తిస్తాడు. ఈ నాయకుని అధీరతకు ప్రతిగా నాయక రత్నావళిలోని ధీరత్వము, బుద్ధి నైశిత్యమూ వికాసంచెంది ప్రకాశిస్తాయి. రత్నావళి వ్యక్తిగా స్వధమ్మాన్ని త్వరలో నిర్ణయించుకొంటుంది. ఆమెలో స్వధర్మపరిణామం వైరాగ్యంగా, నిస్సంగత్వంగా పర్యవసేస్తుంది. రంగారావుకి ఈ ఆధ్యాత్మిక యాత్రతో సంబంధం లేదు. యాంత్రికంగా నైమిత్తిక జీవితం గడుపుతూ ఉంటాడు. కాని ఈ అధీర నాయకునిలో మనం ఏవగించుకోవలసిన గుణాలేమీ కనిపించవు. రంగారావు దుష్టుడు కాదు. సోమరికాదు. కఠినమనస్కుడుకాదు. వ్యసనలోలుడు కాదు. సగటు 'మనిషి.' క్రొత్త ఆలోచనలు చేసి, క్రొత్తపుంతలుతొక్కి కర్తృత్వం వహించే శక్తి

యుక్తులు అతనిలో మృగ్యం. కాని భీరువుమాత్రం కాదు, మనం జాలిపడవలసిన పాత్ర. మొట్టమొదట అతనుచేసిన సాహసం ఒకతాత్కాలిక ప్రేరణమీద జరిగింది. కొన్ని సూతన సిద్ధాంతాలు, పుస్తకాల్లో చదువుకొన్నవి, ఆ ప్రేరణకు కారణమయ్యాయి. తర్వాత ఆ సిద్ధాంతాల లోటుపాట్లను గూర్చి అతను పట్టించుకోనేలేదు. జీవితానికి తల ఒక్కాడు. ఇలా బాహ్యప్రేరణకు ఒక్కదెబ్బతో లొంగిపోయి, దాన్ని ఏవిధంగానూ స్వధర్మంతో సమన్వయం చేసు కొనే వెరవులేక, అర్థశూన్యమైన నైమిత్తిక జీవితం వెళ్లుబుచ్చడమే రంగారావు అధీర లక్షణం. ఇందుకు భిన్నమైన ధీరత మనకు రత్నావళిలో కనిపిస్తుంది.

కాల్పనికవాదం (Romanticism) మన సాహిత్యాన్నీ, చదువుకున్న యువతీయువకుల జీవితాన్నీ ప్రభావితం చేస్తున్న రోజుల్లో అది సంఘ సంస్కరణోద్యమంతో, స్వాతంత్ర్య స్వదేశీ ఉద్యమాలతో, హైందవ వ్యవస్థా పునరుద్ధరణోద్యమంతో భిన్న రీతుల్లో మేళవింపై సాక్షాత్కరించింది. కాల్పనిక వాదల తాలూకు ప్రేమానుభూతిని వ్యక్తిస్వేచ్ఛనూ సంఘసంస్కరణతో ముడిపెట్టి తీవ్రమైన కలవరం పుట్టించినవాడు చలం. కాల్పనికవాదాన్ని హైందవ వ్యవస్థా పునరుజ్జీవనోద్యమంతో ముడిపెట్టినవాడు విశ్వనాథ. ఎవరి వెంటే వారి కానందం. చలం యొక్క స్వచ్ఛంద ప్రేమ సిద్ధాంతాన్ని వరాహం చెయ్యడానికిగా విశ్వనాథ వ్రాసిన నవల 'చెలియలికట్ట'. ఈ నవలలో వివాహ వ్యవస్థయొక్క పారమార్థిక ప్రయోజనాన్ని, నిరూపించడం కంటే స్వచ్ఛంద ప్రేమసిద్ధాంతం యొక్క వైఫల్యాన్ని చిత్రించడమే ధ్యేయం. సాధారణంగా ఒక దృక్పథాన్ని లేక సిద్ధాంతాన్ని నిరూపించేందుకు ఆలంబనంగా కథగాని కావ్యంగాని వ్రాయబడతవి. సిద్ధాంత దృష్ట్యా వ్యక్తికి ఏవి ఉత్కృష్ట గుణాలుగా పరిగణింప బడు తున్నాయో ఆ గుణాల్ని ప్రకాశింప జేసేందుకు ప్రధాన పాత్రల్ని తీర్చిదిద్దడం జరుగుతుంది. అందు వల్ల సాహిత్యంలో కథానాయకులందరూ ఆయా

విధాల్లో రులుగానే రూపొందుతారు. ఇది సాహిత్యంలో పూర్వంనుంచీ జరుగుతున్నదే. కాని దృక్పథాలు, సిద్ధాంతాలు, వాదాలు (isms) అనేవి సమాజంలో ఉద్బుతప్రచారంలో ఉన్నప్పుడు అవి వ్యక్తికి జీవితాన్ని దిద్దుకోవడానికి సహాయకారులుగాకాక వ్యక్తిని ఆకర్షించే, పట్టిపీడించే మోహినిపీశాచాలుగా తయారైన పరిస్థితి ఏర్పడుతుంది. ఈ సిద్ధాంతాలూ వాదాలూ ఇటు సంప్రదాయంనుంచీ వచ్చినవైనా, అటు సంస్కారంనుంచి వచ్చినవైనా వ్యక్తికి, వ్యక్తి సుఖానికి, ధర్మానికి నీటితో సమన్వయం కుదరక పోవటం జరుగుతున్నది. అలాంటి పరిస్థితిని వ్యక్తం చెయ్యడంలోనే అధీరుడైన నాయకుడు సాహిత్యంలో సాక్షాత్కరిస్తున్నాడు. సంప్రదాయానికి, సమాజానికి ఎదురుతిరిగి కాల్పనికవాదసౌందర్యానుభూతిలో, వలపుమత్తులో స్వచ్ఛందంగా జీవితాన్ని తీర్చిదిద్దు కునే నాయకానాయకుల్ని చలం సృష్టించాడు. అలాగే సంప్రదాయాన్ని సమర్థిస్తూ దానికి ప్రాతినిధ్యం వహించే మంచివెడూ పాత్రల్ని విశ్వనాథ సృష్టించాడు. కాని అటు సంప్రదాయంనుంచీ వెబ్బె, ఇటు స్వచ్ఛందంగా జీవించలేక, ఎటువంటి వికాసమూ తేకుండా బ్రదుకుని స్తబ్ధంచేసుకున్న అధీరుడు రంగారావు. రంగారావు సిద్ధాంతాలతో పోరాటంనుంచీ విరమించుకున్న వ్యక్తి. అటువంటి పాత్ర విశ్వనాథ నవలల్లో అతనొక్కడే! మారుతున్న సమాజంలో అధీరత అతని విశిష్టత.

బెంగళీ రచయిత శరచ్చంద్రుని నవలల్లో సంప్రదాయంనుంచీ బయటపడనూలేక, అందులో యిముడనూలేక సుఖానికి మనశ్శాంతికి ధూరమై బాధపడి కృశించే అధీరపాత్రలు ఎన్నో కనిపిస్తాయి. కాని వాళ్లలోని అధీరతనూ, స్తబ్ధతనూ, అత్మ వివాశాన్నీ అమాయకత్వంగానో, మంచితనంగాగో, లేక భావనాత్మకప్రేమకోసం త్యాగంగానో తోపింపజేస్తూ, దాన్నీ ఒకరకం ధీరత్వంగా నిరూపించే ప్రయత్నం చేస్తాడు రచయిత. అందుకే ఆ నవలల్లో స్పష్టత లోపించి, పాత్రల్లో మూగబాధ కనిపిస్తుంది. నిజానికి అది వాళ్లలోని అధీరత.

గోపీచంద్ 'అనమర్దుని జీవమూత్ర'లో సీతారామయ్య మంక అధీరనాయకుడు. తండ్రినుంచీ సంక్రమించిన వారనత్వం బరువుతో జీవితపరిస్థితుల్ని ఎదుర్కొనే వెరవులేక, తనకు కావలసినదేమిటో తనకే తెలిక మనోవైకల్యానికి లోనై అధీరుడుగా అస్తమించిన విషాదచరిత్ర సీతారామయ్యది. హేతువాద సిద్ధాంతాలకూ స్వేచ్ఛార్పణతోనిండిన ఊహలకూ అనుగుణంగా జీవితం ఉండాలనే తాపత్రయం అలా లేదనే నిస్పృహ, సీతారామయ్యలోని అధీరతా లక్షణం.

విశ్వనాథశాస్త్రి 'అల్పజీవి'లో సుబ్బయ్యకు మనుష్యులంటే భయం. అతని పిరికితనానికి చిన్నతనంలో ఒకానొక సంఘటన కారణం. ఆ సంఘటన మనస్సుమీదనేసిన ముద్ర కారణంగా సుబ్బయ్య మనుష్యులతో వ్యవహరించే విధానమే ఒకతీరుగా రూపొందింది. ఎదుటివారెవరైనా ఎంటివారైనా అడ్డుచెప్పకుండా ప్రవర్తించడంలో ఉన్నభద్రత అందులో మూల సూత్రం. పరిస్థితులు విషమించి, ఈ విధానం అతనికి పనికిరాకుండాపోయినప్పటి వీరప్పీ, సుబ్బయ్య భయం పరాకాష్ఠ చెంది, ఒక్కసారిగా పొంగివల్లాడిన సెలలా, అంతర్హితం అయిపోతుంది. ఇలా భయం నుంచీ విముక్తిచెందిన అధీరునికి జీవితం క్రొత్త కాంతులతో కనిపిస్తుంది. నీతి, సంప్రదాయం, సమాజంవంటివి కేవలం నీలితెరలుగా, ప్రక్కకు ఒత్తి గిస్తే ఒత్తిగిలేవిగా కనిపిస్తాయి. కావలసింది వాటిని ప్రక్కకునెట్టే సాహసంమాత్రమే అని తోస్తుంది. జీవితాన్ని సిద్ధాంతాలకూ ఊహలకూ అతీతంగా అందుబాటులో ఉండేదిగా దర్శించగలుగుతాడు ఈ అధీరుడు. ఏదో ఒక దృక్పథం, లక్ష్యం, లేక విశ్వాసం తన న్యక్తిత్వంలో రూపొందటంద్వారా విజయాన్ని సాధించే ధీరనాయకుని విజయానికి భిన్నమైన విజయం ఈ అధీరనాయకునిది. పరిస్థితులు, అతని సంకల్ప రాహిత్యం కారణంగా, అతనికి ప్రసాదించిన విజయం సుబ్బయ్యది.

బుచ్చిబాబు 'చివరకు మిగిలేది' నవలలో కథానాయకుడు దయానిధి కూడా అధీరుడే. దయానిధి స్త్రీలపట్ల అధీరుడు. వాళ్లంటే ఆకర్షణ, అవకర్షణ

రెండూ ఉన్నాయి దయానిధికి. దయానిధి జీవితంలో కాలానికవాద ప్రేమసూత్రాలూ అన్వయించవు; సంప్రదాయ వివాహమూ ఫలించదు; దేశభక్తి మానవసేవ వంటి అదర్శాలూ అర్థరహితమే అవుతాయి. దయానిధికి చివరకు మిగిలింది: తను ఏకాకి, తన ఏకాంతాన్ని ఎవ్వరూ భగ్గుంచెయ్యలేరు. తనతో తను సమాధిసపడక తప్పదు, అనే స్పృహ ఒక్కటే! సంప్రదాయానికి, సమాజానికి, సిద్ధాంతాలకూ అతీతమైన అస్పృశ్యమైన సత్యాన్ని మానవత్వంలో చివరకు మిగిలేదిగా సూచించడమే ఈ నవలలోని నాయకుని అధీరతయొక్క వర్ణనసానం.

మారుతున్న సమాజంలో నిలువలు మారుతూ వస్తున్నాయి. స్త్రీవిమోచనోద్యమాలంటూ (Women's Liberation Movements) విదేశాల్లో ఉద్భుతంగా ప్రారంభమైన విప్లవంధాయలు మన సమాజంలోనూ ఉన్నాయి. భీరుడైన భర్తకంటే అధీరుడూ అటబొమ్మాయిన భర్త సంసారాన్ని స్వర్గతుల్యం చెయ్యగలడన్న నవలలు తెలుగులో వచ్చాయి. ఆధునికనవలలో అధీరుడైన నాయకునికి స్త్రీరచయితలు వాళ్ల దృక్పథంనుంచీ పెట్టిన మెలిక (Twist) గా ఈ పరిణామాన్ని పరిగణించవచ్చు. కాని అటబొమ్మలో లోపించేది జీవలక్షణం ఒక్కటే. దానికి తిరుగుబాటు తెలీదు.

జీవితాన్నిగూర్చి సమాజాన్నిగూర్చి దృక్పథం గడచినయాభై ఏళ్లలో ఎంతో మారిపోయింది. వ్యక్తినిష్ఠమైన కాలానికవాదం ప్రభావం క్షీణించి, లుప్తమై, వర్గనిష్ఠమైన సామాజికవాదం ప్రబలతూ వచ్చింది. సాంఘిక ఆర్థిక వ్యవస్థ ముందు, సమూహం ముందు వ్యక్తి అల్పముగా కన్పించాడు. జి. వి. కృష్ణారావు 'కీలుబొమ్మలు' నాయకునిలో, కుటుంబ రావు 'బెదరిన మనుష్యులు'—నీతప్ప, రామప్పలలో ఈ రకం అధీరతా లక్షణం గోచరిస్తుంది. ఈ పాత్రలలో కనిపించే చేతకానితనం, నిస్పృహ, బెదరు, సమాజంలో వారి ఆర్థిక స్థితినుంచి సంక్రమించినవే నని ప్రతిపాదన. ఆ స్థితినుంచి బయటపడే ధీరత

వ్యక్తులుగా వాళ్ళకు లేదు, ఎప్పుడూ రాదు, వ్యవస్థ మారినప్పుడే ఇటువంటి వాళ్ళ మారి మరో విధంగా ఉంటారు అని సిద్ధాంతం. విశ్వనాథశాస్త్రి 'అల్ప జీవి'లో ఈ ప్రతిపాదన సిద్ధాంతాన్ని లేపు. అక్కడ 'ఆత్మ న్యూనతా భ్రాంతి' అనే మనోవైజ్ఞానిక సూత్రం అన్వయింపబడి, ఒకానొక వ్యక్తిలో మార్పు మానసికమైనవిస్మయం దానికదే సాధ్యం అనే ప్రతి పాదన కనిపిస్తుంది. వ్యవస్థ మారితేతప్ప వ్యక్తుల్లో మార్పు సాధ్యమేకాదు అనే సిద్ధాంతాన్ని విశ్వనాథ శాస్త్రి సహా కొందరు రచయితలు ఇటీవల గట్టి పరచుకొన్నట్లు తోస్తున్నది. దాని ఫలితంగా అధీరు లైన పాతలను కేవలం వర్గచైతన్యానికి ప్రతినిధు లుగా చిత్రించడమో, లేక రాజకీయవిప్లవాకాంక్షనే మనిషిలోని ఉత్తమ ధీరత్వంగా పోషించడమో జరుగు తున్నది. దీనివల్ల రాజకీయాలకు మేలు జరగవచ్చు కాని, సాహిత్యానికి వ్యక్తుల్లో నిజమైన మానసిక విప్లవానికి దోహదం జరగడం సందేహస్యదమే.

వ్యక్తిలో మానసిక విప్లవం అంటే అర్థం పది మంది ఆలోచించే దానికి తమ భిన్నంగా ఆలోచించడమే. ఒక వర్గం మరొక వర్గంమీద లేవదీసే తిరుగుబాటు రాజకీయ విప్లవం అవుతుంది. తద్వారా ఆ వర్గంలో ఒకడైన వ్యక్తి ఆలోచనల్లో వచ్చే మార్పు ఆ వర్గం వారందరికీ సామాన్యమైనదిగా వుంటూ, అది అతని లోని సామాజిక-రాజకీయ ఛైతన్యంలో మార్పు మాత్రమే అవుతుంది. అంటే కొన్ని ప్రయోజనాల కోసం తనవర్గంవాళ్ళతో ఏకీభవించి అనుసరించే (conformist) ఆలోచనా విధానమేతప్ప, ఆ పదిమందీ ఆలోచించే దానికి భిన్నంగా ఆలోచించి నిలబడడం కాదన్నమాట. ఆలోచనల్లో అటువంటి వ్యక్తిగత మైన తిరుగుబాటుకీ, ఈ నిత్యనూతనమైన మాన సిక విప్లవానికీ సామాజికవాదంలో అవ కాశమూ, గుర్తింపూ లేనేలేదు ! పైగా ఆంక్ష ఉంది ! వ్యక్తి సర్వస్వతంత్రుడు, అతనికి సమా జంతో సంబంధం ఏమీలేదు, అనేది కాల्పనిక వాదా

అమృతాంజన్ గ్రేప్ మిక్చర్

పాప ఆరోగ్యానికి, సంకోచానికి దివ్యమృతం.

అజీర్ణం, వాయువు, కలతనిద్ర, వాంతులు, విరేచనాలవంటి బాధలు వెంటనే తగ్గిపోతాయి.

ఆకలి, జీర్ణశక్తి బాగా ఉంటాయి.

పాపాయి ఆరోగ్యం బాగుపడుతుంది.

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్

FDS AG 1460 TEL

నికి పరాకాష్ఠ అయితే, వ్యక్తి సమాజశరీరంలో ఒక అవయవం మాత్రమే, అతనికి ప్రత్యేక చైతన్యం అంటూ ఏమీలేదు, ఉండటానికి వీలేదు, అనడం సామాజిక వాదం యొక్క మూలసూత్రం. ఈ రెండు సిద్ధాంతాలనీ యథాతథంగా అంగీకరించకపోవడం, రెండింటిలోనూ కొంత సత్యం ఉన్నదని అంగీకరించడమూ, మానవునికి వ్యక్తిగా, సామాజికునిగా రెండువిధాలా క్షేమం అని తోస్తుంది! అనలు మనిషిలో జీవలక్షణం అనేది అతనిలోని వ్యక్తికి—సమాజానికేమధ్య నిత్యమూ జరిగే సంఘర్షణ అని తోస్తుంది. ఈ సంఘర్షణకు స్వస్థిచెప్పి ఏ ఒక్కదానికో పట్టుంగట్టే పరిస్థితి ఏర్పడనప్పుడు, మనిషి అటు ఉన్నాది (మార్క్సికయోగి) అయినా అవుతాడు; ఇటు జీవచ్ఛవమైన బానిస అయినా అవుతాడు. 'విప్లవం', 'తిరుగుబాటు' అనేది ప్రతివ్యక్తిలో సమాజానికి—వ్యక్తికి జరిగే సంఘర్షణ, అటు—సోలూ' అది ఉండటమే జీవలక్షణం. దానికి పర్యవసానం ఉండరాదు, ఉంటే వ్యక్తిగా మృతి. ఈ సత్యాన్ని నేడు రచయితలు విస్మరించే దోరణి ఉన్నందువలననే వారి సాహిత్యసృష్టికూడా జీవలక్షణం కోల్పోయే ప్రమాదం ఉన్నది. |

వ్యవస్థ మీద, సామూహిక విశ్వాసాలమీద, వ్యక్తి ప్రతియుగంలోనూ తిరుగుబడుతూనే ఉన్నాడు. ఆ తిరుగుబాటులో ప్రాణాలివ్వడం, ఆత్మబలిపంటివి ధీరత్వానికి చిహ్నాలు. ఏసుక్రీస్తు, సోక్రటీస్, గాంధీ మంటివారు చేసిన ప్రాణత్యాగం మనకు విలువైనదిగా తోస్తుంది. ప్రకాశంపంతులు బ్రిటిషువారి తుపాకుల ముందు రొమ్మువిరిచి నిలబడటంలో ఈనాటికీ చెప్పుకునేంత ధీరత్వం కనిపిస్తుంది. కానీ ఇటీవల హిరోషిమా, వియత్నాం, బంగ్లాదేశ్ వివరీతాలను తలచుకుంటే మారినయుగలక్షణం మనకు బోధపడు

తుంది. మనుష్యులు ఈగల్లా, దోమల్లా చంపబడే పరిస్థితుల్లో వ్యక్తి ప్రాణత్యాగానికి విలువ, ప్రయోజనం ఏమున్నది? నేడు కొన్నిదేశాల్లో ఏర్పడిన సామాజిక పరిస్థితుల్లో, ప్రభుత్వ వ్యవస్థల్లో ధీరునికంటే అధీరుడే ప్రయోజకుడుగా కనిపిస్తాడు. విశ్వాసాల కోసం ప్రాణత్యాగంచేసేవారిని మారణహోమం చెయ్యడానికీ అటు విప్లవ సైన్యాధిపతులు, ఇటు నియంతలూ సిద్ధంగా ఉన్న రోజుల్లో ధీరునికంటే అధీరునికే బ్రతికే అవకాశం, అందువల్ల విలువ ఎక్కువ. కాని కేవలం ఏదోవిధంగా బ్రతికడమే 'విలువ' అని పించుకోదు. ఇక్కడ తప్పనిసరియ్యే స్తబ్దజీవితానికి ఒక అర్థం ఉంటుంది.

తెలుగు నవలల్లో అధీరనాయకుల్ని గూర్చిచేసిన పై చర్యలో స్తబ్దత, నిప్పునూ, కర్తవ్య విహీనత, సంకల్పరాహిత్యం, అధీరతా లక్షణాలుగా విశ్లేషించాం. ఇవన్నీ రంగారావు, సీతారామయ్య, సుబ్బయ్య, దయానిధి క్రమంగా వివాహవ్యవస్థకు, హేతువాదానికి, జైర్లు త్యానికి, దాంపత్య ప్రేమకు ఎదురుతిరిగడం మూలంగా సంభవించినవే. ఈ సాత్రల వ్యక్తిత్వం, తిరుగుబాటు, క్రొత్త సిద్ధాంతాలను నిరూపించే ధీరతగాకాక వారి 'అధీరత ద్వారానే ప్రకటితమయింది. 'కీలుబొమ్మలు' లోని నాయకుడుగాని, సీతప్ప రామమ్మలుగాని అటు వంటి 'అధీరులు'కారు. వాళ్లు దేశానికి ఎదురుతిరిగలేరు, వ్యతిరేకతలేరు. వాళ్లు కేవలం సామాజిక శక్తులు నిర్మించిన కీలుబొమ్మలు. వాళ్లలో శ్రద్ధ వంతమైన స్తబ్దతకాని మరొకటికాని లేదు. ఇలాంటి మనుష్యులే నియంతృత్వ వ్యవస్థకు పనికివచ్చేవాళ్లు. వీళ్లలో జీవలక్షణమైన ప్రతిఘటన ఏకాశానా కనిపించదు. అందువల్లే వీరి అధీరతకు మానవత్వం దృష్ట్యా వెలువలేదు. ఎందుకంటే వీరిద్వారా మానవ చరిత్రకాని, సమాజంకాని ఆశించేదేమీ ఉండదు.

తిక్కన అనువాదసరణి

శ్రీ కాళూరి హనుమంతరావు

“తిక్కన అనువాదసరణి — అంబోపాఖ్యానము”
(భారతి, అగష్టు 1971) అన్న నా వ్యాసంలో
వ్యాస భారతాన్ని చాలా సంక్షేపించడం వలన తిక్కన
రచనలో కావ్యపుష్టి చాలా తగ్గింది అని ప్రతిపాదించాను. నా అభిప్రాయాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ నవంబరు
భారతి సంచికలో శ్రీ శింగనమల్ల రాధాకృష్ణయ్య
గారు ‘మహాకవి తిక్కన—కవితారీతులు’ అన్నవ్యాసం,
శ్రీ సంపత్సుమారగారు ‘అంబోపాఖ్యానం—తిక్కన
రచన’ అన్న వ్యాసం రచించారు. వీరిరువురి అభిప్రాయాలనూ ఈ వ్యాసంలో నేను పరామర్శిస్తాను.

ఈ రెండు వ్యాసాలలో ప్రధానమైన అభిప్రాయం — ఈ ఉపాఖ్యానం కవి కథనంకాదు, భీష్ముడు దుర్యోధనుడికి రాజసభలో చెబుతున్నది కనుక ఆ పరిస్థితికి అనువుగా అనసరమైనంత మేరకు తిక్కన సంక్షేపించాడు, ఇలా సంక్షేపించడం గొప్ప రచనాశిల్పం—అని.

కాని మహాభారతం యావత్తూ వైశంపాయ నుడు జనమేజయునికి చెబుతున్నట్లు సూతుడు శౌనకాది మునులకు చెప్పినదే. మహాభారత యుద్ధం వర్ణన అంతా సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునికి చెప్పినది. మరి, వాడన్ని బాణాలు వేశాడు, వీడన్ని బాణాలు వేశాడు అంటూ విపులంగా ఎందుకు వర్ణించబడినట్టా? మహాభారతంలో ప్రతి ఉపాఖ్యానమూ ఒకరు ఇంకొకరితో చెప్పినదే తప్ప అన్యం కానరాదు. మార్కండేయుడు ధర్మరాజుకి రామోపాఖ్యానం, సావిత్రిపాఖ్యానం చెబుతాడు: ఎర్రన ఈ రెండు ఉపాఖ్యానాలనీ అట్టే సంక్షేపించకుండా చక్కగా ఆంధ్రీకరించాడు. సావిత్రిపాఖ్యానంలో—

‘చిత్తంబున బైకొనియెడు

సుత్తల మడచుచును ముఖ పయోరుహమున ద

ల్కొత్తెడు వెడనవున (బియు
చిత్తం బిగుత్త జనియె జెలువ యడనికిన్.’

ఇట్లా దంపతులు మందగమనంబున నరిగి
పరిసరారణ్యంబు దరియం జొచ్చి రప్పుడు.

కమనీయ కమలినీ కల్లోల వీధుల
గదలు రాయంచల గతుల యొప్పు
బహుపుష్పవల్లవప్రకరచిత్రములై
తనరారు తరు లతా తతుల సొంపు
మకరంద రససాన మదవిలంబులై
క్రాలెడి యెలదేటి గముల యులివు

బరిపక్వ మంజుల ఫలరసోద్గతములై
పలుకు రాచిలుకల పలు రవంబు
బ్రియుడు వేరవేర ప్రీతిమై జూపుచు
జెప్పుచును జనంగ జిగురుబోడి
గనుచు వినుచు నిర్వికార నల్లవ మిం
పార నతని తెరగు నరయుచుండె.’

(ఆం. మ. భా. ఆర. 7. 211—13)

అన్న ఎర్రన రచనలో వర్ణనా నైపుణికి, మనోవిశ్లేషణకి మధురమైన మాటల కూర్పుకి మనం పరవశిస్తాం. కావ్య రచన అంటే ఇది. అంతే గాని, మార్కండేయుడు ధర్మరాజుకి ఈ వర్ణన అంతా గణయతిప్రసానలు కూర్చుకొని చేశాడేమిటని మనం ప్రశ్నించం. ఈ ఉపాఖ్యానకథనానికి సావిత్రీచరిత్రంలోని నీతే ప్రధానం కాబట్టి అది మాత్రం చెప్పాలి, ఈ వివరాలన్నీ అనవసరం అని మనం అనం.

సాహిత్యం వాస్తవజగత్తుకి అతీతమైనది. సాహిత్యంలో మనోవిశ్లేషణకాని, వర్ణనకాని, రెండూ కాని ముఖ్యం. అందుకొరకు శ్రవ్యకావ్యాలలోనూ దృశ్యకావ్యాలలోనూ కవులు వాస్తవికతకు అతీతంగా

రచిస్తారు, అలా రచించడం అవసరం. లేకపోతే లోకంలో మామూలుగా జరిగే వాటికీ సాహిత్యంలో చూపబడిన వాటికీ ఏమీ అంతరం లేకపోతుంది. ఉదాహరణకి అనర్హులను నాటకంలో తాటక వర్ణన ఇలా ఉంది—

‘నిర్మజ్జచ్ఛకురంతర్భుమదతి
కపిశ్చ కూరతారానరాన్తి
గ్రంథిం దంతాంతరాలగధిత
మవిరతం జిహ్వయాఘట్టయంతీ
ద్వాంతేఽపి వ్యాత్త వక్త జ్వల దనల శిఖా
జర్జరే వ్యక్తకర్మా
నిర్మాంతి గృధ్రౌఽడిం
దివ ముపరి పరిక్రీడతే తాడకేయమ్.’ (2.54)

(లోతుకు పోతున్న కళ్ళలో తిరుగుడు పడుతున్న భయంకరమైన కపిశవర్ణం కల తారకలు కలిగి, కోరల మధ్య ఉన్న మనుష్యాగ్రంథిని నాలికతో ఆడిస్తూ, వివృతవదనంలో జ్వలిస్తున్న అగ్నిశిఖచేత అంధకారం పటాపంచలు కావడంవలన తాను చేస్తున్న కృత్యాలు కనిపిస్తూ ఉండగా, అకాశంలో గర్జనలై రోదంగా ఈ తాడక క్రీడిస్తున్నది)

ఈ వర్ణన చేసినవారు భయభ్రాంతులైన తాపసులు. ఉన్నదున్నట్లుగా రచించాలంటే ఇక్కడ భయంతో పారిపోతున్న మునులని వెంట తరుముతున్న తాటకని రంగంమీద ప్రవేశపెట్టాలి. కాని అలా చేస్తే నాటకప్రదర్శనలో గందరగోళం జరుగుతుందితప్ప తాటక భయంకరత్వాన్ని సామాజికుడు అనుభవించలేడు. కనుక ఇక్కడ ఈ వర్ణన అవసరం. శ్రవ్యకావ్యంలో కవి ఇంకా ఎక్కువ స్వాతంత్ర్యం తీసుకొని వర్ణనాదులు చేస్తాడు, కౌరవ పాండవ సైన్యాలని అలా నిలుచబెట్టి కృష్ణునిచేత భగవద్గీతోపన్యాసం చేయిస్తాడు కవి. ఇందులో అవాస్తవికత స్పృహమే. కాని భగవద్గీతలోని భావగాంభీర్యానికీ, ఆలోచనలఔన్నత్యానికి మనం ముగ్ధులవుతాం. అంతేతప్ప ఆ సన్నివేశంలో వాస్తవికతలేదని శిల్పం లేదని ఆక్షేపించం.

అందుచేత భీష్ముడు సభలో చెప్పడంవలన ఈ కథని అవసరమైన మేరకు సంక్షేపించడమే

యుక్తం, అదే గోప్యకావ్యశిల్పం అనడం పొరపాటు. అప్పుడు ఆ మాత్రం వివరాల్పేనా ఎందుకు చెప్పాలి అన్న ప్రశ్న వస్తుంది. ‘కథాకాలక్షేపార్థమో లేక వినోదకాలక్షేపార్థమో సమావేశమైన సభ’ కాక ‘కదనకుతూహలంతో యోగిరెగిరిపడే రాజస్యుల సభలో’ భీష్ముడు తొంభై ఏడు వద్యా లెట్లా గడగడ వఱించగలిగాడు? ప్రయోజనం దృష్టితోనే ఈ ఉపాఖ్యాన్ని రచించవలసివస్తే ‘ఆ శిఖండి పూర్వం స్త్రీ, ఇప్పుడు పురుషుడు; అంచేత నేనతణ్ణి చంపను; అదంతా చాలా పెద్దగాథ, తర్వాత తీరికగా చెబుతాను’ అని మాత్రం ఇక్కడ భీష్ముడిచేత అనిపించి కథని దాటవేయవలసి ఉంది. కాని కావ్యరచన అలా ఎప్పుడూ ఉండదు కదా! కావ్యంలో కవి తానై చెప్పినా, పాత్రలచేత చెప్పించినా దానిలో కావ్య గుణాలు ఉండాలి. అంటే కావ్యంలో కవి చెప్పినా పాత్ర చెప్పినా కథనం ఒకేలాగా ఉండాలనికాదు. అవశ్యకత ఉండి, దానివలన పాత్రపోషణ జరిగితే పాత్రని బట్టి కథనంలో మార్పు ఉండవచ్చును. ఉదాహరణకి మయనభలో దుర్యోధనుడు భంగపడడం ముందు కవి వర్ణించాడు. తర్వాత దానినే దుర్యోధనుడు తన తండ్రికి వర్ణించి చెబుతాడు, ఈ రెండు కథలాలలోనూ కొంత వ్యత్యాసం ఉంది. ¹తండ్రికి పాండవుల మీద ద్వేషం తెప్పించే ప్రయత్నం దుర్యోధనుడి కథనంలో కనిపిస్తుంది. ఇలా ప్రయోజనాన్ని బట్టి కథనంలో మార్పు ఉండవచ్చును. ఇతివృత్త నిర్వహణలో శిల్పం చూపవచ్చును. ఉవాహరణకి వాల్మీకి కాకాసుర వృత్తాంతం చెప్పడంలో చక్కని శిల్పం ప్రదర్శించాడు. ఇది చిత్ర కూటాశ్రమంలో జరిగింది. కాని సుందరకాండలో దీన్ని చెబుతాడు. ఈ కథని సీత రామునికి అభిజ్ఞానంగా హనుమంతునితో చెప్పి పంపుతుంది. కనుక ఈ కథని జరిగిన సమయంలోకాక, చెప్పవలసిన అవశ్యకత కలిగినప్పుడే చెప్పడం ఒకశిల్పం. రామ బాణం వెంట తగలగా కాకాసురుడు ముల్లోకాలా తిరిగాడు. కనుక ఈ సంఘటన ముల్లోకాలలోనూ తెలిసినదే కావచ్చును. అందరికీ తెలిసిన దానిని అభిజ్ఞానంగా చెప్పడంలో ఉద్దేశమేమిటి? ² అంటే

1, 2 ఈ రెండు అభిప్రాయాలూ శ్రీ కాళూరి వ్యాసమూర్తిగారివి.

కక్కడ అభిజ్ఞానం కథకాదు; ■ నన్నివేశంలో సీతా రాములకి మాత్రం తెలిసిన రహస్యప్రవర్తన ఈ కథ వ్యాసా సీత రాముడికి సందేశం కూడా వంపుతుంది. రాకు రవ్వంత అవకారం చేసిన ఒకకాకిమీద రాముడు రెండో ఆలోచన లేకుండా బ్రహ్మత్వం ప్రయోగించాడు. ఇప్పుడింత అవకారం చేసినా రావణుణ్ణి ఎందుకు ఉపేక్షిస్తున్నాడు—అని. అభిజ్ఞానంగా చెప్పిన రహస్య విశేషాలతో కూడిన ఈ కథని వాల్మీకి రెండుసార్లు చెప్పుకుండా అనవరమైన చోటనే చెప్పడం కథనశిల్పం. కావ్యంలో ఉపాఖ్యాన నిర్వహణలో శిల్పం ఈ తీరున ఉంటుంది తప్ప కవి చెప్పిన వాటిలోనే వివరాలుండాలనీ, పాతలు చెప్పినవి టూకీగా ఉండాలనీ అనుకొనడం సారసాటు. కావ్యంలో కావ్యగుణా లెప్పుడూ కొరవడ కూడదు.

కనుక 'ఆ తరువాత సాక్ష్య తిరస్కృత అయిన అంబా మనః పరిస్థితిని వర్ణించడం భీష్ముడి కనవసరం. ఆవిడ ఏ నిర్ణయానికి వచ్చిందో అది అవసరం' అన్న సంపత్కమారగారి అభిప్రాయం యుక్తంకాదు. అలాగయితే అంతా అనవసరమే అనవలసి వస్తుంది. 'చని చనియవ్వలంది యిట్లని వితర్కించు' అని అయినా ఎందుకు వ్రాయాలి? 'సాక్ష్యం తిరస్కరించగానే నన్ను చంపడానికి నిర్ణయించింది' అని భీష్ముడిచేత అనిపిస్తే చాలు— విషయం తెలియడానికి. కాని అలా వ్రాసేదానిని సాహిత్యం అనం.

భీష్ముడు స్వార్థపరుడై, దీనిలో నా తప్పేమీ లేదు, అంతా అంబాసాక్ష్యమే అని సభలో అందరినీ నిమ్మింపే ప్రయత్నంతో ఈ కథ చెప్పి ఉన్నట్లుతే అప్పుడు కథనంలో మార్పు ఉండవచ్చును. కాని భీష్ముడు మహానుభావుడు. జరిగింది జరిగినట్లు చెప్పాడు. కనుక తిక్కన సంక్షేపించడంవలన కావ్య గౌరవం లోపించిందే తప్ప కథనంలో ఏమీ శిల్పం ప్రదర్శితం కాలేదు,

'భారత కథ వ్యాసుని సమకాలికుల చరిత్ర. దాన్ని చారిత్రక దృష్టితో చెప్పుకుంటూ పోయాడు బాహుయణుడు. దాన్ని కావ్యదృష్టితో తెలిగించాడు కవిబ్రహ్మ. అంబ తపస్సుకు పూనుకొనడం, ముసుల

చేత వారింపబడడం, హోత్రహానుడూ అకృత ప్రణుడూ రావడం వంటి సంఘటనలను వివరంగా చెప్పడంలో వ్యాసుని చారిత్రక దృష్టి స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది.' అన్నారు రాధాకృష్ణయ్యగారు.

సమకాలిక సమాజాన్ని వర్ణిస్తున్న మహా ప్రతిభావంతుడైన గొప్ప రచయిత ఎప్పుడూ రచనా శిల్పపు కట్టుబాట్లకు బదుడై ఉండలేడు. పెను తుపానువంటి అతని రచనావేశం ఈ బంధనాలని ఎగరగొట్టివేస్తూ ఉంటుంది. రామాయణ మహా భారతాలలో కథతో గాఢంగా అతని కొన్ని సన్నివేశాలూ వర్ణనలూ చర్చలూ ఉన్నాయి. అవి ఆ కవుల ప్రతిభకే నిదర్శనాలు తప్ప రచనాశిల్పం లోపించడానికికాదు. War and Peace అన్న గొప్ప నవలలో టోల్స్టాయ్ ప్రధాన కథతో గాఢ సంబంధం లేని అనేక విషయాలు వివరించాడు. చరిత్ర శక్తులను చర్చించాడు. అతని రచనోద్దేశం అటువంటిది. ఆ చర్చలు ఆ నవల గొప్పతనానికి దోహదం చేస్తున్నాయి. వ్యాసభారతం ఉద్గ్రంథ మైందంటే పాత్ర పోషణ, కథాకథనం ఒకవత్తు, దానిలో ఆలోడింప బడిన అనేక విషయాలు ఒక ఎత్తును.

అంటే ప్రస్తుత మహాభారతంలో ఉన్న ప్రతి వాక్యం శిరోధార్యమనీ, జౌచిత్యసంయుతమనీ కాదు. అక్కడక్కడ మనకి నచ్చనివి ఉండవచ్చును. అనేక ప్రశ్నలతో గ్రంథం సంకీర్ణంగా పెరిగి పోయి ఉండవచ్చును. కాని రామాయణ మహా భారతాలలో సాధారణంగా మనకి గంభీరమైన జీవితతత్వ పారదృశ్యమైన ఆర్షవాక్కు మాటి మాటికీ ఖంగుఖంగుమని వినిపిస్తూ ఉంటుంది. రామాయణ మహాభారతాల గొప్పతనం ఈ వాక్కులలో మనం చూడాలి.

మూలంలో కొన్ని అనౌచిత్యాలున్నాయనీ తిక్కన వాటిని పరిహరించాడనీ వీరిరువురూ వాదించారు.

'కి మర్థం భరత శ్రేష్ఠ
నైవ హన్యాః శిఖండినమ్.'

అప్పు దుర్యోధనుడి మాటలలో అతని రాజసంతోషం మాన్పున్నదేగాని ఆరాటంకాదు, తిక్కన అనువాదంలో

■ రాజసాన్ని తొలగించి దుర్యోధనుడికి భిష్మునియందు కల గౌరవభావాన్ని ప్రదర్శించాడు' అని రాధా కృష్ణయ్యగారు వ్రాశారు. దుర్యోధనుడికి భిష్ముని యందు ఏ మాత్రం గౌరవభావం ఉందో ద్యూత సమయంలోనూ, గోగ్రహణసమయంలోనూ తెలిసినదే. శ్లోకం అంతా చదివితేతప్ప దుర్యోధనుని ఆరాటం తెలియదు.

‘ఉద్యతేషు మథో దృష్ట్యా
నమరే ష్ష్యతతాయినమ్.’

అన్న రెండో చరణం రాధాకృష్ణయ్యగారు ఉదాహరించలేదు.

సేనానాయకుడుగా అభిషిక్తుడైన భిష్ముడు పరమోత్సాహంతో ఉన్నాడని వేసు వ్రాసినదానికి ఉభయలూ భిష్ముడు పరమసాత్త్వికుడూ భాగవతోత్తముడూ అనీ, అదతనికి విషాదసమయంకాని ఉత్సాహసమయం కాదనీ వ్రాశారు. యుద్ధం గురించి అతని వ్యక్తిగతమైన అభిప్రాయమేదైనా సర్వసేనాధిపత్యం వహించిన ఆ సమయంలో కౌరవ సైన్యానికి ప్రోత్సాహం కలిగించడం తన ధర్మం. అందుచేతనే

‘మీటుగల రాజరథీకుల

నాటికి వేపుర వధింతు నరు శరములు నో

నాటి వడవైచు నంతకు

వేటాడెద ప్రతిబలంబు వీరుల నెల్లన్.

అట్లుగాక నా కయ్యంబు సేయు దివసంబులలోన.

పదివేల జంపగా నో

పుదు నేనను నెత్తికోలు పుట్టిన యది నీ

పదునొక డక్కోహిణులను

జదురున నడపెంతు నెదిరి సైన్యము గలతున్.’

(4. 407—9)

అంటాడు. అనడమేకాదు; తొమ్మిది రోజులు పొడవే సైన్యాన్ని మారణంచేసి వారికి జయం అసాధ్యం అనిపింపజేశాడు. భిష్ముడు సాత్త్వికుడూ పరమభాగవతుడేకాక మహావీరుడు కూడా. కనుక సర్వసైన్యాధిపత్యం వహించినప్పుడు తన పక్షానికి ఉత్సాహం కలిగిస్తూ తాను ఉత్సాహం పొందడంలో అనౌచిత్యంలేదు.

‘యద్వైవహి వనం ప్రాయాత్’ అన్న శ్లోకంలో జ్ఞానిఅయిన భిష్ముడు మరణానికి భయపడ్డట్లు వ్యాసుడు రచించడంలో జైచిత్యంలేదు, తిక్కన దీనిని తొలగించాడన్నారూ—రాధాకృష్ణయ్యగారు. భిష్ముడికి కరిగినది భయంకాదు; జరిగినదానికి జరుగబోతున్న దానికి మనోచైతల్యం.

ఏతావతా వ్యాసభారతంలో ఉన్నదల్లా గుణవంతమనీ, కవిత్రయభారతంలో ఉన్నదల్లా గుణహీనమనీ వా ఉద్దేశంకాదు. కొన్నికొన్నిచోట్ల వీరూ బాగానే రచించిఉండవచ్చును. కాని అనేకదశాబ్దాలుగా వ్యాస భారతాన్ని సరిగా పరిశీలించకుండానూ, అసలు చూడనైనా చూడకుండానూ, నన్నయ్య వాల్మీకి అంతటి కవి అనీ, కవిత్రయంమూలానికి మెరుగుపెట్టారనీ వ్యాసాలమీద వ్యాసాలూ, పుస్తకాలమీద పుస్తకాలు వ్రాసెయ్యటం, సభలలో ఉపన్యసించివెయ్యటం ఆంధ్ర సాహిత్యవేత్తలకి అనవాయితీగా ఉంటోంది. ఈ అనవాయితీ మహాప్రవాహంలోపడి కొట్టుకుపోకుండా సత్యాన్ని నమీషించాలి. వ్యాసభారతం గొప్పతనాన్ని అర్థం చేసుకొనడం చాలా అవశ్యకం.

కంప్యూటర్

డా. విశ్వనాథ అరుణాచలం

1. ఉపోద్ఘాతము

కొండగుహల్లో మృగాలకు మల్లే నివసించేనాటి నుంచి మనుష్యుడు గణించడం నేర్చుకొన్నాడు. అతని దైనందిన అవసరాలిబట్టి చేతిలోని వ్రేళ్లను, ఇంకా అవసరమైతే కాల్లోని వ్రేళ్లను, గణించడానికి ఉపయోగించేవాడు. నాగరకత పెరిగినకొద్దీ అతడు గణించడంలో మార్పు, చేర్పు ఏర్పరచుకొన్నాడు. ఎంచడానికి చేతివ్రేళ్లు, కాల్వ్రేళ్లు చాలవని గుర్తించిన ఫలితంగా గణించడంలో గొప్పఅభివృద్ధిని సాధించినాడు.

గణితచరిత్ర పుటలను ఒక్కసారి త్రిప్పమంటే మనుజుడు చాలాకాలంనుండి త్వరగా గణించేందుకు అవసరమయ్యే విధానాలను కనుక్కొంటూనే ఉన్నాడని తెలుస్తుంది. అవిచ్ఛిన్నంగాసాగే ఈ అన్వేషణలో ఎన్నో యాంత్రిక సాధనము లుత్పన్నము లైనాయి. ఇందు ముఖ్యంగా మనకు తెలిసినవి అబాకస్ (Abacus), సంవర్గమానపు పట్టీలు (Logarithmic tables), స్లైడ్ రూలు (Slide Rule), ఇవి ఆధునిక గణన యంత్రాలు. వీటన్నిటో అతిప్రాచీనమైనవి అబాకస్. ప్రపంచంలో అనేకదేశాల్లో చాలాకాలంనుంచి ఈ సాధనాన్ని ఉపయోగించేవారని గణితచరిత్రకారులు అంగీకరిస్తారు. క్రీ. పూ. 2500 సంవత్సరములనాడే దీన్ని వాడేవారనుటకు ఆధారాలున్నాయి. సంవర్గమానాన్ని నేపీయర్ (John Napier; Ad. 1550—1617) ప్రవేశపెట్టినాడు. క్రీ. శ. 1614 లో నేపీయర్ ఈ పట్టీలను ప్రకటించి ప్రచారములోనికి తెచ్చినాడు. దాదాపు అదే కాలంలో స్లైడ్ రూల్ తయారైనది. కొంత లాఘవత్వమును ఉపేక్షించి

యాంత్రికముగా సంవర్గమానాలద్వారా గణనం చేయమే స్లైడ్ రూల్ ఉపయోగము. గణన యంత్రము (calculating Machine) చేతితోనో, విద్యుచ్ఛక్తితోనో పనిచేయుటకు అనుగుణమై అనేక విధములైన గణనములను జేయగల్గిన ఒక నూతన సాధనము. వందొమ్మిది, ఇరువదవ శతాబ్దములలో ఎన్నో రకములైన గణనయంత్రము లుత్పన్నములైనవి. వీటన్నిటిలోకి పేర్కొన తగింది క్రీ. శ. 1890 లో హోల్లెరిత్ (Hollerith, Dr. Herman 1860—1929) నిర్మించిన — విద్యుదయస్కాంతముచే పనిచేయు — యంత్రము: దీనినుంచి ఉత్పన్నమైనదే నేటి కంప్యూటర్.

2. ప్రాచీనకాలంలో గణనము

రాతియుగపు మనుష్యులు కొయ్యచెక్కలపైన రాతిఫలకములపైన గుర్తులు (tally marks) వేసుకొంటూ వారికి అవసరమైన గణితమును నిర్మించుకొనేవారు. ఆర్థిక వ్యవహారమునకు, కాలగణనమునకు, వ్యాపారమునకు ఈ పద్ధతినే అనుసరించేవారు. మానవకార్యకలాపముల పరిధి పెరిగినకొలది, కాలక్రమేణ ఈ గుర్తుల పద్ధతి తృణింపబడినది. అనేకములైన పద్ధతుల లెక్కించవలసినప్పుడు ఈ గుర్తుల పద్ధతి చాలదు. అందువల్లనే అంకెలు అవతరించాయి మొట్టమొదట ఇవి ఈజిప్టులో ప్రారంభమైనదనటానికి చారిత్రక ఆధారాలున్నాయి.

1	11	111	1111	11111
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
		111		
111	1111	1111	111	11111
111	111	1111	111	
(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
				(100)

పై చిహ్నములే మొదటి అంకెలుగా వ్యవహరింపబడినవి. ఈజిప్టుదేశస్థులు పాడవులను కొలవడం ప్రారంభించారు: పాడవులను కొలవడానికి తొలుత వారు వయోగించిన యూనిట్టు వారి ప్రభువు ఫారో (Pharaoh) మూర. ఫారోలు మారినప్పుడల్లా ఈ మూరల పరిమాణాలు మారుతూఉండటంవల్ల చివరకు వారికే ఈ పద్ధతి తృప్తికరంగా లేకపోయింది.

ఈజిప్టు ప్రవేశపెట్టిన అంకెలను సంస్కరించి రోమన్లు ఈ క్రింది సంఖ్యలను ప్రతిపాదించారు.

I	II	III	IV	V		
ఒకటి	రెండు	మూడు	నాలుగు	ఐదు		
VI	VII	VIII	IX	X		
ఆరు	ఏడు	ఎనిమిది	తొమ్మిది	పది		
XX	XXX	XL	L	LX	XC	C
ఇరువది	మప్పది	నలుబది	యాభై	అరువది	తొంబది	వంద
D		M				
ఐదువందలు		వెయ్యి				

ఈజిప్టు అంకెలకంటే రోమన్ సంఖ్యలు శ్రేష్ఠములే అయినప్పటికీ సంకలన వ్యవకలన భాగ ప్రక్రియలను నిర్వహించడం అతికష్టము.

ఉదాహరణము :

$$\begin{array}{r} XXI \\ IX \\ \hline XXX \end{array}$$

ఈ సంకలనంలో ఇరువదిఒకటి, తొమ్మిది కలసి ముప్పది అవుతుందనే పూర్వజ్ఞానం ఉండబట్టే సాధన సులభమయింది ప్రాథమిక గణిత ప్రక్రియలను రోమన్ అంకెలలో నిర్వహించాలంటే అనేక సూత్రాలను వ్రాయవలె వేమో! ఈ సూత్ర బాహుళ్యం చూచి చిన్నచిన్న గుణకార భాగహారాలు కూడా మనం చేసేందుకు జంకుతాము.

భారతదేశం దశాంశగణన పద్ధతిని ప్రతిపాదించింది. ఇది గణిత చరిత్రలో సువర్ణాక్షరములతో లిఖించదగిన అధ్యాయము. అనాడు అరబ్బులు వాణిజ్యకళలో ఆరితేరిన వారవటంవల్ల, అతిముఖ్య

మైన ఈ దశాంశగణన ఆవిష్కరణను తక్షణం గ్రహించి విద్యుత్తువలె సమకాలీన విజ్ఞాన ప్రపంచానికి ప్రసరింపజేశారు. అందువల్లనే కొందరు గణిత చరిత్రకారులు దశాంశపద్ధతిని హిందువులు, అరబ్బులు ఇరువురు కనుక్కొన్నారని, వీటిని 'హిందూ అరబ్బు' సంఖ్యలని పేర్కొంటారు.

దశాంశగణనంలోని విశిష్టత విశ్వవిదితము. మున్న అనే సంఖ్యను ఈజిప్టులుకాని, రోమన్లుకాని భావించలేదు. 'సున్న' మొట్టమొదట ప్రవేశించింది దశాంశ పద్ధతిలోనే. ప్రాచ్యులు అనాగరకులనుకొనే పాశ్చాత్యులు కొందరు 'గణిత శాస్త్రాభివృద్ధికి భారతీయులు ప్రసాదించింది 'సున్న'—అని శ్లేషలో ప్రస్తావించడం కూడా కద్దు.

స్థానముల విలువ, సున్న ఈ రెండు దశాంశ పద్ధతికి మూలస్కంధములు. ఇంతకుమునుపే పేర్కొన్నట్లు ఈజిప్టు అంకెలలోను, అంతకంటే శ్రేష్ఠమైన రోమన్ సంఖ్యలలోనూ ఈ రెండు అంశములు లేవు.

3. కంప్యూటర్లు—పుట్టు పూర్వోత్తరములు

విజ్ఞాన శాస్త్రజ్ఞులు నేటి యుగాన్ని అంతరిక్ష యుగం అంటారు. అంతరిక్షయుగంలో మనం ఎదుర్కొనే సమస్యలను సాధించేందుకు చిన్నచిన్న యంత్రములు నిరుపయోగములు. రాకెట్ గంటకు 8000 కిలోమీటర్ల వేగంతో ఎగసిపోతూ ఉంటే దాని గమనాన్ని త్షణక్షణానికి గుర్తించవలెనంటే, అది మానవ సాధ్యంకాదు. ఒక సెకండులో భూమిని ఏడు ప్రదక్షిణలు చేసే కాంతి కిరణ గమన వైఖరిని నశింపించడం, చంద్రమండలానికి వెళ్లే గగననౌకను ప్రకమమైన మార్గంలో నడిపించడం, వ్యోమగాములతో సల్లాపించడం మొదలైన అతిమానవమైన ప్రక్రియలను నిర్వహించేందుకు అవతరించిన 'బ్రహ్మ రాక్షసి' కంప్యూటర్. యావద్భారత దేశంలోని ప్రజలందరూ ఒకరోజుంతా చేసే కార్యాన్నంతా ఒకే ఒక కంప్యూటర్ కొన్నిక్షణాల్లో చేసి ఊరకుంటుంది. అందువల్లే దీనిని 'బ్రహ్మరాక్షసి' అంటారు.

గణన విస్తర భీతిచేత గడచిన శతాబ్దములలో, ఈ శతాబ్ద పూర్వార్థములోనూ విజ్ఞాన పరిశోధకులు ఎన్నో సమస్యల్ని అసంపూర్ణంగా పరిష్కరించారు. ఉదాహరణకు - వెయ్యి అవ్యక్తరాజులుకల వెయ్యి స్వరళ సమీకరణాలను, కొన్ని నియమములు చెల్లినప్పుడు సిద్ధాంతరీత్యా సాధించవచ్చునని సులభంగా ప్రతిపాదించాము. కానీ ఒక ఉదాహరణను తీసుకొని సాధించేందుకు ప్రయత్నిస్తే గణనవిస్తరభీతిచేత మనం మొదటి రెండుమూడు పద్ధతుల్లోనే విసుగుచెంది మానేస్తాము. ఎందుకు? సమస్య క్లిష్టమైనది కాదు. అయితే సుదీర్ఘమైన గణనప్రక్రియ నిర్వహించవలసి నందువల్ల. ఈలాంటి ఘట్టాలు ఎన్నో చూడవచ్చు-క్రీ. శ. 1946 కు ముందు జరిగిన విజ్ఞాన పరిశోధనలలో.

విజ్ఞాన పరిశోధకులు గణనప్రక్రియకు సహాయపడే యంత్ర మేదైనా ఉంటే ఎంతో ప్రయోజనకారిగా ఉంటుందని ఊహిస్తూనే వచ్చారు. ఈ ఊహలు క్రీ. శ. 1830 నుండి విజ్ఞాన జగ

త్తులో రేకెత్తినవని రూఢిగా చెప్పవచ్చు. చార్లెస్ బాబేజీ (Charles Babbage 1792-1871) చక్కని ఊహలతో ఒక గణనయంత్రాన్ని నిర్మించాలని అనేక సంవత్సరాలు ప్రయత్నించాడు. సమకాలీన సాంకేతిక సహాయము అశించినంతగా అందలేదు. (అభివృద్ధి చెందలేదు). కాబట్టి చార్లెస్ బాబేజీ ప్రయత్నాలు ఫలవంతాలు కాలేదు. దాదాపు ఒక శతాబ్దం తరువాతగాని బాబేజీ ఊహలకు రూపకల్పన కలిగే భాగ్యం ప్రాప్తించలేదు. 1946 లో ఒక ఎలక్ట్రానిక్ కంప్యూటర్ నిర్మాణమైన తరువాత కొల్లులుగా ప్రపంచమంతటా కంప్యూటర్లు విస్తరించినవి.

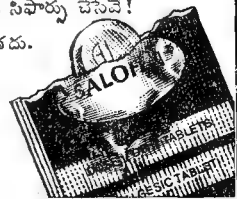
ఆధునికమైన కంప్యూటర్ నిర్మాణకార్యక్రమంలో అగ్రగణ్యులుగా నిలచినవారు J. Presper Eckert అనే ఎలక్ట్రిక్ ఇంజనీయర్, John W. Mauchly అనే భౌతికశాస్త్రవేత్త. ఈ శతాబ్దిలో తలమానికమైన గణితశాస్త్ర మేధావులలో ఒకరైన John Von Neumann. క్రీ. శ. 1944 లో Eckert, Mauchly

అవును-
శాలోపెన్
బాధానివారిణి మాత్రం
తలనొప్పి, ఫ్లు, పంటినొప్పి,
ఒళ్లనొప్పులని
వెంటనే పోగొడ్తాయి

శాలోపెన్ లోని ఔషధాలు దాక్షిణ్య సిఫార్సు చేసినవి!
శాలోపెన్ ఉన్నచోట బాధ ఉండదు.

ఇది అమృతాంజన్ లిమిటెడ్ వారి
కయారింపే అని గుర్తు ఉంచుకోండి.

FDSASI664TEA

ఇరువురు, యుద్ధకార్యముల కుపయోగపడే ENIAC (Electric Numerical integrator And Computer) నిర్మాణం ప్రారంభించి 1945 లో పూర్తి చేశారు. ఇటువంటి యంత్రాన్ని గురించే 1944 లోనే John Von Neumann ఆసక్తి చూపి అంతకంటే చిత్రమైన కంప్యూటర్ను ఊహించాడు. తత్ఫలితంగా 1952 లో, కొంతమంది మిత్రులతో కలసి MANIAC I (Mathematical Analyser, Numerical Integrator And Computer) ని తయారు చేశాడు నాయ్మాన్. తరువాత ఎన్నో కంప్యూటర్లు తయారైనాయి. కంప్యూటర్లను ఉత్పత్తిచేసే ఫ్యాక్టరీలు ప్రారంభమైనవి.

4. కంప్యూటర్ లోని ప్రధానాంగములు

కంప్యూటర్లు రెండు రకాలు;

(1) అనలాగ్ (Analogue) కంప్యూటర్.

(2) డిజిటల్ (Digital) కంప్యూటర్.

ఒకానొక విజ్ఞానవేత్త సరదాగా అన్నమాటలు ఈ రెండింటి కార్యవిధానంలోని విభేదాన్ని స్థూలంగా వివరిస్తవి.

‘నీ ప్రియురాలి వంపుసాంపుల రేఖాకృతిని అనలాగ్ కంప్యూటర్ చిత్రిస్తే, డిజిటల్ కంప్యూటర్ వాటికొలతలను లెక్కిస్తుంది’.

రోమన్లు చేతివేళ్లను, కాలివేళ్లను ‘డిజిట్’ అంటారు. లెక్కించేటప్పుడు మొట్టమొదట వేళ్లను ఉపయోగించారు కాబట్టి అంకములకు డిజిట్ అనే పేరు సార్థకమైనది.

కార్లు, బస్సులలోఉన్న వేగమాపకాలు, ఇంధన మాపకాలు ఒకవిధమైన అనలాగ్ కంప్యూటర్లులే. కంప్యూటర్లు బ్రహ్మరాక్షసిలాగా పనిచేసినప్పటికీ అవి స్వయంగా ఆలోచించలేవు. మన ఆదేశాల ప్రకారం విశ్వసనీయంగా పనిచేసే సేవకులే కంప్యూటర్లు. కంప్యూటర్ పనిచేయాలంటే దాని కర్తవ్యమే భాష తోనే పనిని చెప్పవలె. ఈ భాషను కంప్యూటర్ ప్రణాళిక, ఫోర్ట్రాన్ (Fortran) అని వ్యవహరిస్తాము.

కంప్యూటర్లోని అనేక అంగములు చిత్రవిచిత్ర

సంక్లిష్ట నిర్మాణకమలను పొందిఉంటాయి. ప్రతి అంగమును వివరించాలంటే ఒక గ్రంథమే వ్రాయవలసివస్తుంది. అందువల్ల స్థూలంగా కంప్యూటర్ లోని ప్రధానాంగములనుగురించిమాత్రం చర్చిస్తాము.

ఒక డిజిటల్ కంప్యూటర్లో ఐదు ప్రధానాంగము లుంటాయి;

(1) Input Unit

(2) Control Unit

(3) Storage Unit

(4) Arithmetic Unit

(5) Output Unit

(1) Input Unit: సమస్యను కంప్యూటర్ భాషలోనికి అనువదించి తత్సాధనకు మొట్టమొదట ఉపయోగించే విభాగము Input Unit. ఇది మనం ఇచ్చే సమస్యసామగ్రిని విద్యుత్ Impulse లుగా మారుస్తుంది.

(2) Control Unit: (i) లో తయారైన ఈ విద్యుత్ Impulse లను అసంఖ్యాకములైన తంత్రీమార్గాలలో వివిధయూనిట్లకు ప్రసరింపచేసే విభాగమిది.

(3) Storage Unit: కంప్యూటర్ బ్రహ్మాండమైన శక్తిని కలిగివున్నప్పటికీ దానికి స్వంతంగా ఆలోచించేశక్తిలేదని చెప్పాము. అయినా మానవాతీతమైన అఖండజ్ఞాపకశక్తి ఉన్నది కంప్యూటర్లకు. ఈ జ్ఞాపకశక్తి స్థావరమే స్టోరేజి యూనిట్.

(4) Arithmetic Unit: కంప్యూటర్ చేసే గణనములన్నీ Arithmetic Unit లో జరుగుతవి. సంఖ్యల ప్రాథమిక గణిత ప్రక్రియలన్నీ ఈ యూనిట్లోనే నిర్వహింపబడతాయి. ఈ తరంగమంతా ద్వంద్వంశ (Binary) సంఖ్యలలో జరుగుతుంది.

(5) Output Unit: లెక్కించడమంతా పూర్తి అయిన తరువాత మనకు కావలసిన ఫలితాలను

విద్యుత్ Impulse లో ఈ యూనిట్ తెలుపు తుంది. ఈ చిహ్నములను మళ్ళీ మన భాషలోనికి అనువదించుకొని సారాంశాన్ని గ్రహించవలె.

5. ద్వంద్వాంశ గణితము

కంప్యూటర్కు మనమిచ్చే అసమస్య సామగ్రి నంతా ద్వంద్వాంశ గణితములో ఇవ్వవలె. కంప్యూటర్కు సంబంధించిన టెక్నాలజీ బాగా అర్థం కావాలంటే ఈ ద్వంద్వాంశ సంఖ్యలను, భిన్నములను గురించి తెలుసుకొందాము. మనకందరికీ తెలుసు, అతిప్రాచీనకాలంలో మనుజుడు లెక్కించేందుకు తనచేతివ్రేళ్లను ఉపయోగించినాడు. అందువల్లనే మనకు 0, 1, 2, 3.....9 అనే పది సంఖ్యలు రూఢి అయినాయి. ఈ పది అంకములతో అసంఖ్య కములైన సంఖ్యలవందాన్ని సృష్టించవచ్చు. అదృష్టవశాత్తూ, దురదృష్టవశాత్తూ మనిషికి పదివ్రేళ్లు కాక పదునాల్గు వేళ్లుంటే బహుశా మనకు పదునాల్గు అంకాలు ఉండేవేమో! అట్లాగే రెండే రెండు వ్రేళ్లుంటే రెండు అంకాలు మాత్రమే ఉండేవి. ఈలాంటి చిత్రమైన ఊహలు గణితజ్ఞులలో ఏనాటినుండో ఉన్నాయి. దాదాపు మూడువందల సంవత్సరాల క్రితం గాట్‌ఫ్రీడ్ లైబ్‌నిట్జ్ (Gottfried Leibnitz) రెండంకాల సంఖ్యసరళిని ప్రవేశ పెట్టాడు.

దశాంశ గణనంలో ఒకట్లస్థానము, పదుల స్థానము, వందలస్థానము, వేలస్థానము.....అని అంకాలకు స్థానబలం ఉంది. 1438 అంటే 8 ఒకట్లు, 3 పదులు, 4 వందలు, 1 వెయ్యి కలిసిన సంఖ్య అని మనం అందరం ఎరిగినదే. ఈ పద్ధతి ప్రకారమే ద్వంద్వాంశ సంఖ్యలను నిర్మిస్తాము. దశాంశ సంఖ్యలలో ఏస్థానాన్నైనా 0, 1, 2,...9 అను అంకాలతోనే, ఒక్కొక్కస్థానాన్ని ఒకేఒక అంకంతో వింపుతాము. అట్లాగే ద్వంద్వాంశ సంఖ్యలలో ఏస్థానాన్నైనా 0, 1 అనే రెండు అంకాలతోనే నింపవలె.

435, 345. 543 లు ఒకే అంకాల సమితి [3, 4, 5] తో ఏర్పడిన సంఖ్యలైనప్పటికీ

అంకాల స్థానములలో (అమరికలలో) వైవిధ్య మున్నందు వల్ల అవి వేర్వేరు సంఖ్యల్ని సూచిస్తాయి. అట్లాగే 1010, 1100, 1001 లు వేర్వేరు ద్వంద్వాంశ సంఖ్యల్ని సూచిస్తాయి.

1438 ని

10^3	10^2	10^1	10^0
1	4	3	8

అన్న పథకముద్వారా గ్రహిస్తున్నాము. అట్లాగే ఈ కొత్తసంఖ్యలను తదనుగుణమైన పథకముద్వారా గ్రహించవలె. ఉదాహరణమునకు

$$11 = \begin{array}{|c|c|} \hline 2 & 2^0 \\ \hline 1 & 1 \\ \hline \end{array}$$

కొబట్టి ద్వంద్వాంశ సంఖ్య 11, దశాంశ సంఖ్య 3 కు సమానము. 11 ను దశాంశముల్లో పదునొకండు అంటాము. ద్వంద్వాంశములలో ఒకటి ఒకటి అని చదువుదాము. పైన వివరించిన సూత్రాలను పాటించి ఈ క్రింది పట్టిని సులభంగా తయారు చేయవచ్చు.

ద్వంద్వాంశ సంఖ్యలు	ఉచ్చారణ	తత్సల్య దశాంశ సంఖ్య
1	ఒకటి	1
10	ఒకటి సున్న	2
11	ఒకటి ఒకటి	3
100	ఒకటి సున్న సున్న	4
101	ఒకటి సున్న ఒకటి	5
110	ఒకటి ఒకటి సున్న	6
111	ఒకటి ఒకటి ఒకటి	7
1000	ఒకటి సున్న సున్న సున్న	8
1001	ఒకటి సున్న సున్న ఒకటి	9
1010	ఒకటి సున్న ఒకటి సున్న	10
1011	ఒకటి సున్న ఒకటి ఒకటి	11
1100	ఒకటి ఒకటి సున్న సున్న	12

ఈలా దశాంశ సంఖ్యలకు సమానమైన ద్వంద్వాంశ సంఖ్యలను, ద్వంద్వాంశ సంఖ్యలకు సమానమైన దశాంశ సంఖ్యలను వ్రాయవచ్చు.

రెండు ఉదాహరణములు పరిశీలిస్తాము.

(1) దశాంశములలోని 18 ని ద్వంద్వాంశ సంఖ్యగా మార్చుట.

నిర్మాణము : 18 ని 2 లో గొలుసు భాగహారము చేయవలె.

$$\begin{array}{r} 2) 18 \\ 2) 9 \text{ — శేషము } 0 \\ 2) 4 \text{ — శేషము } 1 \\ 2) 2 \text{ — శేషము } 0 \\ 2) 1 \text{ — శేషము } 0 \\ \hline 0 \text{ శేషము } 1 \end{array}$$

శేషముల నన్నిటినీ చివరినుండి మొదటివరకు అమర్చితే 10010 ఏర్పడుతుంది—ఈ ద్వంద్వాంశ సంఖ్య దశాంశములలోని 18 కి సమానము.

ఉపపత్తి :

$$10010 = \begin{array}{|c|c|c|c|c|} \hline 2^4 & 2^3 & 2^2 & 2^1 & 2^0 \\ \hline 1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ \hline \end{array}$$

దత్తసంఖ్య దశాంశ సంఖ్యలలో ఒక 2^4 అనగా 16
ఒక 2^1 అనగా 2,

మొత్తము $16+2=18$ కి సమానము.

(2) 1110 అనే ద్వంద్వాంశ సంఖ్య ఏ దశాంశ సంఖ్యకు సమానము.

పథక ప్రకారము :

$$1110 = \begin{array}{|c|c|c|c|} \hline 2^3 & 2^2 & 2^1 & 2^0 \\ \hline 1 & 1 & 1 & 0 \\ \hline \end{array}$$

ఒక 2^3 అనగా 8

ఒక 2^2 అనగా 4

ఒక 2^1 అనగా 2, కాబట్టి $8+4+2=14$

దత్తసంఖ్య దశాంశములలో 14 కు సమానము.

ఈ ద్వంద్వాంశ సంఖ్యలలో రెండేరెండు అంకములు—0, 1 లు ఉన్నందువల్ల ఏసంఖ్యనైనా బల్బులసాయంతో సూచించవచ్చు. బల్బు వెలిగితే ఒకటి అని, వెలిగనప్పుడు సున్న అని మనం గ్రహించగలిగితే ద్వంద్వాంశ పద్ధతిలో ఏసంఖ్యనైనా ఈ బల్బుల అమరికలతో సూచించవచ్చు.

ఉదాహరణానికి 1010 అనే ద్వంద్వాంశ సంఖ్యను

చే సూచించవచ్చును. ఈ పద్ధతిని ఉపయోగించే కంప్యూటర్ గణనప్రక్రియ జరుగుతున్నది.

గుర్తు వెలిగే బల్బును 0 గుర్తు వెలిగని బల్బును సూచిస్తాయి.)

ఒక పరిమాణములో కత్తరించబడ్డ కార్డులను (Punch Cards) తీసుకొని అందు 1 ని సూచించేందుకు బెజ్జమును చిత్రించి, 0 ను సూచించేందుకు ఖాళీస్థలము నుపయోగించి గణించవలసిన సమస్యసామగ్రిని పంచ్ కార్డులమీద రచించవచ్చు. ఎంత విస్తృత విషయాన్నైనా ఈ కార్డులపైన చిత్రించి ఉంచుకొనవచ్చు.

6 ద్వంద్వాంశ సంఖ్యల ప్రాథమిక గణిత ప్రక్రియలలో పాటించవలసిన ముఖ్య సూత్రములు

1. సంకలనములో $1+0=1$, $1+1=10$
2. వ్యవకలనములో $1-1=0$, $1-0=1$, $10-1=1$
- 3, గుణకారములో $1 \times 1=0$, $1 \times 0=0$, $0 \times 1=1$

ఉదా॥ ద్వంద్వాంశములు

$$\begin{array}{r} 1011 \\ \times 101 \\ \hline 1011 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1011 \\ \times 110111 \\ \hline 110111 \end{array}$$

దశాంశములు

$$\begin{array}{r} 11 \\ \times 5 \\ \hline 55 \end{array}$$

110 111, 55 లు సమానములని చూపుట.

కం ప్యూటర్

110 111

2^5	2^4	2^3	2^2	2^1	2^0
1	1	0	1	1	1

ఒక 2^5 అనగా 32

ఒక 2^4 అనగా 16

ఒక 2^3 అనగా 8

ఒక 2^2 అనగా 4

ఒక 2^1 అనగా 2

ఒక 20 అనగా 1, మొత్తము 55 కు

సమానము.

4. భాగహారము : దశాంశ సంఖ్యలలో వలెనే ద్వంద్వంశములలో గుణకారమును నిర్వహించితిమి. అలాగే భాగహారమును కూడా నిర్వహించవలె.

ఉదా॥ ద్వంద్వంశములు

దశాంశములు

$$\begin{array}{r} 101)11110(110 \\ 101 \\ \hline 101 \\ 101 \\ \hline 0 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5)30(6 \\ 30 \\ \hline 0 \end{array}$$

7. ద్వంద్వంశ భిన్నములు

దశాంశ భిన్నములలో వధకం ప్రకారము

132.12 =

10^2	10^1	10^0	10^{-1}	10^{-2}
1	3	2	1	2

అనగా ఒక 10^2

మూడు 10^1

రెండు 10^0

ఒక 10^{-1}

రెండు 10^{-2} లు మొత్తము

$$100 + 10 + 2 + 1/10 + 2/100 = 132.12$$

ఇదే పద్ధతి ప్రకారము

$$101.11 = \begin{array}{|c|c|c|c|c|} \hline 2^2 & 2^1 & 2^0 & 2^{-1} & 2^{-2} \\ \hline 1 & 0 & 1 & 1 & 1 \\ \hline \end{array}$$

అనగా దశాంశములలో ఒక 2^2

ఒక 2^0

ఒక $\frac{1}{2}$

ఒక $\frac{1}{4}$, మొత్తము $5\frac{1}{4} = 23/4$

కాబట్టి ద్వంద్వంశ భిన్నము 101.11 దశాంశములలో 5.75 కు సమానము.

దశాంశ పూర్ణాంకభాగము 5 ద్వంద్వంశ పూర్ణాంకభాగము 101 కి

దశాంశ భిన్నభాగము .75 ద్వంద్వంశ భిన్నభాగము .11

పరస్పర సమానములు.

కాబట్టి ఒక దశాంశ సంఖ్య భిన్నభాగములలో ఎన్ని అంకెలుంటాయో, తత్సమమైన ద్వంద్వంశ సంఖ్య భిన్నభాగములలో కూడా అన్నే అంకెలుంటాయని దృఢపరచవచ్చు.

8 గణితశాస్త్రాభివృద్ధి - కంప్యూటర్లు

ఉపయుక్త గణితశాస్త్రములో కంప్యూటర్ల ప్రయోజన మెంతైనా ఉన్నది. భౌతికశాస్త్ర పరిశోధనలో కంప్యూటర్లు అనిర్వచనీయమైన సాయం చేస్తాయి. శుద్ధగణిత విభాగమైన సంఖ్యాసిద్ధాంతములో (Theory of Numbers) కంప్యూటర్ల పాత్రను కొంత పరిశీలిస్తాము. ఒకానొక సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించి దానికి తార్కికమైన ఉపపత్తిని తక్షణమే ఇవ్వలేక పోవచ్చుగాని ప్రతిపాదనకు మాత్రం సంపూర్ణ సంకల్పసిద్ధి రావలె. ఈ సంకల్పసిద్ధి ప్రయోగాలవ్వూ కొన్ని సందర్భాల్లో అలవడుతుంది. సమకాలీనులచే 'గణిత విద్యానిధులలో రాణి' అని పిలువబడిన కార్ల్ ఫ్రెడెరిక్ గౌస్ (Karl Frederich Gauss 1777—1855) అనేక సంఖ్యల స్వభావాలను క్రోడీకరించి విస్తరించిన సిద్ధాంతాలను ప్రతిపాదించి తరువాత వాటి ఉష్ణవత్తులను గూర్చి పరిశోధనలు జరిపినాడు. ఏ సంఖ్యనైనా రెండు ప్రధాన సంఖ్యల (Prime Numbers) మొత్తముగా వ్రాయవచ్చుననే ప్రసిద్ధమైన గోల్డ్ బాచ్ (Gold Bach) ప్రతిపాదన కూడా ఈ కోవకు చెందినదే. ఈ విధమైన కొత్తకొత్త సత్యాల వెన్నో కంప్యూటర్లవ్వూ సమీక్షించవచ్చు. ఇటీవలన స్వీడన్ దేశములో ఎలక్ట్రానిక్ కంప్యూటర్లవ్వూ గణితజ్ఞులకు తెలిసిన పెద్ద ప్రధానసంఖ్యను కనుక్కొన్నారు. ఈ సంఖ్యలో 967

$$\begin{array}{|c|} \hline 3217 \\ \hline 2 - 1 \\ \hline \end{array}$$

అంకెలున్నాయి.

ప్రధాన సంఖ్యల అధ్యయనంలో మనం $2^n - 1$ (n ధన పూర్ణాంకము) అనే మెర్సెన్నీ (M-rsenne) సంఖ్యలను $2^2 + 1$ అనే ఫెర్మా (Fermat) సంఖ్యలను ఎదుర్కొంటాము. ద్వంద్వంశ పద్ధతిలో ఈ సంఖ్యలను వ్రాస్తే చాల గమ్యత్తుగా ఉంటుంది. మెర్సెన్నీ సంఖ్యలు అన్నిస్థానాల్లో ఒకటిని కలిగి ఉంటుంది. ఫెర్మా సంఖ్యలు 11, 101, 1001, 10001 లాగా ఉంటాయి.

కరణీయ సంఖ్యల రమాగమి విలువలు ద్వంద్వంశ పద్ధతిలో ఏలా ఉంటాయో పరిశీలించవచ్చు. ఒకట్లతోనే ఏర్పడే ద్వంద్వంశ సంఖ్యలు దశాంశాల్లో ప్రధాన సంఖ్యలా? ఈ విషయాల్ని కంప్యూటర్లద్వారా అతిసులభంగా చర్చించవచ్చు.

9. ఉపసంహారము

రాను రాను ప్రతిశాస్త్రంలో గణిత పద్ధతుల యాజమాన్యం పెరుగుచున్న ఈకాలంలో శాస్త్ర చర్చలకు కంప్యూటర్ పాత్ర అతిముఖ్యమైనదిగా రూపొందుతున్నది. త్వరలోనే పాశ్చాత్యదేశాల్లోవలె మనదేశంలోనూ కంప్యూటర్ శిక్షణను ఉన్నత పాఠశాల విద్యార్థులకు ఇస్తారేమో!

సంఖ్యా సిద్ధాంత చర్చలకు కంప్యూటర్ సహాయాన్ని గురించి ఆక్స్ ఫర్డ్స్ లో 1969 ఆగస్టు 18 23 తారీఖుల్లో పెద్దసామూహిక చర్చ జరిగింది. ఈ చర్చలను ఏ. జి. ఎల్. ఎట్ కిన్, బి. బి. బిర్చ్ లు గ్రంథరూపంగా కోడికరించినారు—ఈ గ్రంథాన్ని (434 పుటలు) అకడమిక్ ప్రెస్ (లండన్) వారు '71, జూలై లో ప్రచురించియున్నారు.

అవతారికలు - చరిత్ర

(కర్త : శ్రీ తేరాల సత్యనారాయణశర్మ.
ప్రకాశకులు : విజయభారతీ నిలయం, నల్లగొండ.
డెమీ 1/8 పే. 196 లు వెల : రు. 5/- లు)

ఆంధ్ర గ్రంథాలలో అవతారికలు ఆశ్వాసాద్యం
తాలూ గద్యలూ చరిత్ర కెంతో సహకారులని చారిత్ర
కులకే తప్ప సామాన్యపాఠకుల కెక్కువ తెలియదు.
శ్రీ శర్మగారు చరిత్రయందు ఉత్సాహముతోపాటు
కొంత పరిజ్ఞానము కలిగి స్వతంత్రముగా పరిశోధన
చేయగలవారు.

ఈ గ్రంథములో ఎనిమిదిమంది కవుల అవతారి
కాదులు, కవుల కాలములు విచారణ చేసినారు. వారు
గ్రహించిన కవులు (1) పాల్కురికి సోమనాథుడు
(2) భాస్కర రామాయణ కర్తలు (3) రంగనాథ
రామాయణ కర్తలు (4) మార్కండేయ పురాణకవి,
కృతిపతి (5) మడికి సింగన (6) గౌరన (7)
భైరవకవి (8) కాసే నర్సప్ప.

పాల్కురికి సోమనాథునికాలము (చివరి) ప్రతాప
రుద్రునికాల మనవారి వాదమునే బలపరచినారు.

అవతారికయేలేని భాస్కర రామాయణమును
ఇందులో గ్రహించుట చిత్రమే ఐనా, తత్కర్తలను
గూర్చి ఆద్యంత పద్యాలతో చర్చించినారు.

రంగనాథరామాయణ కర్తృత్వమును గూర్చియు,
బుద్ధభూపాలుని తండ్రిపేరు పూర్వ రామాయ
ణములో విలల భూపతి యనియు ఉత్తర
కాండలోపున్న క్షితిండుడనియు వ్యత్యాసముగా
ఉండుటను ప్రస్తావించి నిర్ణయములకు పూనుకొనక
వదలినారు.

మార్కండేయ పురాణ ప్రస్తావనలో మారన
గురువు తిక్కన సోమయాజియనియు, తండ్రి ఎవరో

తిక్కనామాత్యుడనియు తెలిపి వదలినారు. కృతిపతి
యైన గన్నయసేనాని కాకతీయ రాజ్యపతనానంతరము
ఇస్లాము మతము స్వీకరించి ఏదీ కామములతో ఏదీ
కార్యములు నిర్వహించినదియు వర్ణించినారు కాని
అందుకు ఆధారములు కూడా చెప్పియుంటే బాగుం
డేది. మల్లిక్మమ్మూల్ ఇత్యాది నామములు ధరించినది
మరియుక ప్రతాపరుద్రసేనాని అని కొందరు ప్రసిద్ధ
చరిత్రకారులు వ్రాసియుండుటచేత అట్టి ఆధారాలు
చెప్పట అవసరము.

మడికి సింగనకాలము నిర్ణయించుటలో శ్రీ
శర్మగారు కొంత వీరత్వము ప్రదర్శించినారు. సకల
వీతినమ్మతము ఆకాడెమీ ప్రతి పీఠికలో శ్రీ నిడుద
వోలు వెంకటరావుగారు చేసిన కాలనిర్ణయ విధానము
లోని లోపములు చక్కగా నిరూపించినారు. సింగన
తండ్రి అయ్యలు మంత్రి అనపోతభూపాలుని వద్ద
మంత్రిగా ఉన్నందున 1357 ప్రాంతమువాడని వీరు
చెప్పుచు శ్రీ వెంకటరావుగారు అనపోత భూపాలుని
రెండు శాసనములలో అయ్యలుమంత్రి ప్రస్తావనము
లేనందున ఆ కాలమువాడు కాదనుట ఎంత అసందర్భ
వచనమో చక్కగా నిరూపించినారు. మరియు సింగన
జ్ఞానవాసిష్ఠములో

‘అతడు తిక్కన సోమయాజాల పౌత్రుడై

కొమరారు గుంటూరు కొమ్మ విభుని

పుత్రి జిట్టాంబిక...వివాహమై—అల్లాడమంత్రి’
అన్నపద్యములో ‘పౌత్రుడై’ అని ఉన్నది తప్పని
‘ప్రపౌత్రుడై’ అని సవరించవలెనని శ్రీ నిడుదవోలు
వారు చెప్పినది కాదని, శ్రీ శర్మగారు కొన్ని ప్రతుల
సాక్షములనుబట్టి ‘పుత్రుడై’ అని సవరించవలెననుట
కొంచెము నయమే. కాని శ్రీ శర్మ తరమునకు 90

ఏళ్లు అనుచు సోమయాజుల అవసానకాలమనదగిన 1280 నుంచి లెక్కించుటకూడ తమ వాదానికి అనుకూలంగా సరివుచ్చడమే అవుతున్నది. శ్రీ నిడుద వోలువారు ఆధారపడిన మంగళమహాశిలోని సంవత్సరములో మార్గశిర పంచమి బుధవారము కాసంత మాత్రముచేత దానిని పూర్తిగా త్రోసివేయవలసినదేనా? శ్రీ నిడుదవోలువారు ఆ వారము మాఘ శుద్ధ పంచమికి సరిపోవుచున్నదని చెప్పినది ఆలోచించవద్దా? చరిత్ర రచనకు ఉపకమించువారు ముందు ఒకకొర్రాణ చేసుకొని అందుకు విరుద్ధమైన అధారాలను తేలికగా త్రోసివేయుట వ్యాయముకాదు. ఈ విషయములో శ్రీ నిడుదవోలు వారు చేసిన పొరపాటే శ్రీ శర్మగారును చేసినట్లు భావించక తప్పదు.

గౌరనార్యుడును శ్రీనాథుడును సమకాలికులన్న వారిని శ్రీ శర్మగారు తీవ్రముగా విమర్శించినారు. కాని గౌరనకాలము 1356—1425 అని వారే అన్నందున, గౌరనా శ్రీనాథుడూ 40, 50 సంవత్సరములు సమకాలికులని ఒప్పుకొన్నట్లయినది. కాకపోతే శ్రీనాథునికంటే గౌరన ముందు పుట్టి ముందు స్వర్గస్సుడయ్యే నవవచ్చును, అంతేకదా!

భైరవకవి పై గౌరన కుమారుడే అనుటకు శ్రీ శర్మగారు చూపిన ఉపసత్తులు బాగున్నవి.

సిద్ధేశ్వర చరిత్రము వ్రాసిన కాసె సర్వస్వము ఈ గ్రంథములో చేర్చుటకు కారణము శ్రీ శర్మగారికి చరిత్రకారులయందున్న అభిమానమే అని తోస్తున్నది.

కావ్యాల అవతారికలు ఆద్యంత పద్యాలూ ఉదాహరించుటలో, చరిత్రకు సంబంధించని భాగాలు వదలివేసి ఉంటే గ్రంథ ప్రయోజనానికి భంగం లేకుండా ఈ గ్రంథంలో అనవసర గ్రంథ విస్తృతి ఎంతో తగ్గి ఉండేది. అంతేకాక చారిత్రకాంశాలు పాఠకులకు దృష్టిలో దృఢతరంగా నిలిచేవి.

ఈ గ్రంథంలో నూతనాంశాలు ఏమంత లేక పోయినా, మన గ్రంథావతారికల ప్రాధాన్యము అంధ పాఠకులకు గుర్తు చేసినందుకు గ్రంథార్థనూ,

ముద్రణకు సహాయము చేసిన ఆం. ప్ర. సాహిత్య అకాడమీవారిని అభినందిస్తున్నాము,

ప్రవర వరూఢినియమ్

(సంస్కృత కృతికర్త: శ్రీ సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు, అంగ్లానువాదకులు. శ్రీ విశిషాటి కృష్ణమూర్తిగారు; ప్రకాశకులు: డిబ్, 5677, సెంటుమేరీస్ రోడ్డు, సికందరాబాదు. క్రామ 1/8 పే 611 లు వెల: రు. 1/-)

పెద్దన మనుచరిత్రములోని మొదటి రెండాశ్వాసముల కథను 'ప్రవరవరూఢినియమ్' అను పేర ముద్రపరిచి వివరించిన వరేణ్యులైన శ్రీ సన్నిధానము వారు సంస్కృతములోనికి స్వేచ్ఛానువాదము చేసినారు. మూలములోని 137 గద్య పద్యములును 109 శ్లోకములుగా అనువదించబడినవి. కావ్యారంభమునకు ముందు కావ్యమును కృతిపతిని గూర్చిన 10 అవతారికా శ్లోకములును గలవు. వీనినన్నిటిని శ్రీ కృష్ణమూర్తిగారు అంగ్లా వచనములోనికి అనువదించి అనువాదము ఎదురెదురు పేజీలలో ముద్రించినారు.

సంస్కృతానువాదమునకు ఒక ఉదాహరణము.

'వంశవలయదు వేపురు వచ్చిరేని
నన్నపూర్ణకు నుద్దియౌ నతని గృహిణి
యతిఘలేతర నడికిరేయైన బెట్టు
వలయు భోజ్యంబు లింట నవ్వారిగాంగ.'

'న తన్య దారా ఆలసా భవంతి
కదాపి పాకాయ దదత్యజ్జనం
భోజ్యం నిశిఢేఽవ్యతిభిభ్య ఇష్టం
స్వబంధుతాయా ఇవ హృష్టయితా!'

ఇక అంగ్లానువాదరీతికి ఈ క్రింది యుదాహరణము లిచ్చుచున్నాము తుదకు ప్రవరుడు శుచియై అగ్నిని ధ్యానించు ఘట్టము.

'న కి మప్యక్త్యా ప్రవర
వస్త్యా: పుర్యేన వాసితం నక్ష'

ప్రక్షాళ్యాంబుభిరావమాన్
స్థానీ ద్గార్హవత్యాగ్నిమ్.

‘త్యద్రూపేణ ముఖేన నిర్వర్తగణో
భూక్తే కణేపాత్య భో

స్త్వామీశం శ్రుతయఃస్త్వవంతి
బహుధా త్వం లక్ష్యసేఽంతః స్థితః

విశ్వ స్వాహవనీయ దక్షిణవద

భ్యాతాగ్నియుగ్మం భవ

త్సంజాతం గృహదేవతేఽవ భగవన్

స్వహస్వధావల్లభః.

పై రెండుశ్లోకముల ఆంగ్లానువాదము :

‘Then pravara, not saying a word in reply to the maiden, cleansed his chest which was polluted by the touch and embraces of Varudhini, took in his hand a little of the holy waters, chanted hymns in praise of the God of fire, invoked and worshipped by every house-holder.’

The multitudinous Gods in heaven get their sustenance through thee The Srutis praise thee as the Lord of the universe itself. Thou art all-pervading The Ahavaneeya and lakshminagni too invoke and contemplate upon thee only. O Swaha, the Lord Consort of Swadha, my presiding family deity, save me.’

‘తస్యః స్పర్శేన వాసితం వక్షః’ అను దానిలోని వాసితశబ్దము అందము అనువాదములో పోయినది. వక్షమును నీటితో ప్రక్షాళనము చేసినది పోయినది. ఆచమనమంటే చేతిలో కొంచెము నీరుపోసికొనుట కాదన్న మాటకూడ ఎరుగనట్లు అనువదించినారు. గార్హవత్యాగ్ని త్రేతాగ్నులలో ఒకటి అని అనువాదకులకు తోచినట్లు లేదు. కాకున్నచో తర్వాతి శ్లోకానువాదములో ఆహవనీయ దక్షిణాగ్నుల పేర్లు ఇచ్చినచో దాని అనువాదమునకు పూనుకొనక గార్హవత్యాగ్ని అని ఇచ్చి ఉండేవారు.

ఇక రెండవదానిలో ముఖ్యముగా చివరి రెండు పాదముల అర్థమును ఏమాత్రమును ఆంగ్లాను

వాదకులు అవగాహనము చేసికొనుటకు శ్రద్ధ చూప లేదనుట స్పష్టమగుచున్నది.

ఆహవనీయ దక్షిణాగ్నులు నీనుండి (గార్హవత్యమునుండి) జాతము లైనవని మూలము. (త్రేతాగ్నుల స్వరూపము ఏమాత్రము ఎరిగినవారైనను దాని సూక్ష్మము గ్రహింతురు. ఆంగ్లానువాదములో ‘అవి రెండును విన్ను ధ్యానించి ఉపాసించు’ననుట సరికాదు.

అన్నిటికంటే ‘స్వహస్వధావల్లభ’ అను మూలసంబోధనమును ‘స్వధాదేవికి భర్తవైన పీ స్వాహ’ అని అనువదించుట ఏమాత్రము ఖంతవ్యముకాదు. ‘స్వహస్వధావల్లభ’ అని పెద్దన ఉపయోగింపగా, శ్రీ శాస్త్రిగారు దానిని ‘స్వహస్వధావల్లభ’ అని మార్చి అనువదించుటలో దోషము లేదు. స్వహాకారమూ స్వధాకారమూ ఉన్నవి కనుక అగ్నిని స్వహాస్వధలకు భర్తగా భావించుట యుక్తమే. స్వాహాదేవిని స్వధాదేవికి భర్తగా భావించి పైవిధముగా వ్రాయుటచేత, ఆంగ్లానువాదము చదివినవారు పెద్దనకును శ్రీ శాస్త్రిగారికిని ఆచమనము సంగతియు, గార్హవత్యాగ్నికి ఆహవనీయ దక్షిణాగ్నులతోగల సంబంధమును, స్వహాస్వధాకారముల స్వరూపమును, తెలియదను భ్రాంతికి లోనాదురు.

మన ప్రాచీన కావ్యాలకూ ఆధునిక కావ్యాలకూ మంచి సంస్కృతానువాదములూ ఆంగ్లానువాదములూ చేయుటకు పూనుకొనవలసిన అవసర మెంతో ఉన్నది.

ఉపయోగకరమైన సరికొత్త గ్రంథములు

వ్యవసాయము—షిషరీ—కోళ్ల పెంపకము—ఆడవులు—
తోటవని—యింజనీరింగ్—వైద్యము—వివిధ సాంకేతిక
విషయములపై గ్రంథములు గలవు. కేటలాగు ఉచితము.
ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N K. PAUL & SONS,
P B No. 12202, Calcutta—5.

శ్రీ శాస్త్రిగారు యథాశక్తిగా పెద్దన వద్యాలను సంస్కృతీకరించారు. అందులో పెద్దన కవితలోని మాధుర్యము కొరవడుట వారితోప మనలేము.

వచనములో వ్రాసిన ఆంగ్లానువాదము బాగుండక పోయినను, అపార్థములతోనైనా ఉండకుండ జాగ్రత్త వహించుట అత్యవసరము. మూలార్థము స్ఫురించకపోతే, శ్రీ శాస్త్రిగారినే అడిగి ఉండవచ్చును, లేక మనుచరిత్ర మూలమైన చదివి యుండవచ్చును. ఈ ఆంగ్లానువాదములు దీనితో 37 ఆంగ్లానువాదములు చేసి ప్రచురించినట్లు అట్టమీద ప్రకటనవలన తెలియుచున్నది కనుక వారిని ఉత్సాహముతోపాటు జాగరూకత వహించుట అవసరమని ఉద్బోధించు చున్నాము. ఆంగ్లభాషా దోషములు కూడ అక్కడక్కడ కనిపించినవిగాని అచ్చు తప్పులలో వ్రాత తప్పులలో ఐఉండవచ్చునని సరిచెట్టుకొనుచు, అన్ని విషయములలో శ్రద్ధ వహించుట అవసరమని సూచించుచున్నాము.

ఊర్మి శ్లో

(కవి : శ్రీ వానితాల రామమూర్తి : ప్రకాశకులు : సాహితీసమితి, ఒంగోలు : ప్రాసీస్తానము : కవి, పి. ఆర్. ఎస్. ఎచ్. స్కూలు, ఒంగోలు. క్రాసు 1/8 పే. 76 లు వెల : రు. 2-50 లు.)

సీత అడవికేగినను శ్రీరామునితో నున్నది. మాండవీ శాతకీర్తులు వ్రతస్థులైన భరత శత్రుఘ్నులతో నున్నారు, తనకు సర్వస్వమైన రాముని కొలువులో లక్ష్యణుడు 14 సం. లు గడపినాడు. 'పాపము, ఊర్మిశ భర్తృవియోగముతో 14 సం. లు ఎట్లు గడపినదో మరి! వాల్మీకియే ఆమె ఊసెత్తలేదు. మన జానపదకవులు మాత్రము ఊర్మిశాదేవి నిద్రను వర్ణించినారు. ఇట్లు మహాకవులచే విస్మృత ప్రాయురాలైన ఊర్మిశ కథను భావనచేసి శ్రీ రామమూర్తి ఈ కావ్యము రచించినారు.

ఇందులో, ఊర్మిశ 7 సం. లు నిర్వికల్ప సమాధిలో నున్నది. అప్పుడు నిజదైవమైన లక్ష్య

ణుడు వ్రత్యక్షమై అత్తలకు సేవచేయుచుండును శాసించగా అంతటిమంచి ఆ పనికి దొరకొన్నది. మధ్య జనకునిలేఖ. ఇంతలో సీతారామలక్ష్యణులు అయోధ్యకు తిరిగి వత్తురు. ఊర్మిశా లక్ష్యణుల సంయోగము; వారికి అంగద చంద్రకేతులు జనించుట, వారికి వ్రత్యేకముగా రాజ్యప్రాప్తి అవుటతో కావ్యము ముగియుచున్నది.

1. స్థాపన 2. సమాధి 3. సాక్షాత్కారము 4. సిందూరము 5. సేవనము 6. సందేశము 7. సంగ్రామము 8. సామీప్యము 9. సైకతము 10. సౌభాగ్యము అని ఈ కావ్యము పది శీర్షికలుగా విభజింపబడినది. కాని విషయసూచిక (ఆద్యంతము లలో తెల్లకాగితములు మిగిలిపోయినను) ముద్రింపబడకుండుటకు కారణము కనబడదు.

కావ్యమంతయు ప్రౌఢభాషలో సాగినది. పండితుల కిష్టమైన—ధిత్తువు—రిరంస మత్యండిక—చిరంటి—తోదితదిత్తుడు—ముల్తో—సీమాటి—గోపానసి—శంయువు—శుభంయువు—ఉగ్రాణము—తస్తివాంసుడు—సోశృత్యము—చాంద్రీద్యుతులు—వంటి పదములు అప్రయత్నముగా పద్యములలో చేరుచున్నవి.

'సేవనము'లో ఊర్మిశ తన యత్తలకు చేసిన సేవలలో 'బాగలాకు ముడుపులో ఘటించి సీతాభ ఖండములో కలిపి విడెంబు కూర్చెడిని' అని వర్ణించినారు. అత్తలప్పుడు విగతభర్తృక లగుటచే తాంబూలము సేవింపరుగాక! మరియు నామె అందరికంటె ముందులేచి 'వ్రహానంతి నొక్కెడ రాజబెట్టు'నని వర్ణించినారు. రాజభవనములలో అత్తలైనను ప్రోయి రాజబెట్టుట ఉండదు. అయినను జానపదుల వర్ణనలలో ఇట్టివి సర్వసాధారణము. జానపదు లభిమానించిన ఊర్మిశను కావ్యసన్నువుగా గ్రహించిన ఈ ప్రాథమిక ఇట్టి కల్పనలు పారపాయునగాక బుద్ధిపూర్వకముగానే చేయుండురని భావింపదగును.

ఈ కవికి శ్రీ విశ్వనాథవారి కవిత్యమందు గాఢభక్తి ఉండుటచేత వారి కవిత్యవ్పాయలును ఇందులో అక్కడక్కడ కనిపించుచుండుట యుక్తమే.

శ్రీ విశ్వనాథవారి సదభిప్రాయముతోకూడిన ఆశీస్సులును ఈ కావ్యమునకు లభించినవి.

ఈ ప్రౌఢకావ్యము శ్రీ రామచంద్రున కంకితమైనది. ఈ గ్రంథముద్రణకు ద్రవ్యదానముచేసిన ఉప్పలపాటివారిని అభినందించుచున్నాము.

— నోరి నరసింహశాస్త్రి.

శిలామురళి

[కావ్యము : కవి : శ్రీ ఇంద్రగంటి శ్రీ కాంత్ శర్మ; ప్రచురణ : సురుచి ప్రచురణలు, పవరుపేట : ఏలూరు, 112 పేజీలు; వెల : రూ. 3. మేలుప్రతి : రూ. 4.]

అల్లిబిల్లి ఖండకావ్యాలతో తృప్తిపడని కవి కుమారులు కొందరు కథాకావ్యాలకు మళ్ళి ప్రతిష్ఠ సంపాదించి చూస్తున్నారు. కథకూ, కవిత్వానికీ పాఠన అంతగా కుదరదనీ, కవి హృదయంలోని రాగాలాపన ఎటు తీగలు సాగితే అనుభూతిని అటు మళ్ళించాలనీ అందుకు కథ అడ్డు వస్తుందనీ తలంచి, ఆవేశం కలిగినప్పుడే కవిత్వం వ్రాయ తలపెట్టి, కవితావేశం చల్లారగానే కావ్యఖండికలను గూడ ముగిస్తున్నారు, మఱి కొందఱు. భావకవులు కథకూ, కవిత్వానికీ సంబంధం లేదనీ హృదయాన్ని కదిలించే భావాలను వెల్లడించటానికి కథ ఆలంబనంగా ఉండనక్కరలేదనీ తలంచారు. భావకవిత కొక విధంగా అద్యుత్తై న గురజాడ, రాయప్రోలు పూర్ణమ్మ కథ; తృణకంఠము మొదలైన చక్కని కథా కావ్యాలు వ్రాశారు. మాత్రాఛందస్సులను స్వీకరించి శ్రీశ్రీ, దాశరథి, వారాయణరెడ్డిగారలు కూడ కొన్ని కమ్మనికథాకావ్యాలను వెలయించారు. కవితలో మరింత స్వేచ్ఛనూ, స్వాతంత్ర్యాన్ని కోరిన, ఇతివృత్తంలోనూ, భాషలోనూ ప్రజాస్వామ్యభావాలకు దగ్గరగా వచ్చిన, వచనకవిత్వం మొదట్లో కొంతగా నిసర్గ సౌందర్యాన్నీ, క్లుప్తతనూ, ప్రదర్శించి యింపుగొలిపినా వచనకవితారచనలో ఆరితేరిన

శ్రీ కుందుర్తి మళ్ళి కథాకావ్యరచన అవసరమని తలుస్తున్నారు. కథాకావ్యాలు రాకపోతే చదువరులకు మహాకావ్యం చదివిన అనుభూతి కలిగటం కష్టమనీ, పరిధి సంకుచితమై సోతుందనీ హెచ్చరించారు. కాని అనుభూతిని అవిష్కరించటమే కవిత్వం ప్రధానంగా చెయ్యవలసిన పని అని తలంచిన శ్రీ తిలక్, యింకా మరికొందరూ కథావస్తువును విధిగా అనుసరించ వలసినన్నీ కవిత్వం పరిచభారక తప్పదని వాపోయారు. శ్రీ వారాయణరెడ్డి వ్రాసిన 'జాతిరత్నం' వంటి కావ్యాలను పరిశీలిస్తే స్వేచ్ఛనుకోరే కవుల కావ్యాలకు కథ నిగళబంధనంకామానదని అనిపిస్తున్నది. చంపూకావ్యాలలో అంత బాధాకరంగా ఉండక, రసవత్కావ్యాలు వెలువడినప్పటికీ, యీ శతాబ్దిలో వెలువడిన మాత్రాఛందస్సులో వెలువడిన కావ్యాలనూ, వచనకావ్యాలనూ పరిశీలిస్తే చదువరులు కథాకావ్యాలను కోరటంలేదని చెప్పవచ్చు.

సమకాలిక సంఘజీవితంతో సంబంధంలేని 'శిలామురళి' వంటి కావ్యాలను ఛందస్సొందర్యంకోసము, పెదలాలిత్యానికి అక్కడక్కడా సుకుమార భావుకతకూ సంతసించి చదివినప్పటికీ దీనిని విశిష్టమైన కావ్యంగా మాత్రం యెంచలేరు. 'బౌద్ధవాగరకతకు దేశం భక్తితో తలవంచి మొక్కేకాలం'లో జరిగిన కథ శిలామురళి. వివిధ మాత్రాఛందస్సుల్లో కవి దీనిని కథాఖండంగా మలచటానికి ప్రయత్నించారు. మురళిని వాయించటంలో ప్రజ్ఞావంతుడైన ప్రద్యుమ్నుడు ఇంద్రదమనుని కుమారుడు. పూర్ణవర్మనుని శిష్యుడు. గుణాధ్యుడనే భ్రష్టయోగి సర్వస్వతీదేవి పాతవచనాలను పెడచెవిపెట్టి కుద్రకక్షలను పాధించి 'పశీకరణంతోటి దేవి పట్టుకుని కట్టాలి' అని తలంచి కొంతకాలం ప్రయత్నించి అపి కూడ సరిగా పొందలేక పోతాడు. సూరదాసనే మారుపేరుతో ఇంద్రదమనుని స్నేహితునిగా పరిచయం చేసుకొని ప్రద్యుమ్నుని దగ్గరకు సంగీతవిద్యను సాధనగా చేసికొని 'మేఘమల్హార్' రాగం ఆల్పింః చేసి పరస్వతీదేవిని బంధిస్తాడు. ప్రద్యుమ్నుడు తన

ప్రాణనఖియైన సునందకు నచ్చజెప్పి, పూర్ణవరమల ఆశీస్సులుపొంది గుణాధ్యుని వెదకటానికి బయలు దేరుతాడు. బందీయైన భారతీదేవిని చూచి, అక్కడే వేచి ఉండి గుణాధ్యుడు రాగానే అతడిని శిక్షించటానికి మారుగా దేవిని విడిచి పెట్టమని ప్రాథేయ వడతాడు. గుణాధ్యుడు వశ్యాత్తవుడై తా ననుభవించిన మనోవేదనను తెలియజెప్పి తన గురువుదగ్గర తెచ్చిన మంత్రజలం దేవిపాదాలపై చిలికిస్తే దివ్య సీమలలోకి ఆమె వయనిస్తుందని, కాని అవిధంగా చిలకరిస్తే శిలామూర్తిగా మారిపోతాననీ తనకా ధైర్యంలేదనీ చెప్పి విలపిస్తాడు. ప్రద్యుమ్నుడు త్యాగం చెయ్యటానికి కృతనిశ్చయుడై ఆ జలాన్ని గుణాధ్యుడి నుండి స్వీకరించి

‘మెరపువలె ఆదేవి మిన్నెక్కి విహరించి
మృదు మధుర రాగాల కళలలో తేలాలి !
మూగవోయిన కవుల వాక్కులో ఉరమాలి !
తీగగా శిల్పి వాస్తాలలో తిరగాలి !’

అని సరస్వతీ భక్తునిగా తన కర్తవ్యం నెరవేర్చి శిలగా మారిపోతాడు. విషాద మధుర కావ్యమిది. నేటి పాఠకులను యీ కథ ఆకర్షిస్తుందని చెప్పటం కష్టం. కాని శ్రీకాంత్ శర్మగారి లేఖని మాత్రా ఛందస్సులలో ఎన్నెన్నో అందచందాలను వెలయించింది. సుకుమారమైన భావుకత, దానికితగిన లయవిన్యాసం, ప్రకృతిసౌందర్యోపాసన యీ కావ్యానికి వన్నె పెట్టాయి.

ప్రద్యుమ్నుడు మురళి వాయిచే ప్రదేశంలోని అడవిని వర్ణిస్తూ

‘అమూల నొకకూత, ఈమూల నొకకూన
అడివి తీగలమీద జలజలా విరివాన
పిట్టవరిగిడుతుంది, పూవు అరవిడుతుంది
అట్టసోపంతోటి అడవి మేల్కొంటుంది.’

అని చెప్పి మనోజ్ఞమైన దృశ్యకల్పన చేశారు. ప్రద్యుమ్నునికై ఎదురుమాచే సునంద

‘అతడురానీ, రాకపోవనీ, అది వేరు
సతతమూ అతనికై బ్రతుకు అర్పిస్తాను !

మేఘమల్లారాన మెరుపునై పోతాను !
మెరుపునై, తలపునై, మెరిసిపోతానంతే !

అనుకుంటుంది. వియోగ బాధ ననుభవించే సునంద తలంపులను రమణీయంగా చెప్పారు. ఆమె నిరీక్షణ విఫలంకాగా ‘రిక్తప్రాతిక గుండె ఆమెకిక మిగిలింది’ అని వర్ణించి వన్నివేశాన్ని రసవంతంగా ముగించారు. కథను నడిపించటానికి కవిత్వాన్ని పలచ బారచేసికొని శుష్కవచనగా పాగిన పాదాలకూడ యీ కావ్యంలోమనకు కన్పిస్తాయి. కాని ఎక్కడో ఒకతలంపు

‘అకుచపు చీకటితో
అడవి ఆపులిస్తున్నది—’

వంటివి మెదిలి ఆ నీరస వచనాన్ని రసమయం చేసివేస్తాయి.

‘వడగాలి సురిగింది, సుడిగాలి తిరిగింది
వండుటాకులవెంట పరుగెత్తి పోయింది
మిన్నేటి ఒడ్డుపై గున్నననుగు మబ్బు
మెల్లగా కరమెత్తి ఆసీరు చిమ్మింది.’

ఇటువంటి పాదాలలోని రచన కవి ప్రతిభా వంతుడని నిరూపిస్తుంది. శబ్దశక్తిగల యీ కవి తన ప్రతిభకు తగిన వ్యుత్పత్తి కలవారే. ఇక అభ్యాసం విషయానికి వస్తే వివిధ ప్రతికలలో ప్రకటించబడిన రచనలవలన లబ్ధప్రతిష్ఠాడు. ఈ కవి కుమారుడు సుప్రసిద్ధకవి ఇంద్రగంటి హనుమ చ్చాన్ద్రగిరి కుమారులు. వారికే యీ ‘శిలామరళి’ని అంకితం చేశారు.

వర్తమానసామాజికతివృత్తాన్ని స్వీకరించి శ్రీ శ్రీకాంత్ శర్మ మాత్రాఛందస్సులలో మరొకాన్ని వెలుగు కంబాలను నిలువగలిగితే బాగుంటుంది. ఈ కావ్య సౌందర్యానికి వీరు స్వీకరించిన కథ భంజకంగా నిలిచిందని మాత్రం చెప్పక తప్పదు. ప్రకృతి వర్ణనలను ఆస్వాదించటానికి, మాత్రాఛందస్సులో శ్రావ్యమైన లయవిన్యాసాన్ని అందించే రచనకోసమైనా యీ కావ్యాన్ని చదివి ఆనందించవచ్చు.

ప్రవేశ

(కవితాసంకలనం; కవులు; ప్రభంజన్; శాంత మూర్తి; భావశ్రీ; నిర్వహణ: స్పందనసాహితీ; హైదరాబాదు; ప్రతులకు: అంచల రక్షిణీనారాయణ 8-2-22/బి వంజగుట్ట, హైదరాబాదు-4; 60 పేజీలు; వెల. ఒక రూపాయి.)

విరివిగా వెలువడుతున్న వచనకవితా సంకలనాలలో ఇదొకటి. ప్రభంజన్, శాంతమూర్తి, భావశ్రీ అను ముగ్గురు కవుల రచన లిందులో ఉన్నాయి. సాంకేతికవిద్యలో ఉత్తీర్ణులయి యంత్రకర్మాగారంలో పనిచేస్తూ సాహిత్య రచనాభిలాషతో రచించిన గీతా లిందులో ఉన్నాయి. వీరి వచనగీతాలలో కవిత్వం ఒరిగిన పద్యపాదాలు చాల తక్కువ. ఉపన్యాస ధోరణిలో 'ప్రభంజన్'

'కార్మికులారా కదలండి
కలిసి కట్టుగా కదలండి
మనలో భేదం వలడండి
మంకుపట్టును వదలండి'

అని ఉద్బోధించే రచనలేతప్ప ధ్వని ప్రధానమైన రస వంతమైన గీతాలు తక్కువ.

'నలుగురు నాలుగును మూడంటే
నలుగురితో నువ్వు మూడేను
మూడనకపోయావా నీకు మూడినట్లే—

ఇటువంటి రచన చదవగానే 'నేడు జరుగుతున్న న్యాయం' ఏదైనప్పటికీ పై రచనపట్ల మాత్రం సదభిప్రాయం కలుగదు. 'అభ్యుదయం మునుగులో' అనే గీతం అక్కసుతో ఎవరినో తిడుతున్నట్లుగా ఉన్నదే గాని కవిత వ్రాసినట్లులేదు.

'అడ్డంగా పెరిగిపోయిన
అవినీతి కీకారణ్యం
కలం కత్తితో ఖండిస్తాను
అభినవపరశువు నౌకను'

అని ప్రభంజన్ ప్రతిజ్ఞ చేశారేగాని వీరి గీతాలలో

'మంచికవిత్వమిది' అని చెప్పటానికి నీలైనవి, ఉదాహరించటానికైనా దొరకటలేదు.

'శాంతమూర్తి' 'ఫలానా కవిత్వం రాయాలి అనుకోకపోయినా ముందుగా మంచికవిత్వాన్ని సాధించటానికి ప్రయత్నిస్తున్నాను' అని చెప్పకొన్నారు. ఆ సాధనమాత్రం స్ఫుటంగానే కన్పిస్తున్నది. జీవితాన్ని నీటిబుడగతో పోల్చి

'ఈ నీటిబుడగలో
ఎన్నెన్నో బంధాలు
వచ్చిపడినవి కొన్ని
తెచ్చుకొన్నవి కొన్ని!'

అని చక్కగా పలికారు. అంతేగాక

'వెలుగుదారుల వెదకి
దీపకలికను చేరి
వెలుగులో బ్రతకాలి!!'

అని సంకల్పంగూడ చెప్పకొన్నారు.

'పరుగుతీస్తున్న బస్సు' పాఠకులను ఒక్క ఉదటున చదివించే రచన. పాఠయోగ్యత తప్ప చిరస్మరణీయమైన భావమేమీ యిందులో లేదు. వీరు సంప్రదాయాన్ని అమృతంగా ఎంచి, దానిని ఒరిగబోయవద్దని హితవు చెప్పారు. 'వాన చినుకులు' అనే వీరిగీతం శ్రీ కుందుర్తి వ్రాసిన 'నగరంలో వాన'కు పూర్తిగా అనుకరణ.

భావశ్రీ 'పాతలోని తేట తెల్పుకొని, కొత్తలోని చెత్త పదలుకోవాలని' తలచారు. నవకవితకు జైకలి మంటలనే భావాలుగా గ్రహించి 'నవకవిత' అనే గీతంలో దాని స్వరూపాన్ని వివరించటానికి పూనుకొన్నారు. కాని వీరి పద చిత్రాలు ఒకదానికొకటి పొంతన లేకుండా, నవకవిత అంటే కలగాపులగపు భావాలేనని వీరు సమర్పించిన ఊహలవలన ఒక తేలిక అభిప్రాయం కలుగుతున్నది. 'నాయకుడు కావాలి' అని పిరెంతగానో సాగదీసి వ్రాసిన గీతం 'శ్రీ పలికిన నేతృత్వ దరిద్రమైన దేశం' అన్నభావాన్ని పాడిగిస్తే వచ్చినట్టిది. ఈ గీతంలో వచనమేగాని

గీతమనదగన దేమిలేదు. 'మేఘనందేశం' అన్న పీఠ గీతం చమత్కారంగా వర్తమాన కాలాన్ని ప్రతి బింబించేదిగా ఉన్నది. పీఠ వ్రాసిన 'జీవితం రైలు బండి' ఆరుద్రగారి కవితకు అనుకరణేననీ, అదీ 'పేలవంగా ఉన్న అనుకరణయేననీ చదువగానే అని పిస్తుంది. 'ఒకటి రెండూ.. ఇరవై రెండూ' అనేది స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన ఇరవై రెండేళ్ల తరువాత దేశ స్థితిగతులను సీంహవల్ కనం చేసింది.

ప్రభంజన్, శాంతమూర్తి, భావశ్రీ ముగ్గురు కవులలోను ఉత్సాహం ఉన్నంతగా కవిత చెప్పగలిగిన ప్రతిభ కానరావటంలేదు. యంత్రకర్తగారంలో పని చేస్తూ రచనాభిలాష కలిగి ఉండటం మాత్రం మెచ్చదగినదే. సాధనతో మునుముందు పీఠ రసవత్కవిత వెలయిస్తారేమో వేచి చూడాలి. ఇప్పటి 'త్రివేణి' మాత్రం వచన కవిత్వపురాణిని పెంచేదేగాని గుణాన్ని పెంచేదికాదు.

రామచంద్ర విజయము

[నవల; రచన: చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసిం హము; ప్రచురణ: ఎమెస్కో పాకెట్ బుక్స్, మచిలీ పట్నం: మద్రాసు: సికింద్రాబాదు: 138 పేజీలు; వెల: రూ. 2.]

19 వ శతాబ్దం ఉత్తరార్థంలో ఆంధ్ర జాతి గర్వింపదగిన మహా రచయితలూ, దేశభక్తులూ ఎందరో జన్మించారు. వారిలో మువ్వసిద్దులైన శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు బహుముఖ ప్రతిభావంతులు. గియోపాఖ్యానము మొదలైన నాటక ములు వ్రాసిన కవిగా, గణపతి, రామచంద్ర విజయము, కర్పూర మంజరి, సాందర్యతిలక మొదలైన ఉత్తమ నవలల రచయితగా, హాస్యపూరితమూ, కనపడకుండా గాయపరచి మూఠనమ్మకాలను, అవినీతిని మనస్సులో నుండి క్షాళనంచేసి, హితవుచెప్పే వ్యాసరచనతోను 'అన్ని ఒకయెత్తు వారి స్వీయచరిత్ర మరొకయెత్తు' అని చెప్పదగిన స్వీయచరిత్ర రచనా వారి బహుముఖ ప్రతిభకు కొన్నికోణాలు మాత్రమే. దేశభక్తి ఆయన

ఊపిరికాగా రచనలో అచితుచి చెప్పిన ప్రతిమాటా జాతిక్షేమాన్ని ఆశించి చెప్పినదే. కవిగా గియో పాఖ్యానము, హాస్యరచయితగా గణపతి, ఇంకా వారి ప్రహసనాలు ఆయన కీర్తిని అన్ని దిక్కులకూ కొని పోయినా, చక్కని ధారాశుద్ధి గలిగిన వచన రచనతో, నమకాలిక సంఘజీవితాన్ని ప్రతిబింబించే ఇతి వృత్తాలలో కూడిన నవలలను కూడ విశిష్ట మైనవిగా యేంచవచ్చును.

శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగంవంతులు సాహిత్య ప్రక్రియలలో మేలిరకం విత్తనాలను అందిస్తే, ఆయాప్రక్రియలలో మేలిరకపు ధార్యాన్ని పండించిన కృషీవలుడు శ్రీ చిలకమర్తి. నవలా రచనను ప్రోత్సహించే ఉద్దేశ్యంతో వీరేశలింగంగారు ఏర్పాటైన పోటీలో పాల్గొని చిలకమర్తివారి రామచంద్ర విజయం బహుమతి పొందినది. సమాసబంధురమై, క్లిష్టవర్ణనలతో కూడిన విచారిత్రకేతిస్సత్తమో తీసుకొని నవలా రచనను సామాన్యులు చదువుకొనటానికి పిలువకుండా తయారు చేస్తున్నరోజుల్లో, వ్యాకరణ నియమాలను ఉల్లంఘించకుండానే సులభ మైన, ధారాళమైన వచనరచనతో సంఘజీవితాన్ని కన్నులకు కట్టించటం 'రామచంద్ర విజయం'— నవల ప్రత్యేకత. మాచిరాజు రామచంద్రుడనే యువ కుడు ఆశ్రయం వెదుక్కుంటూ అమలాపురం చేరు కుంటాడు. అతడి దగ్గర ఏభైరూపాయలు ఖరీదు చేసే మురుగులూ, పాతికరూపాయలు విలువచేసే తమ్మంటూ ఉంటే వాటిని అమ్మకొని పూటకూటి యింట ఉండి చదువుకొనవలయు ననుకుంటాడు. ఒకఏడాది గడచిన తరువాత ఉద్యోగస్థుల పిల్లలకు పాఠాలుచెప్పే తన సంపాదనచేతనే చదువుకొన సాగించగలననుకుంటాడు. కాని అతడు వస్తూనే శోభనాచలమనే నియోగి బ్రాహ్మణుని వంచనకు గుఱియౌతాడు. తానే ఆశ్రయమిచ్చినట్లు నటించి మోసమే వృత్తిగా పెట్టుకొన్న శోభనాచలం రామ చంద్రుడి ధనంతంతా హరించి రామచంద్రుణ్ణి అవమానాలకు గురిచేస్తాడు. పూటకూటియింటి రాజమ్మ

చెంబు, పట్టువంచ స్వాధీనంచేసుకొని మరి వెళ్ల గొడుతుంది.

రామచంద్రుని సహాధ్యాయు రాజగోపాలము తన ఇంటికి తీసుకొనివెళ్లి తండ్రి శరభరాజుగారితోచెప్పి తమ యింట ఆశ్రయమిస్తాడు. శరభరాజు దంపతులు రామచంద్రుని పుత్రవాత్సల్యంతో చూస్తారు. శరభరాజుగారి దూరపుబంధువు వేంకటరత్నం వ్యసన పడుతూ తాను చేసిన దొంగతనాలు, ఆకతాయిపనులూ అన్నీ రామచంద్రునిపైనే రుద్దుతాడు. చివరకు వేంకటరత్నం గుట్టు బయటపడి ధర్మం జయిస్తుంది. రామచంద్రుని అనుమానించి, అవమానించినవారంతా వశ్యాత్తవులై అతడిని గౌరవించి, తమవాడినిగా స్వీకరిస్తారు. శరభరాజుగారి బంధువు శంకరరావుగారు తమ కుమార్తెను రామచంద్రునికిచ్చి వివాహం చేస్తారు. ఈ కథలో చల్లా రాధాకృష్ణశర్మగారు చెప్పినట్లుగా 'సత్యవర్తన, నత్యనిరతి, కార్యదీక్ష, కష్టసహిష్ణుత మొదలైన సద్గుణాలు పొందిన విజయమే రామచంద్ర విజయమనవచ్చు.'

నేటి నవలల దృష్టితోచూస్తే 'రామచంద్ర విజయం'లో నవలాశిల్పం విశిష్టమైనదేమీకాదు. భాషకూడ వాడుకభాషకు సన్నిహితంగా ఉన్నప్పటికీ, చిలకమర్తివారి నవలలను అనుకరించే ప్రయత్నం యువరచయితలు చెయ్యటంలేదు. నవలాశిల్పంలో ఎంతోమార్పు కనిపించినట్లే సమకాలికనంపుటనలను నవలా రచనలో జోప్పించటమేగాక నేటి నవలలో మనస్తత్వ పరిశీలన; ప్రాతచిత్రణలో కేవలమూ మంచి వాళ్లను, చెడ్డవాళ్లను వేర్వేరుగా చిత్రించేవద్దతి మారి మంచిచెడ్డలు కలిసినవారే మనుష్యులనియెంచి మనస్తత్వ చిత్రణకే అధికప్రాధాన్యమియ్యటం ఇప్పటి రచనలలో కనిపిస్తున్నది.

మహారచయితల ఉత్తమ గ్రంథాలలో ఏఒకటి రెండింటినోగాక చిలకమర్తివారివి ఇప్పటికే గణపతి, ప్రహసనములు, రామచంద్ర విజయం ప్రచురించిన ఎమెస్కోవారిని ఎంతైనా ఆధిపత్యించాలి. చిలకమర్తి

వారి మిగిలిన వచనలనుగూడ సారస్వతాభిమానంతో సరసమైన వెలలకు ఎమెస్కోవారు ప్రచురిస్తే బాగుంటుంది.

దానకంకణము

[కావ్యము; రచయిత : గోటేటి షట్పత్రక సీతారామస్వామి; ప్రతులకు : శ్రీ. జి. జి. యస్. భూషణరావు; ఏమగువానిలంక (వయా) నర్సాపురం: సర్కిముగోదావరిజిల్లా: 60 పేజీలు; వెల : రూ. 1-50 పై.]

సాంప్రదాయిక పద్ధతిలో పురాణాతివృత్తాలను గైకొని కావ్యాలు వ్రాస్తున్నవారు తగ్గిపోతున్నప్పటికీ, సాంప్రదాయం ఎప్పటికీ నిలిచి ఉంటుందనే నమ్మకంతో వ్రాసిన పద్యతులను ప్రేమించే వారికోసం కావ్యాలను వ్రాసేవారు వ్రాస్తూనే ఉన్నారు. శ్రీ గోటేటి షట్పత్రక సీతారామస్వామి వ్రాసిన 'దానకంకణము' కర్ణుని దానవీరాన్ని వర్ణించే కావ్యం. మహాభారతంలో లేకపోయినా కర్ణుని వితరణబుద్ధిని చాటిచెప్పే కథను ఆధారంగా వీరి కావ్యాన్ని వ్రాశారు. దానకర్ణుని దాతృత్వాన్ని ప్రజలంతా ప్రశంసించటం విని, అతడి ప్రాణసఖుడైన దుర్యోధనుడు చాల ఆనందిస్తాడు. కాని శకుని చెప్పిన చెడ్డమాటలు విని, దుశ్శాసనుని ప్రోద్బలంతో 'కంకణధారణ' చేసి దానము లియ్యటానికి పూనుకొంటాడు. కాని శ్రీకృష్ణుడు దుర్యోధనుని వితరణబుద్ధి కర్ణుని వంటిది కాదని నిరూపించటానికి బ్రాహ్మణవేషంలో వచ్చి; యజ్ఞంకోసం కట్టెలు కావాలని దుర్యోధనుని యాచించి వాగ్దానం చేయించుకొంటాడు. యజ్ఞం చేసేముందుగా వచ్చి తీసుకొని వెళ్తానని చెప్పి, బాగా వర్షం కురుస్తున్నప్పుడువచ్చి తనకిచ్చిన వాగ్దానం సంగతి జ్ఞాపకం చేస్తాడు మయోధనుడు కట్టె లియ్యటం సాధ్యంకాదని చెప్పి, అందుకు బదులుగా ఎన్నిగోవులైనా ఎంతధనమైనా తీసుకొని వెళ్లమని చెప్తాడు. కాని బ్రాహ్మణుడలిగి, అక్కడనుండి

కర్ణుని చెంతకు వెళ్లి యజ్ఞంకోసం కట్టెలు కావాలని యాచిస్తాడు. కర్ణుడు మరో ఆలోచన చెయ్యకుండా ఆతడికోరిక చెల్లించటానికి ఆయుధా గారంనుండి విల్లు, అమ్ములు తెప్పించి, తన ధను ర్విద్యాకాశలంతో తన సాధంలోని దారువులను కుప్పగకూల్చి, ఆ దారువుల స్థానంలో తన బాణముల నిల్చి, ఆ దారువులను మైనపుగుడ్డతో కప్పించి, బ్రాహ్మణునికి అందజేస్తాడు. ఆ బ్రాహ్మణుడు దుర్యోధనుని నిందించుటను వారించి, కర్ణుడు తానిచ్చిన దారుసంపద అంతా దుర్యోధన మహారాజు ఇచ్చినదేనని, తాను సంధానకర్తను మాత్రమేనని చెప్పి, సుయోధన మహారాజునే 'దానిఫలితవేత'గా వెలయింప గోరుతాడు. ఈ సంగతితెలిసి సుయోధనుడు కంకణ మును విడిచి కర్ణునితో ఎప్పటివలెనే సఖ్యతను పొందు తాడు. కర్ణుడుర్యోధనులలో ఎవరెంతటిదాతలో వెల్లడి అవుతుంది.

లోకంలో బాగా ప్రసిద్ధిపొందిన యీ కథను తీసుకొని కావ్యంగా వ్రాయటంలో షట్పుక్ర సీతారమ స్వామిగారు సులువుగా అర్థమయ్యే రీతిలో పద్యాలను వ్రాసి, కుంటువడని శయ్యలో కథనాన్ని నడిపించారు.

'సరస కర్ణరసాయనము'గా యీ కావ్యాన్ని వ్రాయతలపెట్టారు. కాని వీరి కావ్యంలోని పద్యాలు అంతగా కర్ణరసాయనంగాలేవు. వచనంలో చెప్పదగిన సాధారణభావాలను ఛందస్సులో చెప్పినంతమాత్రాన కవితాభావంకానిది కవిత్వమనిపించుకోదు. పద్యం చెప్పటం వీరికి సులువు. కాని భావుకశక్తి అంతగా కన్పించదు. కావ్యం ఒకసారి చదివినతరువాత మళ్ళీ మళ్ళీ చదవాలనిపించే పద్యాలుగాని, కావ్యఘట్టాలుగాని లేవు. దుర్యోధనసాత్రు నీ కావ్యంలో చక్కగా పోషిం చారు. ఆయన గుణములకు మణిత వన్నెపెట్టారు. పశ్చాత్తత్పన్నడైన దుర్యోధనుడు

తీమిరహరుడైన మిత్రుని దీటువచ్చు
మిత్రు ప్రభ వేడు మౌని పవిత్రయజ్ఞ

మాపుటను గిల్గునట్టి సంతాప తిమిర
నాశమొనరించి మోదంబు నా కొనంగే'

నని తలంచి 'దానప్రజ్ఞకు నర్హుడైన మన రాధా పుత్రుఁ డొక్కండె సంధానింపదగు దానకంకణము, అని మినహూర్చిగా విశ్వసిస్తాడు.

కర్ణుడు దుర్యోధనుని ప్రాభవాన్ని కీర్తిస్తూ
దానపదార్థనేతలకు దానఫలంబది చెందుగాన నీ
దానము రాజరాజకృతవాసముగా ప్రకటించు
టొప్పు, సం
ధాన మొనర్చినంతటనె దాతనె? చంద్రుని శోభ
కంతకన్

భానుని కాంతిమూలమును ప్రస్తుట సత్యము
నెంచి చూడుడి!'

అని పలికిన పద్యం యీ కావ్యంలో శ్రేష్ఠమైనది.

మూలభారతంలో లేకున్నా లోకప్రసిద్ధమైన కథను ఛందస్సులో చదువగోరేవారు యీ కావ్యాన్ని చదువవచ్చు. కావ్యంలోకథ చక్కనిగమనంతో నడిచింది. కథ చెప్పటానికి కావలసిన శైలి వీరికి ఉన్నది. కావ్యమునకు చివర కర్ణుని చరిత్రను 'మంజరిలో' రచించి అనుబంధంగా చేర్చారు. ఇదికూడ చదువ తగినది.

అరవైపేజీల కావ్యానికి మూడు పేజీల తప్పొప్పుల పట్టిక వుంది.

— రామ మోహనరాయ్.

ప్రభావతీ ప్రద్యున్నము

ఇది పింగళి సూరనార్యుని రచన. ఇతడు కళా పూర్ణోద్దయము—రాఘవసాండవీయము మున్నగు కావ్యా లను రచించినాడు. 'కళాపూర్ణోద్దయము'నకు వచ్చిన భ్యాతి తెలుగు సాహిత్యానికొక గర్వకారణం. కథ చెప్ప టంలో కవి చూపించినమార్గం సూతనమైనది. కళ లకు పరిపూర్ణత్వం కల్పించి 'కళాపూర్ణోద్దయం'గా తియారచేసాడు సూరన. అష్టదిగ్గజ కవులలో ఒక

డుగా సున్నట్లు జనశ్రుతి వుంది. ఈ విషయం ఇప్పటికీ విమర్శకులమధ్య సందేహంగానే మిగిలి పోయింది. ఈ ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నమే సూరన తుది రచన. దీనిని తన తండ్రియగు అమరనామాత్యున కంకితము చేసియుండెను.

కావ్యమునందు 'శుచిముఖి'—ప్రభావతి ప్రధాన స్థానాన్ని ఆక్రమించారు. సామాన్యముగా సూరన పురుషప్రాతలకంటె స్త్రీ ప్రాతల కధికమగు ప్రాధాన్యాన్ని యిచ్చాడు. కథనుబట్టి 'శుచిముఖి' ప్రజ్ఞా మూర్తిగా దర్శనమిస్తుంది. ప్రభావతి ప్రణయమూర్తి. ఈమెముందు శుచిముఖి ప్రదర్శించిన ప్రజ్ఞా ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తుంది.

శ్రీ కృష్ణుడు 'శుచిముఖి' తెలివితేటల కబ్బురపడినాడు. ఈమెయందు వాణ్ణెపుణ్య మధి కము. తన తెలివితేటలచే ఎంతటికార్యమునైనను అవలీలగా సాధించేది. ఇతరుల కష్టాలను తొలగించాలని ప్రయత్నించి ఫలితం పొందింది.

ప్రాత చిత్రణలో పింగళి సూరవార్యుడు తన రచనా సామర్థ్యమును నిరూపించెను. ప్రాతల చిత్ర వృత్తులను ప్రదర్శించుటలో మేటి యనిపించు కొన్నాడు. తన కావ్యములు ప్రజ్ఞకు ప్రతీకలు.

మొల్ల రామాయణము

ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో కవయిత్రులు చాల తక్కువ. వారిలో మొల్ల మొదటి కవయిత్రు. తరువాత నాయకరాజయుగంలో మధురవాణి, రామ భద్రాంబ—తిమ్మక్క మున్నగువారవతరించి రచనకు పూనుకొన్నారు. ఉభయభాషల్లో పాండిత్యము గడించి కవిత్వము చెప్పగల సామర్థ్యాన్ని సంపాదించుకొన్నారు. ఆ యుగంలో వారు పాదిన గౌరవం ఆపూర్వమైంది. కనకాభిషేకం కవయిత్రుకి కలగటం ఆ యుగవిశేషంగా అనిపిస్తుంది. తంజావూరు నాయకరాజుల యుగనికి ముందు రచయిత్రు ఉన్నారంటే మొల్ల ఒక్కతే కానిస్తుంది. ఈమె 'కేసనసెట్టి' కుమార్తె యని అశ్వాసాంతమందున్న గద్యాలవల్ల తెలియుచున్నది.

సంస్కృతంలో వాల్మీకి 'రామాయణము' వ్రాసినతరువాత చాల రామాయణములు ప్రపంచ భాషల్లో వచ్చాయి. రామాయణమునకువచ్చిన ప్రశస్తి భారతమునకుకూడ రాలేదు. ఈ గెండు కావ్యాలు జనుల మానసములను కరిగించి కన్నీరు చిందించి ముక్తిమోక్షాలకు దారి చూపాయి. రామాయణము కరుణరసమునకు ప్రాధాన్యము కల్పిస్తే భారతము వీరరసమునకు ప్రాధాన్యం కల్పించింది. కరుణరస ప్రతిపాలితమైన రామాయణం మొల్ల చేతుల్లో తీగలు సాగి కన్నీరు పెట్టిస్తుంది. స్త్రీ సహజమగు శక్తి సంతము మొల్ల వ్యక్తంచేయగలిగింది. తను వ్రాసిన రామాయణమునకు ఆధారమును వినరింపక వరప్రభావం చేత ఈ కావ్యరచన అలవడినట్లుగా పేర్కొన్నది.

మొల్ల కొన్నికల్పనలు గావించింది. ఆయాకల్ప నలవల్ల కవయిత్రయొక్క కల్పనానైపుణ్యం వ్యక్త మవుతుంది. గుహుని అమాయకత్వమును సుకుమారంగా వినరించింది. అంతేగాక రామునియందుగల మూఢ భక్తి వ్యక్తమైంది. ప్రతిప్రాతలో మొల్ల తన సహజ కవితాశక్తిని ప్రదర్శించింది.

ఈమె కావ్యంలో దేశీయపదములకు ప్రాముఖ్యం యిచ్చింది. వర్ణనలు చేసినను సామాన్యపాఠకునకు కూడ అవగతమగురీతిలో ఆయావర్ణనలు వున్నాయి. హృదయమార్దవము—తన్మయీభావము—ఈ కావ్యవ్యసనం వల్ల కలుగుతాయి.

వైజయంతీ విలాసము

ఈ కావ్యము విప్రనారాయణుని గురించి వివరించునది. దీనిని సారంగు తమ్మయ్య వ్రాసినాడు. ఇతనికింటే ముందుగా కొందరు కవులు విప్రనారాయణ చరిత్రమును వ్రాసియుండిరి. తమ్మయ్య తన కావ్యమునకు 'వైజయంతీ విలాసము'ని పేరుపెట్టెను.

విప్రనారాయణుడు రంగనాథుని భక్తుడు. భక్తి తత్పరత కల్గినవాడు. జితేంద్రియుడు. నిష్కాగరి

మృదు. ఇట్టివానిని దేవదేవిపందెమువేసి వ్రతభంగము గావించి విటునిగా చేసినది. వివనారాయణుడు భ్రష్టుడైనాడు. వివనారాయణునిపై ఆరోపణలు చేయబడ్డాయి. అవి న్యాయస్థానమున నిరూపితం కాలేదు. అతడు నిర్దోషియని తెలిసినపిమ్మట ఘన సత్కారము జరిగింది. చివరకు రంగనాథుడు వ్రత్యక్షమయ్యాడు. వివనారాయణుడు గొప్పభక్తుడుగా కీర్తింపబడ్డాడు. దేవదేవికి వైరాగ్యముపై మోజు కలిగింది.

సారంగుతమ్మయ్య కావ్యరచనలో ముందువారి కంటే ముందడుగు వేసినట్లు కావిస్తుంది.

ఈ మూడు కావ్యాలకు మువ్వరు ప్రభావతి ప్రద్యుమ్నమునకు శ్రీ విశ్వనాథ, మొల్లరామాయణమునకు శ్రీ బొమ్మకంటి, వైజయంతీ విలాసమునకు శ్రీ స్వామి శివశంకరస్వామి పీఠికలు వ్రాశారు. ఇందులో మొల్లరామాయణమునకు శ్రీ బొమ్మకంటి వ్రాసిన పీఠిక తక్కినవీటికంటే మేల్తరముగా నున్నది.

(పీనిని ప్రచురించినది యమ్. శేషచలం ఆండ్ కో మద్రాసు—మచిలీపట్నం — సికింద్రాబాదు. వెల. రూ. 2—00; 2—50; 2—50.)

—రామ మోహన్.

భారతి

ప్రకటన రేట్లు

కవరు పేజీలు	కాజువల్ రేట్లు	కాంట్రాక్టు రేట్లు
4 వ కవరు పేజీ ...	రు. 175/-	రు. 150/-
2 లేక 3 వ కవరు పేజీ ...		
ఒకే (నలుపు) రంగు ...	రు. 150/-	రు. 125/-
లోపలి పేజీలు		
పూర్తి పేజీ ...	రు. 125/-	రు. 100/-
అర పేజీ ...	రు. 85/-	రు. 55/-
పావు పేజీ ...	రు. 40/-	రు. 35/-

ప్రత్యేక స్థానములకు 25% అదనం,
సం॥నకు వరుసగా 6 ప్రకటనలు చేయువారికి కాంట్రాక్టు రేట్లు వర్తించును.

చందా వివరములు

సంవత్సర చందా ...	రు. 12-00
6 మాసముల చందా ...	రు. 6-00
ఏది ప్రతి ...	రు. 1-00

మేనేజరు, భారతి
మద్రాసు-1.